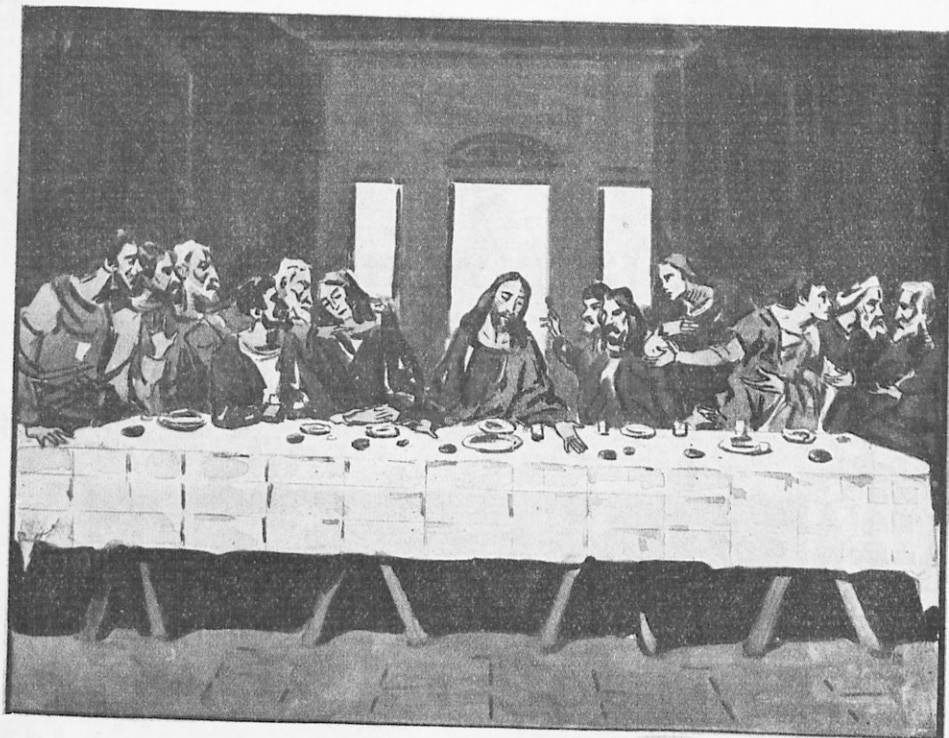

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

9 69 ΤΤΔΙΣ
Δημητράκου(χ)
ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δ!ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ. ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ
~ ΑΘΗΝΑΙ ~

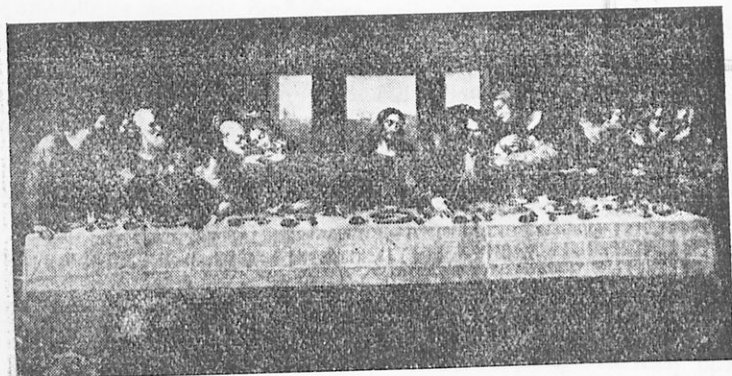
002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
994

5 69 ΠΔΒ
Οδηγ. μαθηματικών (Χ)
Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλου - Εισηγητοῦ
ἐν τῷ Πρωτότυπῳ τοῦ Μαθηματικῶν Διδασκαλείου

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ Δ' ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΜΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ : ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ

52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

1932

Βιβλιοθήκη Σ. Σιδέρη
αριθ. βιβλ. 1342
του έτους 1932

Είναι ανάγκη ἀπαραίτητη νὰ ξέρη κάθε χριστιανὸς αὐτὰ τὰ λίγα πράματα, γιὰ ν᾿ἀχῇ ἀληθινὴ συνείσθησιν τοῦ τί κάνει, ἅμα λέη «**λατρεύω τὸ Θεό**». Εἶναι ὑποχρέωσή του νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ καταλαβαίνει βαθειὰ καὶ πλατεῖα ὅλους τοὺς τύπους τῆς λατρείας καὶ πρὸ πάντων τοὺς κυριώτερους καὶ συνειθέστερους.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δ'. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Δ'. ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΤΟΠΟΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Είδαμε στήν Κοινή Διαθήκη, πώς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐλάτρευε τὸ Θεὸ παντοῦ, ὅπου τύχαινε. Καὶ σὲ κατοικίες, κι ἐπάνω σὲ λόφους, καὶ στὴ θάλασσα, καὶ στήν πεδιάδα, καὶ στὸ Ὄρος, καὶ στὸ Ναό. Μ' αὐτὸ ἔδειχνε, πὼς ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ καὶ μᾶς ἀκούει. Τὸ εἶπε μάλιστα ὁ ἴδιος στήν ἴδια περίπτωση ποὺ ὤρισε «*πὼς ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα καὶ πὼς τοῦ ἀρμόζει πνευματικὴ λατρεία*· τότε εἶπε, πὼς «*ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν*».

Κι ὁ Μωϋσῆς ἐσύστησε Ναό· κι ὁ Σολομών ἔχτισε τὸν περίφημο Ναό. Ἀλλὰ κι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸ Ναὸ τοῦ Σολομώντος «*Οἶκο τοῦ Θεοῦ*». Ὅχι πὼς ὁ Θεὸς εὐχαριστιέται περισσότερο στὸν κλειστὸ χῶρο· ὄχι! τὸ Πνεῦμα δὲν ξέρει ἀνοιχτὸ καὶ κλειστὸ χῶρο! Μὰ ἔμως ἡ διαφορὰ εἶναι ἄλλη· στὸν κλειστὸ χῶρο, εὐκολα συγκεντρώνει κανένας τὸν ἑαυτό του — τὸ νοῦ του — τὸ πνεῦμα του· κι εὐκολώτερα καὶ τυπικώτερα ὑψώνεται μὲ τὴν ψυχὴ του καὶ μὲ τὴν καρδιά καὶ μὲ τὴν διάνοιά του ὡς τὸ Θεό! τὸν δοξάζει καὶ τὸν ἀγαπᾷ.

Ἐπειτα ἐκεῖ — στὸν κλειστὸ χῶρο — βλέπει ὁ χριστιανός, πὼς δὲν εἶναι μεμονωμένοι, ἀλλὰ κι ἄλλοι πολλοὶ ἔχουν τὰ ἴδια αἰσθήματα καὶ τὶς ἴδιες πεποιθήσεις κι ἀποβλέπουν στὸν ἴδιο σκοπὸ· κι ἔτσι παίρνει ἡθικὴ ἐνίσχυση.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸ Ναὸ οἶκο τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀπ' τὰ πρῶτα ἀποστολικά χρόνια συγκεντρώνονταν σὲ κλειστοὺς χώρους, γιὰ νὰ προσευχηθοῦν *ὅλοι μαζί, σὰν παιδιὰ τοῦ ἰδίου Πανάγαθου Πατέρα.*

Κι ὁ Κύριος προσευχόταν μαζί με τοὺς μαθητές του. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου προσεδύονταν συγκεντρωμένοι καὶ σὲ κλειστὸ χῶρο, καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ.

Καί, συγκεντρωμένοι καὶ προσευχόμενοι σὲ κλειστὸ χῶρο, δέχτηκαν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Καί, συγκεντρωμένοι καὶ σὲ κλειστὸ χῶρο ἤταν, ἅμα ἄκουσαν ἀπ' τὸν Ἀναστάνα Κύριο τὸ : «*Εἰρήνη ὑμῖν. Πηγαίνετε νὰ διδάξετε ὅλα τὰ ἔθνη βαπτίζοντάς τα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.*»

Ἄλλος λόγος σπουδαῖος, ποὺ ἀνάγκαζε τοὺς πρώτους χριστιανούς, ποὺ ἔνοιωθαν βαθειά, πὼς ἦταν παιδιὰ τοῦ ἰδίου Πανάγαθου Πατέρα, νὰ κάνουν κοινὲς προσευχές, ἦταν καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ γίνεταί τὸ μυστήριον τῆς Θείας εὐχαριστίας — τὸ μυστήριον, ποὺ εἶναι τὸ κέντρο τῆς λατρείας — τὸ κήρυγμα κι ἄλλα μυστήρια ἀκόμη· πράγματα, ποὺ σ' ἀνοίχτους χώρους καὶ μεμονωμένα δὲ μποροῦν νὰ νοηθοῦν.

Πιστοὶ στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, προσεδύονταν σὲ ἰδιωτικὲς κατοικίες, στὶς ὁποῖες ἔκαναν κάθε ἀναγκαία διαρρύθμιση· ἔπειτα χρησιμοποίησαν τὶς ἐθνικὲς ἐκκλησίες, ποὺ τὶς ἐστόλισαν μὲ εἰκόνες κι ἄλλαξαν τὴν εἴσοδό τους καὶ τὴν τοποθέτησαν Δυτικὰ, ἀπ' Ἀνατολικὰ, ποὺ ἦταν πρὶν (γιὰ νὰ βλέπουν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι πρὸς Ἀ, ἀπ' ὅπου φάνηκε τὸ Φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ). Ἀργότερα ἄρχισαν καὶ οἱ Χριστιανοὶ νὰ χτίζουν οἰκοδομές, ἐπίτηδες γιὰ τὴ λατρεῖα τοῦ Θεοῦ.

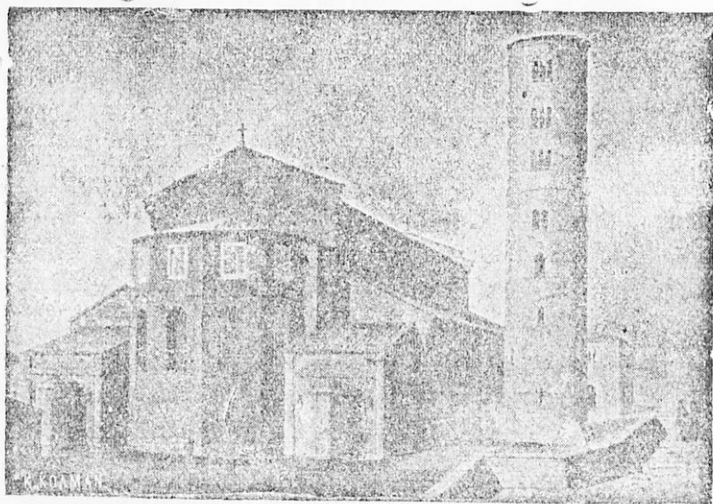
Στις οικοδομὲς αὐτὲς ἐφρόντιζαν νὰ δίνουν σχῆμα κι ὄγκο σοβαρὸ καὶ μεγαλοπρεπῆ· ἐφρόντιζαν νὰ τὶς καλλωπίζουν καὶ νὰ τὶς στολίζουν μὲ κάθε πρᾶμα, ποὺ θὰ μπορούσε ν᾿αὐξήσει ἐπιβολὴ καὶ νὰ τοὺς ἐμπνέει σεβασμό. Κάθε τέτοιο χτίριο τὸ ὠνόμαζαν **Ναὸ ἢ Ἑκκλησία ἡ Οἶκο Θεοῦ.**

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ἢ ΝΑΟΣ

Ἀπ' τὴν ἐποχὴ, ποὺ δόθηκε ἐλευθερία στοὺς χριστιανοὺς νὰ κάνουν ἐλεύθερα τὶς θρησκευτικὰς τοὺς τελετὰς (Μέγας Κωνσταντῖνος καὶ διάδοχοί του) ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ χτίζονται **Ναοὶ** μὲ σχέδια ἀξιόλογα. Μὲ τὸν καιρὸ ἐπικρατήσανε ὁρισμένα σχέδια κι ἐπιβληθῆκανε γιὰ σπουδαῖα κι ἀναγνωρισμένα. Ἐμορφώθηκε, καθὼς λέμε, **ρυθμός.**

Ρυθμοὶ τέτοιοι, ποὺ ἐπικρατοῦν ἀκόμη, εἶναι :

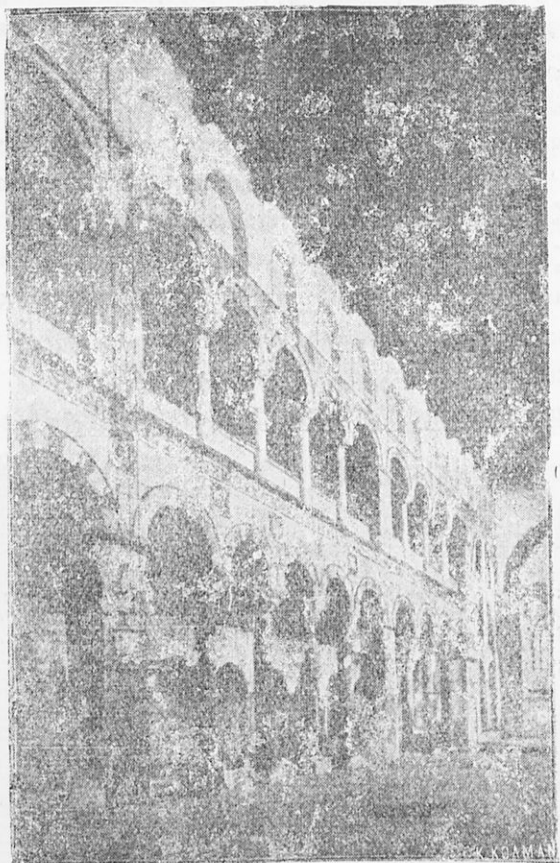
α') **Ρυθμὸς Βασιλικῆς.** Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, (4^{ος} αἰὼνας) κα-

Ρυθμοῦ Βασιλικῆς—Ναὸς Ἁγ.Βιταλίου (Ραβέννα - Ἰταλίας).

θὼς εἶδαμε, ἔχτισε πολλοὺς καὶ σπουδαίους Ναοὺς τῆς Χριστιανικῆς

λατρείας· ἔχισε τὸ ἀθάνατο καλλιτέχνημα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸ νὰ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κι ἄλλους μικρότερους στὴν Κων-

Ρυθμοῦ Βασιλικῆς

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ἀγ. Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

σταντινούπολη· τὸ Νὰ τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ἱερουσαλὴμ κι ἄλλους μικρότερους σ' ὅλο τὸ Κράτος. Σχέδιο, ποὺ ἐπικρατοῦσε ἦταν : **μακρὸν**

τετράγωνο χτίριο μὲ στέγη ξύλινη, ποὺ σχηματίζει στοῦς
κι ἐστηριζόταν σὲ σειρὰ ἀπὸ κολῶνες. Οἱ κολῶνες αὐτὲς ἐχώρι-
ζαν τὸ οἰκοδόμημα σὲ τρία ἢ πέντε μέρη ἡμικυκλικά, διαφορετικά στὸ
μέγεθος, ποὺ συνέχονταν ἐλεύθερα.

Στὴ Ρώμη κάθε τέτοιου ρυθμοῦ ἐκκλησία ἐλεγόταν **βασιλική**.
Ἀργότερα στὴ στέγη πρόσθεσαν καὶ τροῦλλο (κουμπέ) (¹). Καὶ σήμε-
ράς ἐνα ναό, χτισμένο σύμφωνα ἢ ἀνάλογα μ' αὐτὸ τὸ πρότυπο (τε-
τράγωνο - στέγη ξύλινη - στοῦς - κολῶνες) πῶς εἶναι **ρυθμοῦ βασι-
λικῆς** (²).

β'. Ρυθμὸς Βυζαντινός : Ἀργότερα στὰ χρόνια τοῦ Ἰουστι-
νιανοῦ (6^{ος} αἰῶνας) ἄρχισε νὰ γίνεται χρῆση ἄλλου ρυθμοῦ. Στὶς ἐκ-
κλησίαις, ποὺ χτίστηκαν μ' αὐτὸ τὸ ρυθμό, **ξεχωρίζει καθαρὰ τὸ σχέ-
διο Σταυροῦ, ἔχουν τροῦλλο, ἡ στέγη γίνεται μὲ θόλους κυλιν-
δρικοὺς κι ὅλη ἡ οἰκοδομὴ στηρίζεται σὲ τέσσερες ἢ σὲ δυὸ
μόνο κολῶνες.**

Σύμφωνα μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτὸ χτίστηκε—ἐπειτα ἀπ' τὴν κατα-
στροφὴ του, κατὰ τὴ στάση τοῦ Νίκα—ὁ Ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας.
Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐπικράτησε γιὰ πολὺ καιρὸ στὸ Βυζαντινὸ ἢ Βυ-
ζαντινὸ Κράτος κι ἔμεινε στὴν ἀρχιτεκτονικὴ μὲ τ' ὄνομα **Βυζαν-
τινὸς ρυθμὸς**. (³). Σύμφωνα ἢ ἀνάλογα μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτὸ χτίζονται καὶ
στὴν ἐποχὴ μας οἱ Χριστιανικοὶ ναοί.

(1) Πρῶτα πρῶτα χτίστηκε τροῦλλος στὴν Ἀγία Σοφία.

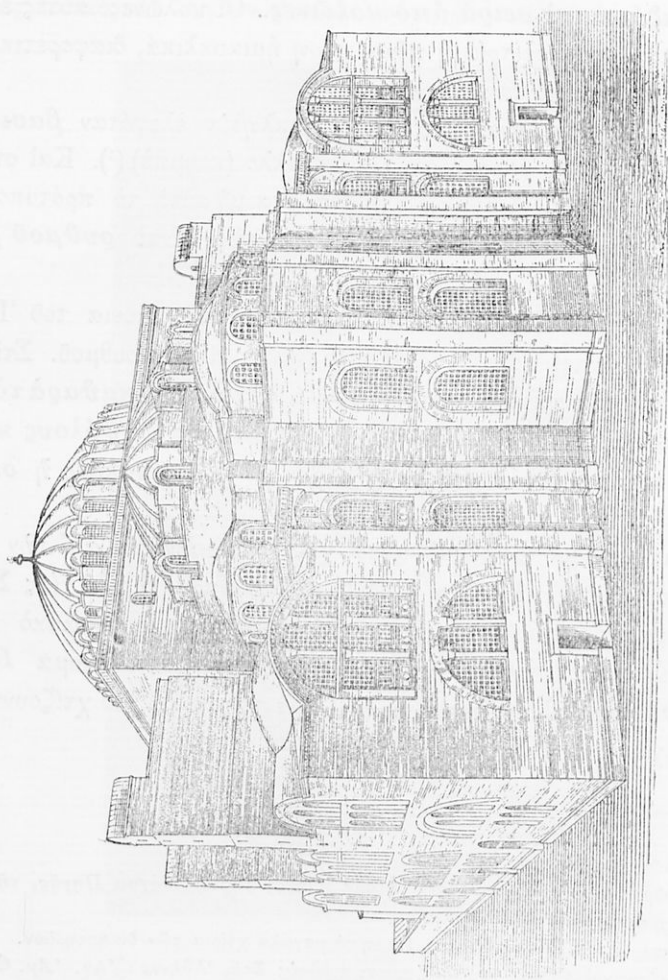
(2) Ρυθμοῦ βασιλικῆς εἶναι οἱ τῶς Ἀθήνας ὁ *Ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς*, τῆς Ἀγίας
Εἰρήνης, ἡ ἐκκλησία τῶν *Καθολικῶν*.

Βασιλικῆς (στοῦς) ὠνόμαζαν στὴ Ρώμη τὰ μεγάλα χτίρια τῶν δικαιοτήτων.

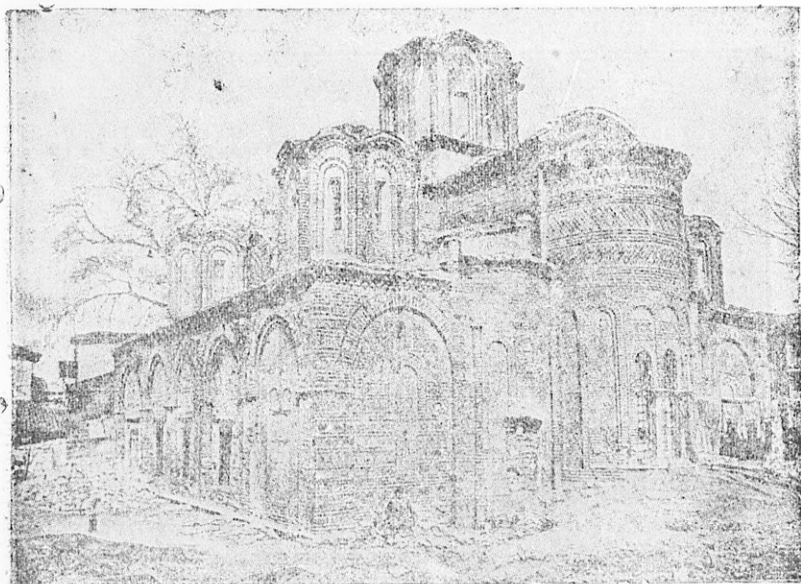
(3) Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναοὶ σώζονται πολλοί : Στῆς Ἀθήνας : Ἁγ. Ἀγ. Θεοδώρων—*Καπνικαρέας*—Ἀγ. Ἐλευθερίου (πλατεῖα Μητροπόλεως).

Στὴ Θεσσαλονίκῃ : Ἀγ. Γεωργίου.

Καὶ σ' ἄλλα μέρη : *Δαφνίου*—*Ὁσίου Λουκά* (Βοιωτίας) κ. α.

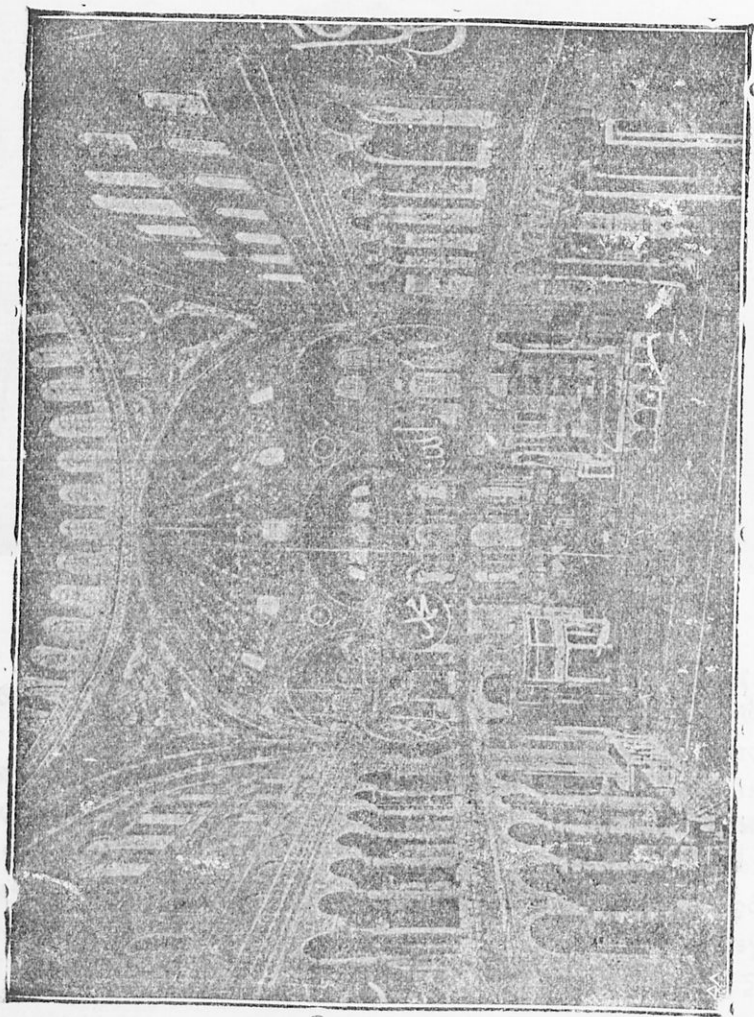
Βυζαντινὸν Ρωθμοῦ. — Ἡ Ἁγία Σοφία (Κων)πόλεως).

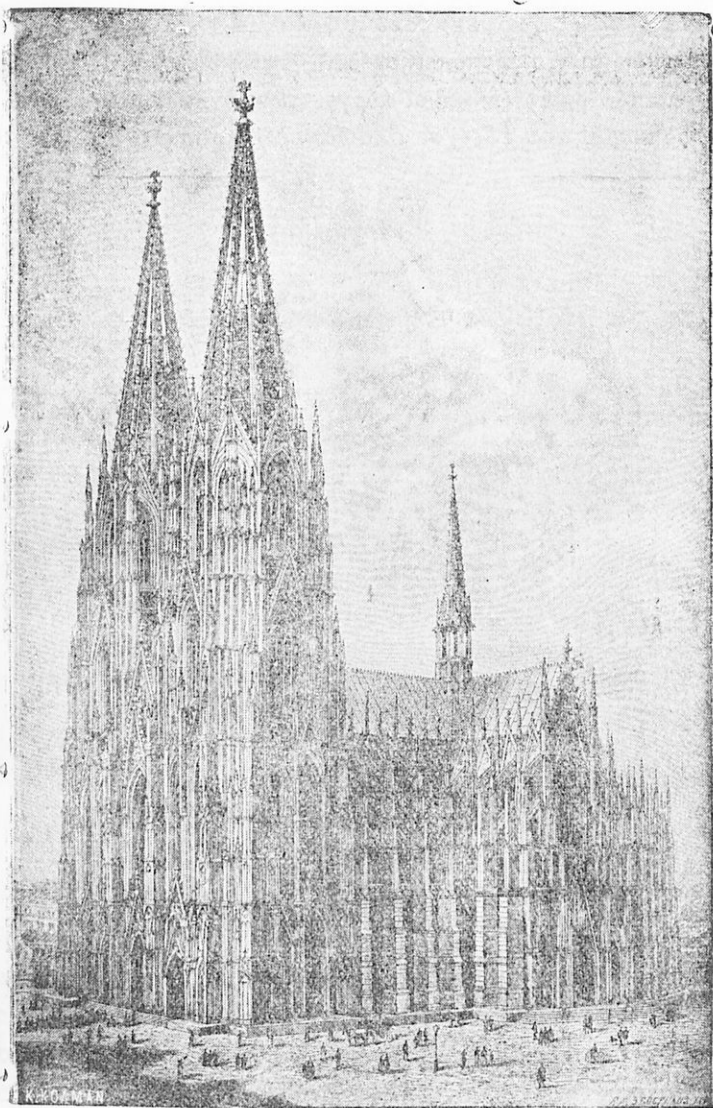
Βυζαντινοῦ Ρυθμοῦ.—Ἅγιοι Ἀπόστολοι—Κων/πόλεως.

γ'. Γοτθικὸς ρυθμὸς. Ἀπ' τὸ 10^ο αἰῶνα, στὴ Δύση καὶ πρὸ πάντων στὴ Γαλλία καὶ στὴ Γερμανία, ἄρχισε νὰ γίνεται σπουδαία τροποποίηση, στοὺς ρυθμούς, ποὺ ἐπικρατοῦσαν ὡς τότε. Μὲ τὶς τροποποιήσεις ποὺ γίναν, διαμορφώθηκε νέος ρυθμὸς: **σχήματα τρίγωνα ἀντικατάστησαν γενικὰ τὰ ἡμικύκλια καὶ τὶς στοᾶς καὶ κωδονοστάσια ἢ πύργοι ὑψώθηκαν στὰ πλευρὰ τῆς εἰσόδου.** Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐπικρατεῖ στὴ Δύση καὶ ὀνομάζεται **Γοτθικὸς ρυθμὸς**, μὲ γενικὸ γνῶρισμα τὸ **τρίγωνο σχῆμα**, σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκοδομῆς (1).

(1) Νὰς τέτοιου ρυθμοῦ, εἶναι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀθηνῶν (ὁδὸς Φιλελλήνων).

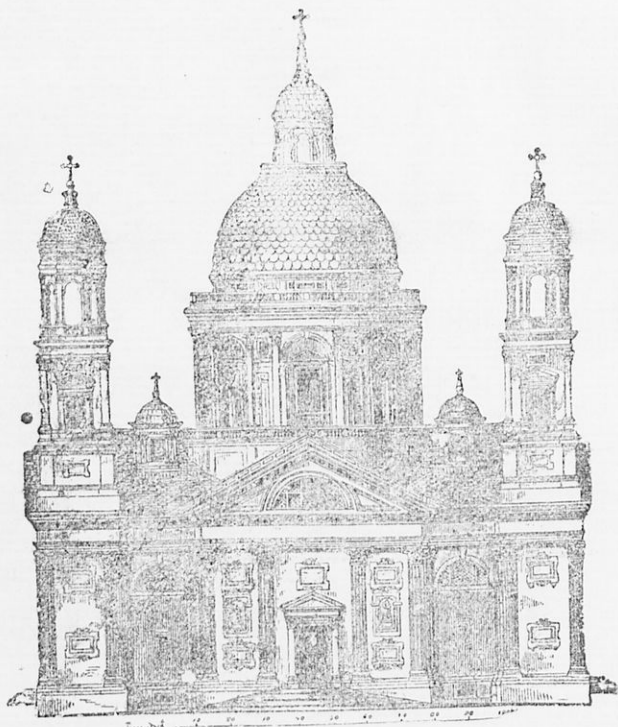

‘Η Αγιά - Σοφιά—εσωτερικά.

Γοτθικοῦ Ρυθμοῦ. — Καθεδρικός ναὸς στὴν Κολωνία (Πρωσσίας).

δ'. *Ρυθμός Ἀναγεννήσεως*. Κατὰ τὸ 15^ο αἰῶνα, στὴν Ἰταλία ἄρχισε νὰ γίνεταί νέα τροποποίηση στὴ γενικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Πρῶτα τὰ παλάτια τῶν βασιλέων καὶ οἱ πύργοι τῶν εὐγενῶν ἄρχισαν νὰ χτίζονται σὲ ρυθμό, ποὺ ἔδειχνε ὀλοφάνερη προσπάθεια νὰ ἐνώσῃ

Ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως. — Ἐκκλησίαι στὴ Γένουα.

καὶ νὰ συγχωνέψῃ τὸν Ἀρχαῖκὸ ρυθμὸ μὲ τὸν Βυζαντινόν. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὠνομάστηκε *Ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως*· διαδόθηκε στὴ Γαλλία, Γερμανία, Ὁλλανδία, Ἀγγλία καὶ ἐπικράτησε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ. Γενικὸ τοῦ γνώρισμα εἶναι : Ὀγκὸς μεγάλος, στοὲς γύρω στὴν αὐλή, πολλὰ παράθυρα διπλᾶ, σὲ

δυὸ ἢ τρεῖς σειρὰς μὲ ἴσας ἀποστάσεις, καὶ ἐξωτερικὸ ἐπιβλη-
τικό, μὲ πολλὰς διακοσμήσεις.

Ρυθμοὺ Ἀναγεννήσεως—Ἅγιος Πέτρος (Ρώμης).

Οἱ ναοὶ τῶν διαφόρων ρυθμῶν ἔχουν καὶ διαφορετικὴ διαίρεση·
II. Τὰ Μέρη τοῦ Ναοῦ μὰ σ' ὅλους τοὺς ρυθμοὺς ξεχωρίζουν εὐκόλα
καὶ ἡ χρησιμοποίη- τρία κύρια τμήματα ἢ διαμερίσματα.
σὴ τους.

Πρῶτο τὸ μέρος, ποὺ μένουν οἱ ἱερεῖς.

Δεύτερο τὸ μέρος, ποὺ μένει ὁ λαός.

Καὶ *τρίτο* τὸ μέρος, ποὺ εἶναι ἀμέσως ἔπειτα ἀπ' τὴν εἴσοδο.

Τὸ πρῶτο μέρος λέγεται καὶ *Ἱερὸ ἢ "Ἁγιο Βῆμα"* τὸ δεῦτερο *κυρίως Ναὸς* καὶ τὸ τρίτο *Πρόναος*.

Ἱερὸ εἶναι τὸ διαμέρισμα τοῦ Ναοῦ, πού πιάνει ὅλο τὸν Ἀνατολικό του χώρο· ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο, χωρίζεται ἀπ' τὸν *Κυρίως Ναὸ* μὲ τὸ *Εἰκονοστάσιο*, καὶ συγκοινωνεῖ μ' αὐτὸν μὲ τρεῖς πύλες. Ἡ μεσαία εἶναι πιδὲ μεγάλη καὶ πιδὲ πολυτελέστερα κατασκευασμένη καὶ λέγεται *Ὡραία Πύλη*. Τὸ Ἱερὸ εἶναι τοποθετημένο λίγο ψηλότερα ἀπ' τὸν Κυρίως Ναό. Οἱ κληρικοὶ ἀνεβαίνουν στὸ Ἱερὸ μὲ 5—6 βάρθρα (σκαλοπάτια, πού εἶναι χτισμένα στὴ βάση καὶ σ' ὅλο τὸ πλάτος τοῦ εἰκονοστασίου) καὶ ἔμπρὸς στὴν Ὡραία Πύλη σχηματίζουν μιὰ ἡμικυκλικὴ προέκταση, τὴ *σολέα*).

Στὸ Ἱερὸ μένουν τὴν περισσότερην ὥρα οἱ κληρικοὶ κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς λειτουργίας.

Τάλλα δύο μέρη τοῦ Ναοῦ εἶναι χαμηλότερα, στὸ ἴδιο ἐπίπεδο.

Τώρα θὰ ἐξετάσουμε τὸ κάθε τι, πού βρίσκεται σὲ καθένα ἀπ' τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ, καθὼς καὶ τὸ τί χρειάζεται.

1. ΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΙΕΡΟ

α'. *Ἡ Ἁγία Τράπεζα* : Στὸ μέσο τοῦ ἱεροῦ εἶναι χτισμένος ἓνας στύλος, ἢ καὶ τέσσεροι, καὶ ἐπάνω τους στηρίζεται μιὰ πλάκα πέτρινη ἢ μαρμαρίνη ἢ χρυσή, τετράγωνη ἢ παραλληλεπίπεδη. Ἐπάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι τὸ *Ἱερὸ Εὐαγγέλιο*, τὸ *Ἀρτοφόριο* καὶ τὸ *Ἀντιμῆνσιο*.

Σημασία: *Ὁ στύλος* λέγεται καὶ *κάλαμος*. Παρασταίνει συμβολικὰ τὸ Χριστό, *θεμελιωτὴ καὶ ἰδρυτὴ* τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Οἱ τέσσεροι στύλοι παρασταίνουν συμβολικὰ τοὺς τέσσερες Εὐαγγελιστάς. Στὴν κορυφὴ τοῦ κεντρικοῦ στύλου, ἢ ἑνὸς ἀπ' τοὺς τέσσερες, τοποθετεῖται κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ, σὲ θέσιν ἀσφαλισμένην, ἓνα μικρὸ ἀργυρὸ κουτάκι μὲ λείψανα Ἀγίων καὶ Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας, πού δηλώνουν συμβολικὰ, πὼς ἐπάνω σ' αὐτὰ στηρί-

χτήκε ὁ χριστιανισμὸς καὶ μὲ τὴ θυσία ἐκείνων ξαπλώθηκε στὴν Οἰκουμένη.

Στὴν Ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα ἔχει κι ἄλλες ὀνομασίες (*Θυσιαστήριο—μυστικὴ Τράπεζα—μνῆμα Χριστοῦ κ. α.*) καὶ παρασταίνει συμβολικὰ τὴν Τράπεζα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου· σ' αὐτὴν ἐπάνω γίνεται τὸ μυστήριον τῆς Θείας εὐχαριστίας.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα σκεπάζεται, ἀπ' τὴ στιγμὴ τῶν ἐγκαινίων, μὲ *ιερά ἄμφια* (1), ποὺ θυμίζουν τὴν καθαρὰ σινδόνη τοῦ Ἰωσήφ, *τὸ σάβανο τοῦ Χριστοῦ*.

Τὸ *Ἱερὸ Εὐαγγέλιον* : εἶναι ἡ ζωντανὴ διδασκαλία τῆς Ἀθανάτης Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ *Ἀρτοφόριον* : εἶναι θήκη, ποὺ φέρει (ἔχει—φυλάει) *Ἄρτο*. Ὁ Ἄρτος αὐτὸς ἀγιάζεται τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ τοποθετεῖται στὸ Ἀρτοφόριον, γιὰ νὰ χρησιμεύῃ, ἅμα εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἀμέσως τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δίχως νὰ γίνῃ ὀλόκληρη ἡ λειτουργία. (ἔκτακτες ἐπικίνδυνες ἀρρώστειες ἄφευκτοι θάνατοι—σοβαροὶ τραυματισμοὶ κ. ἄ.).

Τὸ *Ἀντιμῆνσιον* : εἶναι ὕφασμα τετραγωνικόν. Ἐπάνω του εἶναι ζωγραφισμένη ἡ Ταφὴ τοῦ Χριστοῦ· στὶς γωνιᾶς εἶναι ζωγραφισμένες εἰκόνες ἀπ' τὰ μαρτύρια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγίων ἢ εἶναι ραμμένα λείψανα ἁγίων. Ἀγιάζεται καὶ αὐτὰ ἐγκαινία τοῦ Ναοῦ. Ἐπάνω σ' αὐτὸ τοποθετεῖται τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιον. Ἀκόμη χρησιμεύει καὶ γιὰ νὰ γίνονται λειτουργίες σὲ ἐκκλησίες, ποὺ δὲν ἔχουν γίνῃ ἐγκαινία, σὲ πλοῖα, σὲ στρατόπεδα, στὸ ὑπαιθρο γενικά, ποὺ φυσικὰ δὲν ὑπάρχει Ἁγία Τράπεζα.

β'. Ἡ *προσκομιδὴ* ἢ *πρίθεση* ἢ *παρατραπέζιον* : Ἀριστερὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι ἓνα μικρὸ τραπέζι (παρατραπέζιον) σχεδὸν πάντοτε χτιστὸ στὸν τοῖχο. Ἐκεῖ πρωτο—κομίζονται (προσκομίζονται—

(1) = Ἁγία φορέματα, «κατασάρκια» στὴν ἐκκλ. γλῶσσα.

Χ. Δημητράκοπούλου *Λειτουργικὴ* — ἐκδ. Α'.

προσφέρονται-προσκομιδή), ὁ Ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, τὰ **Ἁγία καὶ τίμια Δῶρα**, ποῦ θὰ χρειαστοῦν γιὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία. Ἐκεῖ τὰ **θέτουν πρῶτα** (πρόθεσις) οἱ ἱερεῖς καὶ τὰ εὐλογοῦν, καὶ ἔπειτα τὰ μεταφέρουν στὴν Ἁγία τράπεζα, κατὰ τὴ Μεγάλη εἴσοδο, καθὼς θὰ ἰδοῦμε πιὸ κάτω.

γ'. **Σκευοφυλάκιον** : Δεξιὰ στὴν Ἁγία τράπεζα εἶναι τὸ Σκευοφυλάκιο, μιὰ μεγάλη ντουλάπα, στὴν ὁποία ἀσφαλίζονται τὰ **ιερά σκεύη**, τὰ **ιερά ἄμφια**, τὰ **βιβλία τῆς λειτουργίας** καὶ ἄλλα πράγματα ἁγίας.

δ'. **Τὸ Σύνθρονον** : Στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν καὶ σ' ἄλλες μεγάλες Ἐκκλησίες πίσω ἀπ' τὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι τοποθετημένοι, μαζὶ καὶ στὴ σειρά, θρόνοι μαρμάρινοι ἢ ξύλινοι (σύνθρονο=θρόνοι μαζὶ) γιὰ νὰ κάθονται οἱ Μητροπολίτες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἅμα τυχαίην νὰ λαβαίνουν μέρος στὴ λειτουργία (ἐπίσημες τελετὲς ἢ ἄλλες ἐπίσημες περιστάσεις).

2. ΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟ

α'. **Ὁ Ἀμβων** : Ἀπ' τὸν Ἀμβωνα, ποῦ εἶναι μιὰ ἐξέδρα στεριωμένη σὲ μιὰ κολῶνα βορεινή, ἢ στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ Ναοῦ, λέει ὁ Διᾶκος τὸ Εὐαγγέλιο· ἀπ' ἐκεῖ κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ κάνουν τὸ θεῖο κήρυγμα.

β'. **Ὁ Δεσποτικὸς θρόνος** : Στὴ Ν. πλευρὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι στὸν Ἀμβωνα, εἶναι τοποθετημένος θρόνος μαρμαρινος ἢ ἀπὸ σκαλιστὸ ξύλο, ποῦ στέκεται ὁ Μητροπολίτης (ὁ Δεσπότης), ἅμα ἱεουργῇ.

γ'. **Τὰ ἀναλόγια** : εἶναι τραπεζάκια περιστροφικά, πάνω στὰ ὁποῖα ἀπλώνουν οἱ ψάλτες τὰ βιβλία τους.

δ'. **Τὰ στασίδια** : ξύλινες θέσεις γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζόμενους.

ε'. **Ὁ γυναικωνίτης** : ἐξέδρα στὸ μέσο τοῦ ὕψους τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς καὶ ὀλίγου μέρους τῆς Β. καὶ Ν., ἀπ' ὅπου (σύμφωνα μὲ πα-

λαιότατο ἔθιμο καὶ γιὰ οἰκονομία χώρου) οἱ γυναῖκες παρακολουθοῦν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ.

3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΡΟΝΑΟΣ

Οἱ περισσότερες Ἐκκλησίαι σήμερα δὲν ἔχουν πρόναο. Μερικὲς ἔχουν ἄλυστρο, ποὺ λέγεται *Πρόπυλο*, *Προπύλαια*, ἢ *Νάρθηκας*· ἄλυστρο δηλαδὴ, στὴ Δ. πλευρὰ καὶ ἔμπρὸς ἀπ' τὴν τρεῖς εἰσόδους τοῦ Ναοῦ (1). Σώζονται ἔτι ἀρχαῖοι ναοί, ποὺ διακρίνεται εὐκόλως ὁ Πρόναος. (2). Ἐκεῖ σὲ παλαιότερη ἐποχὴ ἔμεναν οἱ *κατηχούμενοι* Χριστιανοί, γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μιλήσουμε περὶ κάτω.

Στὸ Νάρθηκα, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες τοῦ χριστιανισμοῦ ἦταν βρύση, ποὺ οἱ χριστιανοὶ ἐπλυναν τὰ χέρια τους γιὰ νὰ περάσουν στὴν Ἐκκλησίαν, δηλώνοντας μ' αὐτό, πὼς προσέρχονταν μετανοημένοι καὶ μὲ ψυχὴ καθαρισμένη. Αὐτὸ σύσταται καὶ ἡ περίφημη ἐπιγραφή, ποὺ ἦταν στὴν κρήνη τοῦ Νάρθηκα τῆς Ἀγίας - Σοφίας :

ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ

καὶ μποροῦσε νὰ διαβαστῇ καὶ ἀπ' τὸ τέλος, δίχως ἀλλάξῃ οὔτε ἡ ὁρθογραφία, οὔτε ἡ ἔννοια.

Σὲ κάθε ἐκκλησίᾳ ὑπάρχουν καὶ ὄργανα ἢ *Ἱερὰ Σκεύη*, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν τέλεση τῶν μυστηρίων
 III. *Ἱερὰ Σκεύη* καὶ κάθε ἄλλης ἱεροτελεστίας.

Ποιὰ σπουδαῖα εἶναι τὰ ἱερὰ σκεύη, ποὺ χρησιμεύουν *γιὰ τὴν Θεῖαν Ἐυχαριστίαν*. αὐτὰ εἶναι :

α'. Ὁ *Ἅγιος Δίσκος* : παρασταίνει συμβολικὰ τὴ φάτνη τῆς Βηθλεέμ, ποὺ τοποθετήθηκε τὸ *Θεῖο Βρέφος*, καὶ ἔχει τὸν Ἅγιο Ἄρτο, γιὰ ἀνάμνηση τοῦ Ἄρτου, ποὺ μοίρασε ὁ Κύριος κατὰ τὸ Μυστικὸν

(1) Προπύλαια Ναῶν στὰς Ἀθήνας. Μητρόπολις—Ἀγία Εἰρήνη—Χρυσοσπηλιώ-
 πισσα—Ἅγιος Διονύσιος—Ἅγιος Παῦλος.

(2) Οἱ ναοὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ στὰς Ἀθήνας ἔχουν πρόναο.

Δείπνο στοὺς μαθητές του λέγοντας: *«Λάβετε φάγετε αὐτὸ εἶναι τὸ Σῶμα μου, ποὺ θυσιάζεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ Κόσμου».*

β'. Τὸ *Ἅγιο Ποτήρι*: Δισκοπότηρο· εἶναι τὸ ἀρχαιότερο ἱερὸ σκεῦος, μὲ σχῆμα ἀρχαίου κρατήρα· ἔχει μέσα τὸν οἶνο, ποὺ θὰ χρειαστῇ γιὰ τὴν *Ἁγία Μετάληψη*· παρασταίνει τὸ ποτήρι, ποὺ πρόσφερε ὁ Κύριος στοὺς μαθητές του κατὰ τὸ Μυστικὸ Δείπνο λέγοντας: *«Πίετε ἀπ' αὐτὸ ὅλοι· αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμά μου, ποὺ χύνεται γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν».*

γ'. Ἡ *Λόγχη*: πολὺ μικρὸ μαχαίράκι σὲ σχῆμα λόγχης· ἡ λαβὴ τῆς τελειώνει σὲ Σταυρό· μ' αὐτὴ κόβει ὁ λειτουργὸς τὸν ἄρτο, στὴν προσκομιδῇ. Θυμίζει τὴ λόγχη, μὲ τὴν ὁποία ὁ στρατιώτης ἐκέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Κυρίου πάνω στὸ Σταυρό, γιὰ νὰ ἰδῇ ἂν ἦταν πε-
θαμένος.

δ'. Ὁ *Ἀστερίσκος*: Μετάλλινος ἀστερίσκος σὲ σχῆμα Σταυροῦ· τοποθετεῖται ἐπάνω στὸν *Ἅγιο δίσκο*· ἀνασηκώνει καὶ κρατεῖ ψηλότερα τὸ κάλυμμα τοῦ δίσκου, γιὰ νὰ μὴν ἐγγίξῃ τὸν ἄρτο. Παρασταίνει τὸν Ἀστέρα, ποὺ ὠδήγησε στὴ φάτνη τοὺς Μάγους τῆς Ἀνατολῆς.

ε'. Ὁ *Ἀήρ*: Ἄμα ὁ λειτουργὸς ἐτοιμάσῃ στὴν προσκομιδῇ τὰ Ἅγια Δῶρα (*Ἄρτο καὶ Οἶνο*) σκεπάζει τὸν Ἅγιο δίσκο μὲ μικρὸ κάλυμμα· καὶ τὸ Ἅγιο ποτήρι τὸ σκεπάζει ὅμοια μὲ ἄλλο κάλυμμα. Ἐπειτα καὶ τὰ δύο μαζὶ τὰ σκεπάζει μὲ ἄλλο μεγαλύτερο κάλυμμα, τὸν *Ἀέρα*, ποὺ δηλώνει συμβολικὰ τὴν καθαρὰ σινδόνῃ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Κυρίου.

στ'. Τὸ *Ζέον*: Εἶναι ἓνα μικρὸ μεταλλικὸ κύπελλο, ποὺ χρησιμεύει γιὰ νὰ ζεσταίνουσι καθαρὸ νερό· αὐτὸ θὰ τὸ χύσῃ ὁ ἱερέας στὸ Ἅγιο ποτήρι, ἅμα θὰ ἐτοιμάζῃ τὴν Ἁγία Μετάληψη, γι' ἀνάμνηση τοῦ νεροῦ, ποὺ χύθηκε ἀπ' τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἅμα τὴν ἐκέντησε ὁ στρατιώτης μὲ τὴ λόγχη. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέει: *«ἐξῆλθε ἀμέσως αἷμα καὶ ὕδωρ».* (1)

(1) Βλ. Εὐαγγ. «κατὰ Ἰωάννην» ΙΘ'. — 34.

ξ'. **Ἡ λαβίς** : Εἶναι μικρὸ κουταλάκι, ποὺ χρησιμεύει γιὰ τὴν Ἀγία Μετάδοση· νὰ μεταδίδῃ ὁ λειτουργὸς στοὺς πιστοὺς τὴν Ἀγία Κοινωνία ἀπ' τὸ Ἅγιο Ποτήρι.

η'. **Ὁ Σπόγγος καὶ ἡ Μοῦσα** : ἓνας μικρὸς, κι ἄλλος πιδ μεγαλύτερος σπόγγος, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὸ καθάρισμα τοῦ Ἀγίου Δίσκου καὶ τοῦ Ἀγίου Ποτηρίου.

Τὰ ἱερὰ σκεύη εἶναι μετάλλινα· στὶς μεγαλύτερες καὶ πλουσιώτερες ἐκκλησίες καὶ στὰ παλιὰ μοναστήρια εἶναι κι ἀσημένια ἢ ἐλόχρυσά, μὲ σκαλισμένες εἰκόνες, μ' ἐπιγραφές, καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ μὲ διαμάντια καὶ μαργαριτάρια.

Ἄλλα ἱερὰ σκεύη, ἀπαραίτητα σὲ κάθε ἐκκλησία, εἶναι :

α'. **Ἡ Κολυμβήθρα** : Χάλκινος λέβητας σὲ σχῆμα κρατῆρα μὲ λαβές, καὶ στολισμένη μὲ σταυροὺς ἐπικολλημένους ἢ σκαλισμένους· χρησιμεύει γιὰ τὸ Μυστήριον τοῦ βαπτίσματος καὶ θυμίζει τὸν Ἰορδάνη, ποὺ βαπτίστηκε ὁ Κύριος, ἢ καὶ τὴν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, ποὺ θεραπεύονταν οἱ ἄρρωστοι.

β'. **Τὸ Μυροδοχεῖο** : Μικρὸ μετάλλινον δοχεῖο, ποὺ φυλάγεται τὸ Ἅγιο μύρο.

γ'. **Ὁ Ἀετός** : Εἶναι ἓνα τεμάχιο ὑφάσματος σχήματος στρογγυλοῦ. Ἐπάνω σ' αὐτὸ εἶναι ζωγραφισμένη ἢ κεντημένη μιὰ πολιτεία κι ἀπ' ἐπάνω αὐτοῦ μ' ἀνοιχτὲς φτεροῦγες. Στὸ ὕψος αὐτὸ (στὸν αἰτὸ) πατὰ ὁ ἐπίσκοπος, ἅμα γίνεται ἡ χειροτονία του· κι ἀπ' ἐκεῖ ἀπαγγέλλει τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως. Ὁ ζωγραφισμένος αἰτὸς παρασταίνει τὸ νέο Ἀρχιερέα, ποὺ γεμάτος ἀρετὲς καὶ μόρφωση, πετᾷ στὰ ὕψη, ἔχοντας τὴν ψυχὴ καὶ τὸ Νοῦ του ὑψωμένα στὸ Θεό, κι ἐπιτηρεῖ καὶ προσέχει ἀδιάκοπα τὴν ἐπισκοπὴ του, ποὺ τὴν εἰκονίζει ἡ ζωγραφισμένη πολιτεία.

δ'. **Ὁ Ἐπιτάφιος** : Ὑψος πολυτελείας σὲ σχῆμα ὀρθογώνιο, ἐπάνω στὸ ὁποῖο εἶναι ζωγραφισμένη ἢ κεντημένη ἢ χρυσοῦφασμένη

ἡ σκηνὴ τῆς Ταφῆς τοῦ Κυρίου ἀπ' τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ Νικόδημο. Γύρω φαίνονται ὁ Ἰωάννης, ἡ Θεοτόκος καὶ Μυροφόροι, ποὺ θρηνοῦν. Χρησιμοποιεῖται στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου καὶ γιὰ τὴν κατανυκτικὴ περιφορὰ τῆς ἐσπέρας τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ὑπάρχουν ἐπιτάφιοι μὲ σπάνια τέχνη καὶ μὲ πολλὴ ἀξία.

ε'. *Ἐξαπτέρυγα - ἱερὲς σημαῖες*: Εἶναι μετάλλινοι ἀχτινωτοὶ δίσκοι· πάνω σ' αὐτοὺς εἶναι χαραγμένες ἢ σκαλισμένες μορφὲς ἀγγέλων-*Σεραφεῖμ*-μ' ἀνοιχτὲς φτεροῦγες καὶ παρασταίνουν τὴν προθυμία τῶν Ἀγγέλων, γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τὶς θεῖες ἐντολές· τὰ ἑξαπτέρυγα εἶναι στηριγμένα σὲ ψηλὰ κοντάρια καὶ προπορεύονται στὶς πανηγυρικὲς τελετὲς τῆς ἐκκλησίας, σὰν σύμβολα θριάμβου· τοποθετοῦνται στὶς πλευρὲς τῆς Ἀγίας Τράπεζας, μὲ τὸν Τίμιον Σταυρὸ στὸ μέσο.

Οἱ *ἱερὲς σημαῖες* εἶναι ἀπὸ ὕφασμα μὲ ζωγραφισμένες ἢ κεντημένες διάφορες ἐκκλησιαστικὲς παραστάσεις (Ἀνάστασις—μαρτύρια Ἀγίων κ. ἄ.).

Γ'. *Τὸ θυμιατήριον*. Εἶναι σκεῦος μετάλλينو, συνήθως ἀσημένιο, σὲ σχῆμα κυπέλλου, μὲ κάλυμμα κρεμασμένο ἀπ' ἀλυσίδες· τοποθετοῦν σ' αὐτὸ κάρβουνα ἀναμμένα, καίνε λιβάνι καὶ θυμιάζουν οἱ κληρικοὶ κατὰ τὴ λειτουργία τὰ ἅγια δῶρα, τὶς ἅγιες εἰκόνες καὶ τοὺς πιστοὺς.

Οἱ Ἰουδαῖοι χρησιμοποιοῦσαν τὸ θυμίαμα στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀπ' τὰ πρὶν παλιὰ χρόνια· ὁ Δαβὶδ στοὺς ψαλμοὺς του ἔλεγε : «*Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, Κύριε*». Ὁ Ζαχαρίας ἐθυμιάζε στὸ Ναό, ἅμα τοῦ ἀνάγγειλε ὁ ἄγγελος τὴ γέννηση τοῦ Ἰωάννη. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία παράλαβε τὴ χρῆση τοῦ θυμιάματος ἀπ' τὴν Ἰουδαϊκὴν. Οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου τοποθετοῦσαν ἰδιόχειρα τὸ θυμίαμα στὰ θυμιατήρια.

γ'. *Τὸ Δίπτυχο*. : Εἶναι δύο χάρτινοι ἢ ξύλινοι πίνακες, ποὺ συνδέονται στὰ ἄκρα σὲ σχῆμα βιβλίου. Μένει πάντα στὴν *προσκομιδὴ*· εἶναι χωρισμένο σὲ στήλες, μὲ κοσμήματα, σκαλισμένα ἢ ζωγρα-

φισμένα· στίς στήλες αὐτὲς γράφονται τὰ ὀνόματα νεκρῶν ἢ ζώντων, ποὺ θὰ μνημονεύῃ ὁ λειτουργὸς στὴν ὥρα τοῦ Ἀγιασμοῦ, τῶν Τιμίων Δώρων.

IV. *Εἰκόνες - Κοσμήματα - Σύμβολα - Φωτισμός - Κώδωνες.*

Εἰκόνες : Καθὼς στίς κατοικίες μας ἔχουμε τίς εἰκόνες τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδερφίων μας, καὶ τῶν φιλικῶν πρῶσώπων ἢ ἀνθρώπων, ποὺ τοὺς χρεωστοῦμε ὑποχρέωση κι εὐγνωμοσύνη, ὅμοια καὶ στοὺς Ναοὺς κάνουμε ἐπιθλητικὴ διακόσμηση μὲ εἰκόνες καὶ σκηνές ἀπ' τὴν Παλαιὰ κι ἀπ' τὴν Καινὴ Διαθήκη.

Στοὺς Ναοὺς ἔχουμε καὶ τιμοῦμε τίς εἰκόνες τοῦ **Χριστοῦ**, τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα μας, τοῦ **τιμίου του Σταυροῦ**, τῆς **Παναγίας** Μητέρας του, **τῶν Ἀγίων**, ποὺ ὑπόφεραν ἀγόγγυστα διωγμοὺς καὶ μαρτύρια γιὰ τὴ διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ τιμὴ, ποὺ ἀποδίνουμε στίς εἰκόνες τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, ἐμάθαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, πὼς πρέπει νὰναι **τιμὴ ἀπὸ θαυμασμό καὶ σεβασμό, κι ὄχι λατρεία. Λατρεία μόνο σιὸ Θεὸ ἀρμόζει!** Πρέπει βλέποντας τίς μορφές τῶν Ἀγίων νὰ μεταφερώμαστε νοερά στὴν ἐποχὴ τους, στοὺς ἀγῶνες τους, στὰ μαρτύριά τους! ν' ἀναλογιζώμαστε, πὼς μὲ τὰ μαρτύριά τους ἀπέχτησαν τὸ **σιτέφανο τῆς δόξης** καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ ζήσουμε τὴν ἠθικὴ ζωὴ τους, σκορπίζοντας ἀδιάκοπα τὴν καλωσύνη γύρω μας.

Κοσμήματα — Σύμβολα : Στίς εἰκόνες ἢ στοὺς τοίχους τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ζωγραφισμένα κι ἄλλα σύμβολα, ποὺ ὅλα κοσμοῦν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κάνουν τὸ θεῖο ἐκεῖνο περιβάλλον **κατανυκτικό** κι **ἐπιβλητικό**.

Μερικὲς ἀπ' τίς συμβολικὲς αὐτὲς παραστάσεις εἶναι :

α'. **Α—Ω** = ὁ Θεὸς εἶναι ἀρχὴ καὶ τέλος τοῦ Κόσμου.

β'. **Χ** = Χριστὸς

γ'. **✕** = Χριστὸς

δ'. ✕ = Ἰησοῦς Χριστὸς

ε'. IHC = Ἰησοῦς

στ'. + = Τὸ ἱερώτερον καὶ πανσεβάσμιον Σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ, στὸ ὁποῖο ὑψώθηκε τὸ Ἄχραντον Σῶμα τοῦ Κυρίου, γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἀπολύτρωση τοῦ κόσμου ἀπ' τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας.

Μερικὲς ἀπ' τὶς εἰκόνες ἢ σχεδιάσματα μὲ συμβολικὴ ἔννοια εἶναι :

Ποιμὴν—πρόβατα = ὁ Χριστὸς, ὁ καλὸς ὁδηγὸς τοῦ Κόσμου.

ἄμνος = ὁ ἀναμάρτητος Χριστὸς, ποὺ θυσιάστηκε, σὰν ἄκακον ἄρνάκι.

ψάρι = (Ἰχθύς. Τὰ γράμματα σημαίνουν Ἰησοῦς—Χριστὸς—Θεοῦ—Υἱὸς—Σωτήρ).

περιστερὰ = τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ σὰν περιστερὰ φανερώθηκε στὴ Βάπτισι τοῦ Κυρίου.

ἄγκυρα = σημεῖο πίστεως καὶ ἐλπίδας στὸ Θεό.

κλάδος ἐλιάς = σύμβολο χαρᾶς καὶ εἰρήνης (χαρὰ τοῦ Νῶε ἀπὸ τὸν κλάδο τῆς ἐλιάς, ποὺ ἔφερε ἡ περιστερὰ).

κρίνος = σύμβολο ἀγνότητος· (Μὲ κρίνον εἰκονίζεται ὁ Ἅγγελος στὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου).

φοίνικες = σημεῖο νίκης τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μὲ βάρτα (κλάδους) φοινίκων στὰ χέρια ἔφαλλαν οἱ πιστοὶ τότε: « Ὡσαννὰ Εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος ».

λύρα = σύμβολο πνευματικῆς χαρᾶς καὶ χριστιανικῆς εὐτυχίας.

πλοῖο = σύμβολο τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ταῶς = (παγῶνι) σύμβολο αἰωνιότητος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.

κ. ἄ.

Φωτισμός : Στὰ εἰκονοστάσια τῶν σπιτιῶν μας ἀνάβουμε καν-

δήλια, για δείγμα *Τιμῆς καὶ Σεβασμοῦ*. Καὶ σ' ὅλες τὶς Ἐκκλησίες καίμε *κανδήλια, πολύφωτα, πολυελαίους καὶ λαμπάδες*, ποὺ τὶς κρατᾶμε στὰ χέρια ἢ τὶς τοποθετοῦμε σὲ *κηροπήγια (μανουάλια)*.

Μέσα στὸ Ἱερὸ καίει ἀδιάκοπα ἓνα κανδήλι, τὸ *Ἀκοίμητο Φῶς*, ποὺ δηλώνει συμβολικὰ τὸ *Θεῖο Φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ*: τὸ φῶς, ποὺ φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸ δρόμο τῆς Ἀρετῆς. Ἄμα ἱερουργῇ Ἀρχιερέας κρατᾷ *Δικηροτρύκηρα*, μὲ τὰ ὅποια εὐλογεῖ τὸ λαό. Τὰ δικηροτρύκηρα εἶναι δύο κηροπήγια, ἓνα μὲ δυὸ κηριά, καὶ ἄλλο μὲ τρία. Τὸ πρῶτο σημαίνει τὶς δυὸ φύσεις τοῦ Χριστοῦ (Θεῖα καὶ Ἀνθρώπινη) καὶ τ' ἄλλο τὴν Ἀγία Τριάδα (Πατέρα—Υἱὸ καὶ Ἅγιο Πνεῦμα).

Κώδωνες : Κώδωνες ἢ Καμπάνες (1) χρησιμοποιοῦνται στὶς Ἐκκλησίες γιὰ νὰ καλοῦν τοὺς πιστοὺς ἢ νὰ διαλαλοῦν μὲ τὴ μελωδικὴ κλαγγή τους τὴν ἀγαλλίαση τῆς Ἐκκλησίας στὶς ἐπίσημες τελετές. Στὴν ἀνατολικὴ Ἐκκλησίᾳ ἄρχισε νὰ γίνεαι χρῆσι τους κατὰ τὸν 9ο αἰῶνα. Πρῶτα τοὺς πιστοὺς τοὺς προσκαλοῦσαν ἄνθρωποι τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ναοῦ, οἱ *λαοσυνάχτες ἢ θεοδρόμοι*, ποὺ χτυποῦσαν τὶς θύρες τῶν πιστῶν. Ἀργότερα εἶχαν πλατεῖα σίδερα, *ἁγιοσίδερα*, ποὺ τὰ χτυποῦσαν μὲ σφυρὶ (καθὼς γίνεται καὶ σήμερα σὲ μερικὰ μοναστήρια) καὶ ἐσύναζαν τοὺς πιστοὺς.

Οἱ κληρικοὶ ἔξω, καθὼς καὶ ἅμα δὲν ἱερουργοῦν μέσα στὴν Ἐκκλησίᾳ, φοροῦν στολὴ μαύρη, ποὺ δείχνει σοβαρότητα καὶ ἀξιοπρέπεια, μὲ σχῆμα σταθερὸ καὶ ὁμοίμορφο, χωρὶς νὰλλάζουν μὸδες. Στὴν κεφαλὴ φοροῦν κάλυμμα, μαῦρο καὶ αὐτὸ, ποὺ τὸ λένε *καλυμμαῦχι*, γιὰτὶ σὲ παλαιότερη ἐποχὴ ἀπλωνόταν πρὸς τὰ πίσω καὶ *ἐνάλυπτε τὸν αὐχένα*.

(1) Ὀνομάστηκαν καμπάνες, γιὰτὶ γιὰ πρώτη φορὰ γίνηκαν ἀπ' τὸν περίφημο χαλκὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἐπαρχίας Campania. Κατασκευάζονται ἀπὸ μίγμα χαλκοῦ καὶ ἄλλων μετάλλων καὶ ἔχουν σχῆμα ἀπιδιοῦ, καὶ μέγεθος καὶ βάρος μικρὸ, μετὰ καὶ κάποτε τεράστιο.

Στὴ λειτουργία οἱ κληρικοὶ φοροῦν ἄλλα ἐνδύματα ἰδιαίτερα καὶ λαμπρά, ποὺ λέγονται *Ἱερὰ Ἀμφια*. Στὰ παλιὰ χρόνια τὰ ἱερὰ ἄμφια ἦταν δόλοευκα, γιὰ σημεῖο τῆς ἀγνότητος, ποὺ ἔπρεπε νάχουν οἱ ἱερωμένοι· τὰ ἄμφια αὐτὰ στολίζονταν μὲ Σταυροὺς καὶ γραμμὲς κόκκινες, δηλωτικὰ τοῦ αἵματος, ποὺ ἔχυσε ὁ Χριστὸς γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου. Μὰ μὲ τὸν καιρὸ εἰ Πατριάρχες καὶ οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ προσάρμοζαν τὰ ἱερὰ ἄμφια πρὸς τὶς Αὐτοκρατορικὰ στολές· κι ἔτσι σήμερα τὰ Ἱερὰ Ἀμφια εἶναι πολύχρωμα καὶ πολυποίκιλα, μεταξωτὰ καὶ χρυσοκέντητα, χρυσοῦφанта, βαρύτιμα, μὲ εἰκόνες ἀξίας καὶ μὲ πολύτιμα πετράδια.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία (Ἐπίσκοπος ἢ Μητροπολίτης—Πρεσβύτερος—Διάκονος) καθὼς ἔχει ἰδιαίτερα καθήκοντα ἔτσι καὶ διακρίνεται κι ἀπ' τὰ ἰδιαίτερα Ἀμφια, ποὺ φορεῖ.

1. ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΜΦΙΑ ΕΙΝΑΙ:

α'. *Τὸ Στιχάριον* : χιτῶνας, ὡς τὰ πόδια, μὲ φαρδὺὰ μανίκια, συνήθως λευκός.

β'. *Τὰ Ἐπιμανίκια* ⁽¹⁾ σκεπάζουν τὸ κάτω μέρος τοῦ βραχίονα καὶ δηλώνουν θεία δὺναμη, ποὺ νικᾷ τὴν κακία.

γ'. *Τὸ Ὁράριον* : Λωρίδα ἀπὸ ὕφασμα, ποὺ τυλίγει τὸν κορμὸ τοῦ διακόνου ἀπ' τὴ δεξιὰ μασχάλη ὡς τὸν ἀριστερὸ ὦμο, κι ἀπ' ἐκεῖ κρέμεται μπρὸς καὶ πίσω. Μετὰ τὴ θεία Κοινωνία τὸ Ὁράριο μετατοπίζεται καὶ τοποθετεῖται σταυροειδῶς. Δηλώνει τὶς πτέρυγες τῶν Ἀγγέλων.

2. ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΜΦΙΑ ΕΙΝΑΙ:

α'. *Στιχάριον* : σὰν τοῦ Διακόνου

β'. *Ἐπιμανίκια* : » » »

γ'. *Ἐπιτραχήλιον* : ἢ περιτραχήλιον, ἀντὶ τοῦ Ὁραρίου τοῦ Δια-

(1) Λέξις Λατινικὴ ἐπι-manus· ἐμεῖς θάλέγαμε ἐπιχειρίδες.

κόνου. Είναι λωρίδα υφάσματος, πού περιβάλλει τὸν τράχηλο καὶ τελειώνει λίγο πὺδ πάνω ἀπ' τὸ Στιχάριον. Σημαίνει τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν ὑποταγὴ τοῦ ἱερέα στὸ Χριστό.

δ'. **Ζώνη**: Λωρίδα υφάσματος, πού ζώνει τὴ μέση τοῦ ἱερέα καὶ φανερώνει τὴ δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὴν ὁποία ἐπλίζεται ὁ ἅγιος ἱερέας, γιὰ τὰ μεγάλα καθήκοντα τῆς ἱερουργίας.

ε'. **Ἐπιγονάτιον**: Ὑφασμα τετράγωνον ἢ ρομβοειδές, πού κρέμεται στὴ μιὰ γωνία ἀπ' τὴ ζώνη τοῦ ἱερέα, πάνω στὸν ἀριστερὸ μηρό του. Στὸ ἐπιγονάτιο εἰκονίζεται ὁ Χριστός, ἢ Ἄγγελος ἢ Σταυρός. Είναι διακριτικὸ σημεῖο ἀξιώματος, πού μπορεῖ νάχη ἓνας πρεσβύτερος, (οἰκονόμος—πρωθιερεὺς—ἀρχιμανδρίτης κ. α.).

στ'. **Ἐπιστήδιος Σταυρός**: Οἱ ἀξιωματοῦχοι πρεσβύτεροι κρεμοῦν ἀπ' τὸν τράχηλο, ἐπάνω στὸ στῆθος, ἓνα Σταυρό.

ζ'. **Φαιλόνιον**: Ἐπανωφόριο δίχως μανίκια, πού φορεῖ ὁ ἱερέας περνώντας το ἀπ' τὴν κεφαλὴ· στεριώνεται στοὺς ὤμους, καὶ σκεπάζει τὸ στῆθος καὶ τὰ νῶτα ὡς τὰ πόδια· εἶναι σημεῖο τῆς μεγάλης Ἀρετῆς καὶ Δικαιοσύνης, πού πρέπει νὰ χαρακτηρίζη τὸν ἱερέα.

3. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΑ (ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ἢ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ἢ ΔΕΣΠΟΤΗ) ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΜΦΙΑ ΕΙΝΑΙ :

α' **Στιχάριον**, **Ἐπιτραχήλιον**, **Ζώνη**, **Ἐπιμανίκια**, **Ἐπιγονάτιον**, **Σταυρός**, καθὼς καὶ τῶν ἀξιωματοῦχων ἱερέων.

β'. **Σάκκος**: Ὁ Ἀρχιερέας, ἀντὶ Φαιλονίου, ἔχει **Σάκκο**, μὲ κοντὰ καὶ εὐρύχωρα μανίκια, πού φτάνει ὡς τὰ γόνατα. Ἐχει τὴν ἴδια σημασίαν μὲ τὸ Φαιλόνιον.

γ'. **Ὠμοφόριον**: **Μέγα Ὠμοφόριον** καὶ **Μικρόν**. Τὸ πρῶτο τὸ φορεῖ ὁ Ἀρχιερέας ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς Λειτουργίας ὡς τὴν ἀνάγκη τοῦ Εὐαγγελίου. Είναι σὰν τὸ ὀράριο, πλατύτερο ὅμως καὶ κοντότερον περιβάλλει τὸ λαιμό, κάνει ἓνα δίπλωμα στὸ στῆθος καὶ κρέμεται μπρὸς καὶ ὀπίσω. Είναι δηλωτικὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀρχιερέα.

Τὸ Μικρὸ Ὁμοφόριο, δίνει εὐκολία στὶς κινήσεις τοῦ Ἀρχιερέα· κρέμεται ἀπ' τὸ λαιμὸ πρὸς τὰ κάτω μπρὸς καὶ μετὰ τὴν ἀκρὴς. Σημαίνει, πὼς τὶς ὥρες αὐτὲς ὁ Ἀρχιερέας εἶναι ἀφωσιωμένος στὴν ὑπηρεσία τῶν Θεῶν Μυστηρίων.

δ'. **Ἐγνόλπιον**: Εἰκόνα τοῦ *Σωτῆρος Χριστοῦ*, ποὺ μετὰ χρυσῇ ἀλυσίδα στολίζει τὸ στήθος τοῦ Ἐπισκόπου καθὼς καὶ ὁ *Σταυρός*.

ε'. **Μίτρα**: Ἀντὶ γιὰ καλυμμαύχι ὁ Ἀρχιερέας φορεῖ, ἅμα ἱερουργῇ, τὴν Μίτρα. Ἡ Μίτρα εἶναι καλυμμαύχι χρυσοποίκιλτο καὶ καταστόλιστο μετὰ πολυτίμες πέτρες, ποὺ λαμποκοποῦν. Σημαίνει τὴν ὑπέρτατην ἐξουσία του· κατὰ τὴν τέλεση τῶν Μυστηρίων δὲν τὴν φορεῖ.

στ'. **Δικανίκιον**: (Πατερίσσα - Ποιμαντορικὴ ράβδος) δηλώνει τὴν ἀνώτατην ἐξουσία τοῦ Ἐπισκόπου στὴν Ἐκκλησία.

ζ'. **Ὁ Μανδύας**: Πολυτελέστατο ἄμφιο, ποὺ τὸ φορεῖ ὁ Ἀρχιερέας στὸν ἐσπερινό, ἢ σ' ἄλλες τελετές, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ ταχτική λειτουργία.

Οἱ κληρικοί, ἅμα ἐνδύονται τὰ ἱερὰ ἄμφια, λένε διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ρητὰ, σχετικὰ μετὰ τὴν σημασία, ποὺ ἔχει κάθε ἄμφιο.

Λειτουργικὰ ὀνομάζονται τὰ βιβλία, ποὺ γράφουν τὶς διαφορὰς εὐχὰς καὶ παρακλήσεις, ποὺ γίνονται στὴ θεία λειτουργία.

VI. *Τὰ Λειτουργικὰ
Βιβλία*

Τὰ Σπουδαιότερα εἶναι :

α'. **Τὸ Ἅγιο καὶ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο**: Εἶναι βιβλίον μετὰ ἀσημωμένα ἢ χρυσὰ ἐξώφυλλα, στὸ ὁποῖο περιέχονται τὰ τέσσερα εὐαγγέλια (τὸ κατὰ *Ματθαῖον* — τὸ κατὰ *Μάρκον* — τὸ κατὰ *Λουκᾶν* — τὸ κατὰ *Ἰωάννην*).

β'. **Ὁ Ἀπόστολος**: Βιβλίον, ποὺ περιέχει τὶς πράξεις καὶ τὶς ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων.

γ'. **Τὸ Ψαλτήριον**: Ἔχει τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ.

δ'. **Τὸ Εὐχολόγιον**: Γράφει τὶς λειτουργίες, τὶς ἀκολουθίες τῶν

μυστηρίων, τὴν ἀκολουθία τῶν τελετῶν, εὐχές, παρακλήσεις, προσευχές.

ε'. Τὸ *Τυπικόν*: ποὺ ὀρίζει τὴν τάξιν κάθε λειτουργίας.

στ'. Ἡ *Ὀκτώηχος*: Εἶναι συλλογὴ ἀπὸ διάφορα τροπάρια.

ζ'. Ἡ *Παρακλητικὴ*: Ἐχει προσευχές καὶ δεήσεις.

η'. Τὰ *Δώδεκα Μηναια*: Γράφουν τὴν ἀκολουθία τῶν *Ἀκινήτων Ἑορτῶν* ⁽¹⁾ ποὺ γίνονται κάθε μῆνα.

θ'. Τὸ *τριώδιο*, καὶ τὸ *Πεντηκοστάριο*: ποὺ ἔχουν τὴν ἀκολουθία τῶν *Κινητῶν Ἑορτῶν* τοῦ χρόνου.

Β'. ΠΟΤΕ ΓΙΝΕΤΑΙ Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Κάθε Χριστιανὸς μπορεῖ καὶ πρέπει, ὅποτε θέλει καὶ ὅπου βρίσκει-

*Περὶ ἑορτῶν
γενικά!*

ται, νὰ στρέφῃ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά του στὸ Θεό, νὰ προσεύχεται καὶ νὰ τὸν εὐχαριστῇ, γιὰ τὰ τόσα καλὰ, ποὺ τοῦ δίνει ἀδιάκοπα, νὰ ζητᾷ

τὴ βοήθεια του, καὶ νὰ τὸν παρακαλῇ γιὰ τὴν προστασία του.

Αὐτὰ εἶναι ἀλήθεια· ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός, ποὺ αἰσθάνεται τὴν ἐξάρτησίν του ἀπ' τὸν Οὐράνιο Πατέρα, ποὺ νοιώθει βαθειὰ τὸν ἀδερφικὸ του σύνδεσμο μ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ ἀκολουθεῖ πιστὰ τὰ διδάγματα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν Ἱερὰ Παράδοση, πρέπει νὰ προσεύχεται καὶ κοινὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Πρέπει στοὺς ναοὺς μέσα, στὸ σεβάσμιο καὶ κατασκευαστικὸ τοὺς περιβάλλον, κατὰ τίς λαμπρὲς καὶ μυστηριώδεις τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐνώνῃ τίς δεήσεις του μὲ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς.

Ἀλλὰ πότε μπορεῖ νὰ γίνεταί τὸ ὁμαδικὸ αὐτὸ καθήκον τῶν Χριστιανῶν ;

(1). Θὰ ἰδοῦμε ἀμέσως πῶς καὶ τίς ἑορτές.

Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ὥριζε τὸ Σάββατο κάθε ἐβδομάδας γιὰ ἡμέρα ἀναπαύσεως καὶ ὁμαδικῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ.
Ἑβδομαδιαῖες Ἑορτὲς Κι ὁ Χριστιανισμὸς ὥρισε τὴν Κυριακὴν, **ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου**, γιὰ ἡμέρα ὁμαδικῆς προσευχῆς καὶ δοξολογίας τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ Κυριακὴ (ἡμέρα Κυρίου) λοιπὸν εἶναι ἡ γενικὴ ἐβδομαδιαία ἑορτὴ τῶν Χριστιανῶν.

Καὶ οἱ ἄλλες ἡμέρες τῆς ἐβδομάδας εἶναι ὠρισμένες γιὰ ἀναμνηση καὶ τιμὴ :

Δευτέρα : Τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων.

Τρίτη : Τοῦ Προδρόμου.

Τετάρτη : Τῆς Προδοσίας τοῦ Χριστοῦ (νηστεία).

Πέμπτη : Τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Παρασκευὴ : Τῆς Σταυρώσεως (νηστεία).

Σάββατον : Τῶν Μαρτύρων τῆς Πίστεως.

Ὅλες αὐτὲς λέγονται ἐβδομαδιαῖες ἑορτὲς.

Ὁρίστηκαν ἀκόμη καὶ ἄλλες ἡμέρες γιὰ τιμὴ τῆς μνήμης τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς Πίστεως.

Ἑτήσιες Ἑορτὲς.

Κάθε μέρα τοῦ χρόνου εἶναι καὶ ἀνάμνηση τῆς ζωῆς ἢ τοῦ μαρτυρίου ἑνὸς ἢ καὶ πρὸ πολλῶν Ἀγίων.

Φυσικὰ δὲ θάταν εὐκολο καὶ στίς πρὸ μικρὰς γιορτὲς καὶ κάθε μέρα νὰ συγκεντρώνονται οἱ πιστοὶ στοὺς Ναοὺς. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία χωρίσε τίς ἐτήσιες ἑορτὲς σὲ τρεῖς μεγάλες σειρές, ἀνάλογα μὲ τὴ σπουδαιότητα, πρὸς ἔχουν :

1. **Δεσποτικὲς ἑορτὲς** : πρὸς γίνονται γι' ἀνάμνηση καὶ τιμὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ Δεσπότη μας, γι' ἀνάμνηση τῆς ζωῆς του, τῶν Ἑργῶν του, τοῦ Πάθους του, τῆς Δόξης του.

2. **Θεομητορικὲς ἑορτὲς** : πρὸς γίνονται γιὰ τιμὴ καὶ δόξα τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου τῆς **Παναγίας του Μητέρας**.

3. *Ἑορτὲς τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ*: ποὺ ὠρίστηκαν γιὰ τιμὴ τῶν θαυμάτων καὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν *Ὀσίων*, τῶν *Ἀγίων* καὶ τῶν *Μαρτύρων* τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἔτσι ὁ χριστιανὸς ἔχει τὸν καιρὸ νὰ ἐκκλησιάζεται στὶς Μεγάλες Ἑορτὲς καὶ στὶς ἄλλες, ἅμα τοῦ εἶναι εὐκολο.

ΙΟΝ. ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Οἱ Δεσποτικὲς ἐορτὲς ὅλου τοῦ χρόνου, διακρίνονται σὲ *Ἀκίνητες* καὶ σὲ *Κινητὲς*. Ἀκίνητες ὀνομάζουμε κεῖνες, ποὺ γίνονται σὲ ὠρισμένη ἡμερομηνία (π. χ. Γέννηση, 25 Δ/βρίου — Βάπτιση, 6 Ἰανουαρίου). *Κινητὲς* ὀνομάζουμε κεῖνες, ποὺ γίνονται ὠρισμένη μέρα τῆς ἐβδομάδας, ἀλλὰ σὲ διαφορετικὴ ἡμερομηνία κάθε χρόνο. Ἡ ἡμερομηνία αὐτὴ κανονίζεται ἀπ' τὴν ἡμερομηνία τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα (Πάσχα, πάντοτε Κυριακὴ — Ἀνάληψη, πάντοτε Πέμπτη. ἀλλὰ διαφορετικὴ ἡμερομηνία κάθε χρόνο).

Α'. ΑΚΙΝΗΤΕΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Ἀκίνητες Δεσποτικὲς Ἑορτὲς εἶναι :

1. *Τὰ Χριστούγεννα*: Στὶς 25 τοῦ Δεκεμβρίου ἐορτάζουμε τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Ἀπὸ τότε μετροῦμε τὰ χρόνια τῆς χρονολογίας (λέγοντας μετὰ Χριστόν, μ. Χ.) ὡς τὰ 1932, ποὺ ἔχουμε σήμερα. (1^α) - (1^α)
2. *Ἡ περιτομὴ τοῦ Κυρίου*: Τὴν πρώτη τοῦ νέου ἔτους, δηλ. ὀκτῶ μέρες ἔπειτα ἀπ' τὰ Χριστούγεννα, τὴν ἐορ-

(1) Στὴν Καινὴ Διαθήκη σελ. 16 - 19. βλέπ. σχετικὰ.

(1^α) *Τὰ Χριστούγεννα* γίνεται ἡ *Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*, καθὼς καὶ στὴ 1^η τοῦ ἔτους, ποὺ ἐορτάζεται ἡ *Περιτομὴ τοῦ Κυρίου* καὶ ἡ μνήμη τοῦ *Ἀγίου Βασιλείου* ἡ ἴδια λειτουργία γίνεται καὶ στὴν ἐορτὴ τῶν *Θεοφανείων*.

τάζουμε γι' ανάμνηση τῆς ἡμέρας, ποῦ ὁ Κύριος ἐπῆρε, κατὰ τίς συνήθειες; πὺν εἶχαν οἱ Ἰουδαῖοι, τὸ ὄνομα *Ἰησοῦς*.

Ὁ *Τέλειος Θεὸς* ἤρθε στὸν Κόσμο κι ἀναδέιχτηκε καὶ *τέλειος ἄνθρωπος*· καταδέχτηκε νὰ λάβῃ σάρκα ἀνθρώπινη καὶ νὰ ὑποστῇ ὅλους τοὺς τύπους τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἐνῶ ἦταν Θεὸς στὴν *ὑπόστασι* καὶ στὴν *Οὐσία*.

3. *Τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια ἢ Φῶτα* : Στις 6 Ἰανουαρίου ἐορτάζουμε τὴ βάπτισις τοῦ Κυρίου. Στὰ 30 μ. Χ. ἐβαπτίστηκε ὁ Κύριος στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ ἀπ' τὸν Ἰωάννη. Κατὰ τὴν ὥρα τῆς βαπτίσεως κατέθηκε τὸ *Ἅγιο Πνεῦμα*, σὰν περιστρεφόμενον καὶ ἐκάθηρε στὴν κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ - *Πατέρα* ἔλεγε: *«Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτὸν νὰ ἀκούετε»* ! Ἐχομε δηλαδὴ στὴ βάπτισις τέλεια τῆς *Θεότητος ἐμφάνισι* (Θεοφάνεια - Ἐπιφάνεια: *Πατὴρ - Υἱὸς - Ἅγιον Πνεῦμα*). Εἶναι ἡ ἐορτὴ τῶν *Φώτων*, γιὰ πολλοὺς Χριστιανοὺς βαπτίζονταν αὐτὴ τὴν ἡμέρα, κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια κι ἔτσι γίνονταν πολλοὶ *φωτισμοί*, ποῦ ὡδηγοῦσαν στὸ δρόμο τῆς Νέας θρησκείας (!).

4. *Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ* : Στις 2 Φεβρουαρίου, δηλ. 40 ἡμέρες μετὰ τὴ Γέννησι, ἐορτάζουμε ἄλλον τύπο, ποῦ ἔκαμαν γιὰ τὸ Χριστὸ - Θεό, σὰν τυπικοὶ κι ἐνάρετοι Ἰουδαῖοι, ποῦ ἦταν ἡ *Παναγία Μητέρα του* κι ὁ *Ἰωσήφ*. Ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθηκε στὸ Ναὸ τοῦ Σολομῶντος, ὅπου ὁ προφῆτης *Συμεὼν* εἶχε τὴν τιμὴ καὶ τὴ χάρι νὰ βαστάξῃ στὰ χέρια του τὸ *Θεὸ τὸν ἴδιο*, καὶ νὰ διαβάσῃ εὐχὰς γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Πλάστη του ! (°)

(1) Στὴν *«Καὶνὴ Διαθήκη»* σελ. 28 — 30 βλ. σχετικὰ.

(2) Στὴν *«Καὶνὴ Διαθήκη»* σελ. 19 - 20, βλέπουμε τὰ σχετικὰ μὲ τίς προφητείας τοῦ Συμεὼν, μὲ τίς εὐχαριστήσεις ποῦκαμε στὸ Θεὸ γιὰ ὅ, τι εἶδε κ. α.

5. **Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος** : Στις 6 Αὐγούστου ἐορτάζουμε τὴν ἀνάμνηση τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ποὺ γίνε στὸ ὄρος **Θαβώρ**, λίγο καιρὸ πρωτότερα ἀπ' τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου.

Ὁ Κύριος, μπρὸς στοὺς μαθητὲς του **Πέτρο, Ἰάκωβο καὶ Ἰωάννη**, μεταμορφώθηκε. Μὲ πρόσωπο λαμπρὸ σὰν τὸν ἥλιο καὶ μὲ φορέματα λευκὰ σὰν τὸ φῶς, ἐφάνηκε στὸ μέσο τοῦ **Μωϋσῆ** καὶ τοῦ **Ἠλίου** τῶν προφητῶν. Κι ἀκούστηκε φωνὴ ἀπ' τὸν οὐρανό, ποὺ ἔλεγε, καθὼς καὶ στὴ βίβλῃ : **«Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός ! αὐτὸν νὰ ἀκούετε»**. (1)

6. **Οἱ ἐορτὲς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ** : Ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ **ἰδιαίτερο Σύμβολο**, τὸ σεβαστιότερο σημεῖο καὶ τὸ ἀγιώτερο γνώρισμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπάνω στὸ Σταυρὸ καταδέχτηκε ν' ἀπλωθῇ ὁ Κύριος γιὰ τὴ Σωτηρίᾳ τοῦ Κόσμου. Γι' αὐτὸ κάθε Χριστιανὸς **κάνει τὸ σταυρὸ του**. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστιανισμὸς ὥρισε ἐξαιρετικὴ τιμὴ γιὰ τὸ **ἱερὸ Ἐμβλημα** του. Ἡ Ἐκκλησία ὥρισε πέντε ἐτήσιες ἐορτὲς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τίς κατὰταξε μαζὶ μὲ τίς Δεσποτικὰς.

Οἱ Ἑορτὲς αὐτὲς εἶναι :

α'. **Ἡ εὕρεση τοῦ Σταυροῦ** : Στις 6 Μαρτίου ἐορτάζουμε τὴν ἀνάμνηση τῆς ἡμέρας, ποὺ ἡ Ἁγία Ἑλένη, ἔπειτα ἀπὸ πολ-λὰ καὶ μακρὰς ἔρευνες κι ἔπειτα ἀπὸ κουραστικὰς προσπάθειες ἤρρε τὸν Τίμιον καὶ Ζωοποιὸ Σταυρὸ τοῦ Κυρίου. (2)

β'. **Ἡ ὑψωση τοῦ Σταυροῦ** : Στις 14 Σεπτεμβρίου ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν ὑψωση τοῦ Σταυροῦ. Ἡ ἐορτὴ αὐτὴ

(1) Στὴν **«Καينὴ Διαθήκη»** σελ. 129 βλέπ. τὰ σχετικὰ.

(2) Βλέπε **«Ἐκκλ. Ἱστορία»** σελ. 57.

γίνεται για διπλή ανάμνηση. *Μία* ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ γίνηκε ἔπειτα ἀπ' τὴν εὑρεσὶ του. Ὁ τότε Ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων *Μακάριος* ὕψωσε φηλὰ τὸν Τίμιον Σταυρό, γιὰ νὰ τὸν ἰδοῦν καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν τὰ συγκεντρωμένα πλήθη τῶν πιστῶν.

Ἄλλη ὕψωση γίνηκε ἀπ' τὸν Αὐτοκράτορα Ἡράκλειο. Οἱ Πέρσες εἶχαν ἀρπάξει (614 μ. Χ.) τὸν Τίμιον Σταυρὸ ἀπ' τὴν Ἱερουσαλήμ, ποὺ τὴν κυρίεψαν. Ὁ Ἡράκλειος ἔπειτα ἀπὸ σφοδροὺς ἀγῶνες ἀνάκτησε τὸν Τίμιον Σταυρό, τὸν ἔφερε στὴν Κων]πολη καὶ ἦταν ὁ Σταυρὸς τὸ κορυφωμα τοῦ θριάμβου του — καὶ ἔπειτα στὰ 628 μ. Χ. τὸν ἐπῆγε στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὸν ὕψωσε· τὸν ἀναστήλωσε πανηγυρικὰ στὴν θέση, ποὺ ἦταν πρωτύτερα, μέσα στὸ Ναὸ τῆς *Ἀναστάσεως* (χτισμένον ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν Ἀγία Ἐλένη).

γ'. *Ἡ ἐορτὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως* : Τὴν τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ποὺ εἶναι περὶ-που τὸ μέσο τῆς νηστείας, ἡ Ἐκκλησία ὑψώνει μὲ ἐπισημότητα πολλή καὶ προβάλλει γιὰ προσκύνηση τὸν Τίμιον Σταυρὸ γιὰ νάνακουφίσῃ καὶ νὰ δυναμώσῃ τοὺς πιστοὺς. Τότε φάλλουμε : « *Τὸν Σταυρόν Σου προσκυνοῦμεν Δέσποτα καὶ τὴν Ἀγίαν Σου Ἀνάστασιν ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν* ».

δ'. *Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Σημεῖου τοῦ Σταυροῦ στὰ Ἱεροσό-λυμα* : Ἡ Ἱερὰ παράδοση ἀναφέρει, πὺς στὴν Ἱερουσαλήμ ἐφάνηκε τὸ φωτεινὸ Σημεῖο τοῦ Σταυροῦ σὲ μεγάλες διαστάσεις· ἐσχηματιζόταν ἀπ' τὸ Γολγοθᾶ καὶ ἀπλωνόταν ὡς τὸ ὅρος τῶν Ἑλαιῶν (στὴν ἐποχὴ ποὺ ἦταν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὁ Κύριλλος 350 μ. Χ.). Ἡ Ἐκκλησία μας ἐορτάζει αὐτὴ τὴν ἀνάμνηση στὶς 7 Μαΐου.

καί ε'. **Ἡ πρόοδος τοῦ Τιμίου Σταυροῦ:** Τὴν 1 Αὐγούστου. Στὰ παλαιότερα χρόνια τὴν ἡμέρα αὐτὴ γινόταν στὴν Κων-
πολὴ μιὰ θρησκευτικὴ λιτανεὶα μετὸν Τίμιον Σταυρὸ ἐπὶ
κεφαλῆς· στὰ τελευταῖα χρόνια ἡ τελετὴ περιορίζεται μο-
ναχὰ μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, ποὺ γίνεται ἁγιασμὸς ὕδατος
μετὸ Σταυρό.

Β'. ΚΙΝΗΤΕΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Κινητὲς Δεσποτικὲς Ἑορτὲς εἶναι οἱ εορτὲς, ποὺ ὥρισε ἡ ὁρ-
θοδόξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γιὰ ἀνάμνηση τῆς **Ζωῆς** ἢ τοῦ **Ἔργου**
ἢ τοῦ **Πάθους** ἢ καὶ **Δόξης** τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οἱ εορτὲς αὐτὲς γίνονται σὲ ὀρισμένη μέρα τῆς ἐβδομάδος (π.
χ. Τρίτη, ἢ Τετάρτη κ. λ. π.) μὰ ὅχι σὲ ὀρισμένη ἡμερομηνία. Ὅλες
οἱ εορτὲς αὐτὲς κανονίζονται ἀπ' τὴν ἡμέρα τῆς εορτῆς τοῦ Πάσχα·
ἅμα τὸ Πάσχα γίνεται γρηγορώτερα, γρηγορώτερα γίνονται καὶ οἱ
ἄλλες κινητὲς Δεσποτικὲς εορτὲς· καὶ ἅμα τὸ Πάσχα γίνεται ἀργότερα,
θὰ πάνε πιὸ ἀργότερα καὶ ἐκεῖνες.

Τὸ Πάσχα, ἡ μεγαλύτερη εορτὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς
Ἐκκλησίας, εορταζόταν ἀπ' τὰ πρῶτα-πρῶτα, ἀπ' τὰ Ἀποστολικά χρό-
νια. Ἀλλὰ ἅμα ἡ Ἐκκλησία ἄρχισε νὰ ξαπλώνεται καὶ ἅμα διαμορφώ-
θηκε ἡ Ἐκκλ. Ἱεραρχία, μετὰ τὰ Πατριαρχεῖα καὶ μετὰ τὴν αὐτοδιοίκησή
τους, τὸ Πάσχα εορταζόταν ἄλλοτε δὴ καὶ ἄλλοτε ἄλλου. Αὐτὸ φύσικα
δὲν ἦταν σωστό. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ Α'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (¹) ὥρισε τὴν
ἡμέρα, ποὺ ὤφειλαν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ κάνουν τὴ Μεγάλη τους
εορτή, τὸ Πάσχα!

Ἐπῆραν γιὰ βάση τὴν **Ἑαρινὴ Ἰσημερία**, δηλ. τὴν **ἡμερο-**
ρομηνία τοῦ ἔαρος, ποὺ μέρα καὶ νύχτα εἶναι ἀπὸ 12 ὥρες ἡ κάθε

(1) Βλ. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» σελ. 62.

μιά. Τότε ἡ ἑαρινὴ ἰσημερία ἦταν 21 Μαρτίου. Ὁρίστηκε λοιπὸν νὰ ἐορτάζεται τὸ Πάσχα, «*τὴν Πρώτῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν Πανσέληνο, πὺν θὰ φαινόταν ἔπειτα ἀπ' τὴν 21 Μαρτίου*».

Ἄμα λοιπὸν τύχη νᾶχουμε ἑαρινὴ ἰσημερία στὶς 21 Μαρτίου — ἅς ποῦμε, καθὼς ἦταν στὴν ἐποχὴ τῆς Α'. Οἰκ. Συνόδου 325 μ. Χ. — θὰ ὑπολογίσουμε πότε θᾶχουμε πανσέληνο· καὶ τότε τὴν πρώτη Κυριακῇ, μετὰ τὴν πανσέληνο, θὰ εἶναι Πάσχα· θὰ προσθέτουμε καὶ τὴ διαφορά του νέου Ἡμερολογίου 13 ἡμέρες. Μ' αὐτὴ τὴ βάση ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα δὲ μπορεῖ νὰ κινηθῇ πρὸ πίσω ἀπ' τὶς 5 Ἀπριλίου καὶ πρὸ πέρα ἀπ' τὶς 8 Μαΐου (1).

Τὸ Πάσχα λοιπὸν εἶναι τὸ Κέντρο, γύρω ἀπ' τὸ ὁποῖο κινιῶνται καὶ κανονίζονται οἱ χρονολογίαι τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν.

Ἡ σειρὰ τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἐορτῶν ἀρχίζει *Δέκα Κυριακὲς πρὸ τοῦ Πάσχα, ἀπ' τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελῶνῃ καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ τελειώνει ὁκτώ Κυριακὲς μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν Κυριακὴν τῶν Ἀγίων Πάντων. Διασκεῖ λοιπὸν δέκα ἐπτὰ ἑβδομάδες μὲ δέκα ὁκτώ Κυριακὲς.* Οἱ ἐορτὲς αὐτὲς δὲν εἶναι ὅλες καθ' αὐτὸ *Δεσποτικὲς*· μὰ ὅμως ἐπειδὴ ἔχουν σχέση μὲ τὰ ἔργα ἢ μὲ τὶς διδασκαλίαι, μὲ τὰ Πάθη ἢ μὲ τὴ Δόξα τοῦ Χριστοῦ, γι αὐτὸ θεωροῦνται Δεσποτικὲς.

Ὁλόκληρη τὴ σειρὰ τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἐορτῶν θὰ τὴ διαίρῃσουμε σὲ τρία μικρότερα μέρη, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὶς παρακολουθήσουμε εὐκολώτερα.

α'. Κινητὲς Δεσποτικὲς ἐορτὲς ὡς τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ

β'. » » » τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδας καὶ τοῦ Πάσχα.

γ'. » » » ἔπειτα ἀπ' τὸ Πάσχα.

(1) Καὶ οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἔτσι ὑπολογίζουν καὶ κανονίζουν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, μὰ παίρνουν βάση τὴν ἰσημερίαν καθ' ἑκάστη χρονίᾳ καὶ γι αὐτὸ ἄλλοτε τυχαίνει ἐορτάζουμε μᾶζι καὶ ἄλλοτε ὀχι.

Τὸ πρῶτο μέρος τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἀρχίζει τὴν
Κυριακὴ τοῦ Τελῶνῃ καὶ Φαρισαίου
καὶ τελειώνει τὸ **Σάββατο τοῦ Λαζάρου**.
«**ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟ**».

Ἡ ἀκολουθία, ποὺ γίνεται στὸ διά-
στημα αὐτὸ γιὰ κάθε ἑορτῇ ἦταν καταρ-
τισμένη, στὰ παλαιότερα χρόνια, ἀπὸ τρεῖς ὕμνους - **Τρεῖς Ὠδὲς**
(σήμερα εἶναι ἐννέα) - τὸ βιβλίο ποὺ εἶναι γραμμένες εἰς **τρεῖς ὥδεις**
αὐτὲς λέγεται ἀκόμα **Τριῶδιο**. Κι ἅμα ἀρχίζουν οἱ γιορτὲς αὐ-
τές, **ἀρχίζουν** νὰ διαδιβάζουν στὴν Ἐκκλησίᾳ τὶς ἀκολουθίες ἀπ’
τὸ Τριῶδιο. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ λέμε **ἀρχίζει** τὸ Τριῶδιο ἢ
ἀνοίγει τὸ Τριῶδιο.

Οἱ ἑορτὲς αὐτὲς τοῦ Πρώτου Μέρους εἶναι :

1. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελῶνῃ καὶ τοῦ Φαρισαίου**: Τὴν
ἡμέρα αὐτὴ διαβάζεται στὴν ἐκκλησίᾳ, ἀπ’ τὸ **κατὰ Λουκᾶν**
Εὐαγγέλιον, ἡ περικοπὴ ἢ σχετικὴ μὲ τὴν Παραβολὴ τοῦ
Τελῶνῃ καὶ τοῦ Φαρισαίου. Ἡ παραβολὴ αὐτὴ μᾶς βεβαιώ-
νει γιὰ τ’ ἀποτελέσματα τῆς περιφάνειας· μᾶς δείχνει κα-
θαρὰ ποῖα ἀξία ἔχει ἡ ἀληθινὴ μετάνοια· μᾶς παρουσιάζει
δλοφάνερα τι πετυχαίνει κανένας μὲ τὸ «**ὁ Θεὸς ἰλάσθητί**
μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» τοῦ ταπεινοῦ Τελῶνῃ! (1)
2. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου**: Στὴ σειρὰ ἀκολουθεῖ ἡ Κυρι-
ακὴ τοῦ Ἀσώτου. Διαβάζεται στὴν ἐκκλησίᾳ εὐαγγελικὴ
περικοπὴ σχετικὴ μὲ τὴν προηγούμενη γιὰ νὰ μᾶς διδάξῃ
ποῖα ἀξία ἔχει ἡ εὐκρινὴς μετάνοια· γιὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ
τὴ συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ στὸ ἄκουσμα: «**Πάτερ, ἡμαρτον**
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν Σου καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος
νὰ ὀνομασθῶ υἱός Σου!»· κι ἀκόμη γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ,

(1) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. (63 - 65) - Εὐαγ. Λουκᾶ 18. 9 - 14

πῶς πανηγυρίζουν οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἄγγελοι στὸν οὐρανὸν, ἅμα
«κι ἕνας μονάχα ἁμαρτωλὸς μετανόηση!» ⁽¹⁾.

3. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεω** : Ἀκολουθεῖ ἡ Κυριακὴ, ἔπειτα ἀπ' τὴν ὁποία ἀπέχουμε ἀπὸ κρέας (Ἀπόκρεω). Τὴν ἑορτὴ αὐτὴ ἀκούγεται στὴν Ἐκκλησία ἡ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ ἀπ' τὸ **«κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο»** ποὺ μιλεῖ προφητικὰ γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση καὶ γιὰ τὴ **θεία ἀνταπόδοση**, στὸν καθένα **κατὰ τὰ ἔργα του!** **«Ἀμὴν — Ἀμὴν, λέει ὁ Κύριος, τὸ κάθε τι, ποὺ κάνετε καὶ σ' ἕνα μοναχὰ ἀπ' τοὺς ἀδελφοὺς μου αὐτούς, τοὺς ταπεινοὺς κι ἐλάχιστους, τὸ κάνετε σὲ μὲ τὸν ἴδιο»** ⁽²⁾.

4. **Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου** : Ἡ ἐβδομάδα, ποὺ ἀκολουθεῖ ἀπ' τὴν Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεω, λέγεται ἐβδομάδα τῆς **Τυροφάγου**. Οἱ Χριστιανοὶ ἀρχίζουν νὰ νηστεύουν τὸ κρέας καὶ τρώγουν μόνο γάλα, καὶ γαλακτερά φαγητὰ - τυρὶ κι ἄλλα (τυροφάγος).

Ἐπειτα ἀπ' τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἀρχίζει ἡ νηστεία. Κατάλληλῃ Εὐαγγελικὴ περικοπῇ (ἀπ' τὸ **κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο**), ποὺ διαβάζεται στὴν Ἐκκλησία κείνῃ τὴν ἡμέρα, δίνει τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσουμε, πῶς μᾶς συσταίνει ὁ ἴδιος ὁ **Κύριος νὰ νηστεύουμε, μὲ πιὸ τρόπο νὰ κάνουμε ἐλεημοσύνη, πῶς νὰ προσευχώμαστε (Πάτερ ἡμῶν κ. λ. π.) καὶ πῶς νὰ προπαρασκευάζουμε τὴ μέλλουσα εὐτυχία μας** ⁽³⁾.

Νηστεία. Ἐπειτα ἀρχίζει ἡ Καθαρὴ ἐβδομάδα - ἡμέρες κα-

(1) Βλ. «Καινὴ Διαθήκη» σελ. 69. 72 - Εὐαγ. Λουκᾶ 15. 13 - 32

(2) » Εὐαγ. Ματθαίου 25 . 31 - 46.

(3) Βλ. » » 6. 1 - 20.

θαριότητας καὶ προσευχῆς καὶ νηστείας—καὶ ἡ Μεγάλη Σαρακοστή· μᾶς θυμίζει τὶς 40 ἡμέρες τῆς Νηστείας τοῦ Χριστοῦ στὴν ἔρημο, πρὶν νὰ βαπτιστῇ. Ἀρχίζει ἀπ' τὴν **Καθαρὰ Δευτέρα**, ὡς τὸ **Σάββατο τοῦ Λαζάρου**. Στὸ διάστημα αὐτὸ νηστεύουμε κρέας - γάλα - γαλακτερά κι ἐπὶ πλέον ψάρια· μόνο τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἂν τύχη μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, ἐπιτρέπεται ψαροφαγία ⁽¹⁾ - ⁽²⁾.

(1) Κι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ὥρισε νηστείες, κι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἐνήστεψε. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὥρισε νηστείες *μικρὲς καὶ μεγάλες*.

α'. Μικρὲς Νηστείες : *Τετάρτη :* γιὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ.
Παρασκευή : γιὰ τὴν Σταύρωση.
5η Ἰανουαρίου : Παραμονὴ Θεοφανείων.
29. Αὐγούστου : γιὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Προδρόμου.
14. Σεπτεμβρίου : γιὰ τὴν ὕψωση τοῦ Σταυροῦ.

β'. Μεγάλαις Νηστείαις : *Σαραντήμερο* (Χριστουγέννων) : 15 Ν/βρίου — 24 Δ/βρίου.
Μεγάλη Σαρακοστή : Καθαρὰ Δευτέρα - Σάββατο Λαζάρου.
Ἀγίων Ἀποστόλων : Ἐπειτα ἀπ' τὴν Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων ὡς 29 Ἰουνίου (Πέτρου καὶ Παύλου).
Δεκαπενταύγουστο : (Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου) 1 — 15 Αὐγούστου.

(2) *Σκοπὸς τῆς νηστείας :* Ἡ νηστεία πρέπει νὰ συμβαδίζει μὲ τὰ καλὰ ἔργα. Στὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς διαθήκης εἶδαμε, πῶς ἀπ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ Προφῆτης *Ἠσαΐας* ἐφώνηζε· «*ὄχι μόνο νηστείετε· ἀλλὰ μαζί μ' αὐτὲς κι ἀγάπην, ἐλεημοσύνην, ἀλήθειαν, συνδρομὴν σ' ἐκείνους, ποὺ πάσχουν*». Κι ὁ μεγάλος Ἐκκλησιαστικὸς ρήτορας, ὁ *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος*, ἔλεγε κι ἔγραφε (καθὼς φαίνεται σὲ σχετικὰ βιβλία):

Νηστεύεις Χριστιανέ; — Δεῖξτε μὲ τὰ ἔργα σου! Ποιά ἔργα; — Ἄμα ἰδῆς φτωχὸ ἐλέησέ τον· ἄμα ἰδῆς ἐχτρώ σου συμπιλιώσου μαζί του· ἄμα ἰδῆς φίλον νὰ εὐτυχῇ, νοιώσας σωστὴ χαρά.

Ποιὸ εἶναι τὸ ὄφελος νὰ μὴν τρῶς κρέας κι ὀρνίθες καὶ ψάρια - καὶ νὰ δακνῶνῃς καὶ νὰ κατατρῶς τὸν πλησίον σου;

Τί καλὸ κάνεις Χριστιανέ, ἂμ' ἀπέχῃς ἀπὸ τροφῆς, ἀλλὰ δὲν ἀπέχῃς ἀπ' ἁμαρτίας;
Τί κάνεις, ἄμα δὲν τρῶς κρέας, ἀλλὰ καταπίνῃς τίς περιουσίας τῶν φτωχῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν;

Τί κερδίζεις, ἄμα δὲ μεθᾶς μὲ κρασί καὶ πιστά, ἀλλὰ μεθᾶς μὲ κακὰς ἐπιθυμίας;

5. **Ἡ πρώτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν** ⁽¹⁾ **Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας** : Τὴν ἡμέρα αὐτὴ πανηγυρίζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴ **νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας** κατὰ τῶν **εἰκονομάχων** (Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα 842 μ.Χ.). Στὶς Ἐκκληστὶες ἀκοῦμε ἀπ' τὴν περίφημη Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, τὸν τρόπο τῆς ἐκλογῆς τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου κι ὁμολογοῦμε μαζὶ μὲ τὸ Ναθαναὴλ τὸ «**Ραββί, σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ**» ⁽²⁾.

6. **Ἡ Δευτέρα Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν** : Ὁρίστηκε γιὰ τιμὴ τοῦ Ὑπερασπιστοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας Γρηγορίου Παλαμά ⁽³⁾. Στὴν Ἐκκλησίᾳ ἀκοῦμε ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου τὸ «**ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι**» τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν παραλυτικὸ, ποὺ τὸν κατέβασαν ἐμπρὸς του ἀπ' τὴ στέγη ⁽⁴⁾.

7. **Ἡ Τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν** : **Κυριακὴ τῆς Στανροπροσκυνήσεως**. Εἶπαμε τὰ σχετικὰ στὶς ἐορτὲς τοῦ Τι-

Τὶ ὠφελεῖσαι νὰ μένης ὅλη τὴν ἡμέρα νηστικός, μὰ νὰ χάνεσαι μέσα σὲ ἀκόλαστα θεάματα ;

Τὶ νομίζεις πὼς κάνεις, ἅμα κόβεις τὴν τροφὴ ἀπ' τὸ σῶμα μοναχά, μὰ προσφέρνεις στὴν ψυχὴ σου παράνομες τροφές ;

Κανένας, εἶπεγε ὁ Χρυσόστομος, ἄς μὴ περμμένη νὰ σωθῇ μοναχὰ μὲ τὴ νηστεία, ἅμα θὲν ἀπέχη κι ἀπ' τίς κακὲς πράξεις.

«Ὅποιος δὲ νηστεύει ἀπὸ ἀσθένεια μπορεῖ νὰ συχωρεθῇ· μὰ ὅποιος δὲ διώρθωσε τὰ ἁμαρτήματά του τί ἀπολογία θαῦρη ;»

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν μαζὶ μὲ τὴ νηστεία ν' ἀποφεύγουμε καὶ τίς κακὲς πράξεις. Καὶ εἶναι ἀλήθεια, πὼς ἡ νηστεία βοηθεῖ πολὺ στὸν ἀγῶνα, ποὺ χρειάζεται γιὰ ν' ἀποφεύγῃ κανένας τίς κακὲς σκέψεις καὶ τίς κακὲς πράξεις.

(1) Κατὰ τίς πέντε Κυριακὲς τῶν νηστειῶν γίνεται ἡ **Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου**.

(2) Βλ. «**Καινὴ Διαθήκη**» σελ. 29—33.

(3) Στὰ μέσα τοῦ 1ου αἰῶνα· ἔζησε πολὺν καιρὸ στὴν ἀλλή τοῦ Βοζαντίου· ἔπειτα ἀποσύρθηκε στὸν Ἄθω. Ἦταν διάσημος Θεολόγος κι ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα.

(4) «**Καινὴ Διαθήκη**» σελ. 41—43. Εὐαγγ. Μάρκ. Β'. = 1—12.

μίου Σταυροῦ. Ἀκοῦμε στήν Ἐκκλησία ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου, τὴ θαυμάσια πρόσκληση τοῦ Κυρίου «*Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀκολουθήτω μοι*» (1).

8. *Ἡ Τετάρτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν*: Τὴν ἡμέρα αὕτὴ φάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ δαΐου Ἰωάννου, τοῦ Συγγραφέα τῆς Κλίμακος· εἶναι ἔργο ἀσκητικὸ αὐτό, ποὺ κάτω ἀπ' τὴν εἰκόνα Κλίμακος (σκᾶλας) με 30 βαθμίδες—ὅσα τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ—δείχνει πόσο εὐκόλα μπορεῖ κανένας σιγά-σιγά, σὰν σὲ βαθμίδες κλίμακος, νὰ φτάσῃ στὴν ἀνώτερη Ἀρετὴ. Ἦταν ἀσκητὴς καὶ ἐρημίτης· ἔπειτα γίνηκε ἡγούμενος στὴ Μονὴ Σινᾶ κατὰ τὸν 7^ο αἰῶνα.

Στὴν Ἐκκλησία μαθαίνουμε ἀπὸ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Μάρκου (2) «*πόσο μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας*» καὶ ἀκοῦμε τὴν προειδοποίησιν τοῦ Χριστοῦ, πὼς «*ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσι (θὰ φονέψουν) αὐτὸν καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται*».

9. *Ἡ Πέμπτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν*. Κατὰ τὴν Κυριακὴ αὕτὴ ἀκοῦμε ἀπὸ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Μάρκου (3) τὸ θαυμάσιον, τὸ θεϊκὸν δίδαγμα τοῦ Κυρίου «*ὅποιος θέλει νὰ γίνῃ πρῶτος ἂς γίνῃ δοῦλος ὄλων*».

Καὶ δυὸ ἄλλα σπουδαῖα μνημονεύονται τὴν ἐβδομάδα, ποὺ ἀρχίζει με τὴν Κυριακὴ αὕτῃ.

Τὴν ἐσπέρα τῆς *Τετάρτης* (ποὺ διαβάζεται ἡ νυκτερινὴ λειτουργία—ὄρθρος—τῆς Πέμπτης) φάλλεται ὁ μεγαλύτερος, ὁ ὡραιότερος, ὁ πιὸ κατανοητικὸς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ὁ

(1) Εὐαγγ. Μάρκου 4=34—38 καὶ Θ'.=1.

(2) Μάρκου Θ'. = 17 — 35.

(3) » 1'. = 43 — 45.

Μεγάλος Κανών, έξοχο ποίημα τοῦ Ἐπισκόπου Κρήτης Ἀνδρέα (713 μ. Χ.). Σ' αὐτό, ποῦ ἀπαρτίζεται ἀπὸ 280 τροπάρια, γίνεται δλοφάνερο, μὲ παραδείγματα παρμένα ἀπ' τὴν Ἱερὰ Ἱστορία, πῶς ἀμοίβεται ἡ ἀρετὴ καὶ πῶς τιμωρεῖται ἡ κακία.

Καὶ τὴν ἐσπέρα τῆς Παρασκευῆς (ποῦ διαβάζεται ὁ ὄρθρος τοῦ Σαββάτου) ψάλλεται δλόκληρο τὸ περίφημο ποίημα τοῦ Σεργίου, Πατριάρχῃ τῆς Κων)πόλεως, ὁ Ἀνάθιστος Ὑμνος. Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 24 τμήματα «Οἴκους», ποῦ καθένα ἀρχίζει μὲ τὰ 24 γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου· ψάλλονται καὶ χωριστὰ ἀπὸ 6 κάθε Παρασκευῇ. Μᾶς θυμίζει τὴ σωτηρία τῆς Κων)πόλεως ἀπὸ ἐχθρικές ἐπιθέσεις· ὁμολογεῖ τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ ἀφιερώνει τὴν τιμὴ τῆς σωτηρίας στὴν Παναγία, καθὼς μαρτυράει τὸ πασίγνωστο :

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε !
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ Κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω Σοι : Χαῖρε Νύμφη Ἀνύμφευτε !» ⁽¹⁾

10. **Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου** : Ἐορτάζεται ἡ ἀνάμνηση τοῦ μεγάλου θαύματος, ποῦ ἔκαμε ὁ Κύριος· ποῦ φώναξε στὸν τετράημερο νεκρὸ Λάζαρο τό : «*Λάζαρε δεῦρο ἔξω !*» καὶ τὸν ἀνάστησε. Κι ἦταν αὐτὸ τὸ θαῦμα, ποῦ ξέσχισε τὰ προσχήματα τῶν Γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων καὶ τοὺς ἔδωκε ἀφορμὴ νὰ κολλήσουν στὴ σκέψη : «*πῶς νὰ τὸν φονέψουν*» ⁽²⁾.

(1) Βλ. «Ἐκκλ. Ἱστορία» σελ. 88.

(2) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 52 — 55 καὶ 75

Τὸ Δεύτερο μέρος τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν περιλαβαίνει
 ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗ- τὲς ἑορτὲς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας καὶ
 ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ. τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Οἱ ἑορτὲς αὐτὲς
 «ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ-ΠΑΣΧΑ» εἶναι :

1. *Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων* : (Ἐκτὴ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν), Τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἑορτάζουμε χαρμόсуна στὶς Ἐκκλησίες τῇ *Θριαμβευτικῇ εἵσοδο* τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν *ἀποθνεωτικὴν ὑποδοχή*, πὺ τοῦ ἔκαμε ὁ λαὸς μὲ τὰ *Βαῖα τῶν Φοινίκων* καὶ μὲ τὸ «*Ὡσαννὰ! τῷ Υἱῷ Δαβὶδ. Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου! Ὡσαννὰ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ*».

Ἡ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ *Ἰωάννη*, πὺ ἀκοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὶς ἐκκλησίες, περιγράφει ἀριστοτεχνικὰ τὴν *Θριαμβευτικὴν εἵσοδο*. (1)

Ἀπ' τὴν ἡμέρα αὐτὴ, ἡμέρα μὲ ἐνθουσιῶδεις ἐκδηλώσεις τοῦ Λαοῦ γιὰ τὸ θριαμβευτικὸ ἔργον τοῦ Κυρίου, ἀρχίζει καὶ ἡ τελευταία πράξη τοῦ *Θείου δράματος*. Οἱ μέρες τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς, τῆς *Ἀγίας καὶ Μεγάλης ἑβδομάδας τῶν φρικτῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου*, εἶναι μέρες προσευχῆς καὶ περισυλλογῆς γύρω ἀπ' τὸ *θεῖον δράμα*, πὺ εἶναι ἀνώτερον ἀπ' τὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ τύπος, ὁ ἡμερήσιος καὶ ὁ περιοδικός, κάθε ἀναπτυγμένου λαοῦ δίνει τὲς ἡμέρες αὐτὲς ἀφθονες περιγραφὰς γιὰ τὲς λεπτομέρειες τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου. Οἱ κληρικοὶ εἰσέρχονται στὸ σπουδαιότερον στάδιον τοῦ κηρύγματος τοὺς καὶ οἱ ναοὶ γεμίζουν ἀπὸ πιστοὺς. Ἀπ' τὴν ἡμέρα αὐτὴ φάλλονται τὰ μελωδικότατα τροπάρια :

«*Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ νυκτός καὶ μακάριος ὁ δοῦλος ὃν εὗρήσει γρηγοροῦντα· ἀνάξιος δὲ πάλιν, ὃν εὗρήσει ραθυμοῦντα. Βλέπε οὖν ψυχὴ μου, μὴ τῷ ὕπνῳ κα-*

(1) Βλ. «*Καινὴ Διαθήκη*» σελ. 75 - 79 Εὐαγγέλιον «*κατὰ Ἰωάννην*» 1Β'. = 1 - 18.

τενεχθῆς, ἵνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς καὶ τῆς βασιλείας ἔξω κλεισθῆς· ἀλλ' ἀνάνηψον κράζουσα· "Αἰγιος, "Αἰγιος, "Αἰγιος εἰ ὁ Θεός, διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς.»

«Τὸ τροπάριο αὐτὸ μᾶς θυμίζει, πὼς ἔρχεται ὁ Κύριος σὲ ὥρα ἀνέλπιστη· ὥς τὸ γνωρίζουμε κι ὥς μὴν εἴμαστε ξένοιστοι· ὥς περιμένουμε, κάνοντας διαρκῶς καλὰ ἔργα κι ἐλπίζοντας στὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου».

Τὸν Νυμφῶνα Σου βλέπω, Σωτήρ μου, κεκοσμημένον καὶ ἔνδυμα οὐκ ἔχω, ἵνα εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ. Λάμπρυνόν μου τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς, Φωτοδότα καὶ σῶσόν με !»

«Στὸ τροπάριο αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ μὲ συντριβή, πὼς δὲν ἔχει κατάλληλο ψυχικὸ ἔνδυμα, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ παρασταθῇ στὶς τελετὲς τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου· καὶ παρακαλεῖ τὸν Κύριο νὰ τοῦ φερθῇ μ' ἐπιείκεια, νὰ τοῦ λαμπρύνῃ τὴ ψυχὴ του καὶ νὰ τὸν δεχτῇ».

Κάθε μέρα ἔχει δική της μεγάλη Ἀκολουθία, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀνάμνησὴ τῶν ὧσων γίνηκαν κατὰ τὶς *Μεγάλες* ἐκεῖνες *Ἡμέρες*. Θᾶπρεπε πολὺ πρῶτ', στὸν ὄρθρο κάθε μιᾶς, ἀπὸ τὶς Μεγάλες αὐτὲς Ἡμέρες, νὰ παρακολουθῇ καθένας στοὺς Ναοὺς τὴν ἀκολουθία. Μὰ ἐπειδὴ αὐτὸ δὲ θᾶταν εὐκολο γιὰ τοὺς πολλοὺς, γι' αὐτὸ ὥρισε ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεται ἡ σχετικὴ ἀκολουθία ἀπ' τὴν προηγούμενη νύχτα (ὁλονυχτία). Κεῖνο, ποὺ γίνηκε τὴ *Μεγάλῃ Δευτέρᾳ*, τ' ἀκοῦμε στοὺς ναοὺς τὴ νύχτα τῆς Κυριακῆς, κεῖνο, ποὺ γίνηκε τὴν Τρίτῃ τ' ἀκοῦμε τὴ νύχτα τῆς Δευτέρας κ. ο. κ.

2. *Ἡ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ* : Φέρνουμε στὴν ἀνάμνησὴ μας τὸν πάγκαλο *Ἰωσήφ*, ποὺ ἡ ἱστορία του μοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Χριστοῦ (πουλήθηκε γιὰ 30 ἀργύρια - φυλακίσθηκε - δοξάσθηκε)· θυμούμεθα τὴν κατάρα τῆς *συκιάς* καὶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ: «*Καὶ σεῖς ἂν θᾶχετε πίστιν, θὰ κάμετε ὅχι μοναχὰ αὐτό, ποὺ ἔκαμα ἐγὼ στὴ συκιά, ἀλλὰ κι ἂν πῆτε στὸ βουνὸ σήκω καὶ πέσε*

στη θάλασσα θὰ πέση!» Ἀκόμη θυμούμεθα τὴν πρώτη ἐπί-
 θεση, ποὺ τοῦκαμαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ἀπ' τὸ φθόνο-
 τους κι ἀκοῦμε τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ποὺ τοὺς εἶπε, πὼς «ἡ προσ-
 τασία τοῦ Θεοῦ θάφαιρειθῇ ἀπ' αὐτοὺς καὶ θὰ δοθῇ σ' ἄλλο
 λαό, ποὺ θ' ἀξίξη» (¹).

3. Ἡ Μεγάλη Τρίτη: Ἔχουμε τὴν ἀνάμνηση τῆς Μεγάλης
 ἐντολῆς, ποὺ ἔδωκε ὁ Χριστὸς μέσα στὸ Ναὸ «Ἀγάπα Κύριον τὸν
 Θεόν σου, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ
 ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν».

Ἀκοῦμε τὸ δριμύτατο καὶ καυστικὸ ἐλεγχο, ποὺ ἔκαμε στοὺς
 Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους μὲ τὸ «Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ
 Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ» κλπ. (²)

Ἀκοῦμε τὸ μελωδικὸ ποίημα τῆς ἀμαρτωλῆς Κασσιανῆς, ποὺ
 μετανόησε καὶ συχωρέθηκε (³).

(1) Βλ. «Καινὴ Διαθήκη» σελ. 80—82.

(2) «Καινὴ Διαθήκη» σελ. 82 - 85.

(3) «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις
 περιπεσούσα γυνή
 τὴν Σὴν αἰσθημένη Θεότητα
 Μύρου ἀναλαβούσα τάζειν
 ὀδυρομένη μύρα Σοι
 πρὸ τοῦ ἐνταφισμού κομίζει.

ὁ κλίνας τοὺς οὐρανούς,
 τῇ ἀφάτῃ Σου κενώσει.

Καταφιλήσω
 τοὺς ἀχράντους Σου πόδας
 ἀπορμίσσω τούτους δὲ πάλιν,
 τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις.

Οἱμοὶ
 λέγουσα
 «ὅτι νῦν μοι διπάρχει·
 οἰστρος ἀκολασίας
 ζοφώδης τε καὶ ἀσέλγητος,
 ἔρως τῆς ἀμαρτίας!

Ὡν ἐν τῷ Παράδεισῳ,
 εἶα τὸ δειλινόν,
 κρότον τοῖς ὠσὶν ἠχηθεῖσα
 τὸ φῶς ἐκρύβη.

Δέξαι μου
 τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν
 ὁ νεφέλαις διεξάγων
 τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ·
 κάμψθητί μοι
 πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας

Ἀμαρτιῶν μου τὰ πλήθη
 καὶ κριμάτων σου ἀδύσσοτος
 τίς ἐξιχνιάσει
 ψυχροῦσα, Σωτήρ μου.
 Μὴ με τὴν Σὴν δοῦλην
 παρίδῃς
 ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος».

4. **Ἡ Μεγάλη Τετάρτη:** Γίνεται ανάμνηση τῆς ἁμαρτωλῆς γυναίκας, ποὺ ἄλειψε μὲ μύρο τὰ πόδια τοῦ Κυρίου· κι ἀκόμη τοῦ φρικιαστικοῦ γεγονότος τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς ἐρήμην καταδίκης τοῦ Κυρίου. Καὶ κάνει ὀδυνηρὴ ἐντύπωση, τὸ ἄκουσμα τῶν μελωδικῶν τροπαρίων, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν προδοσία.

5. **Ἡ Μεγάλη Πέμπτη:** (1) Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔχουμε τὴν ἀνάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ τὴν ὑπόδειξη τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ τελοῦμε τὴ θεία εὐχαριστία. Ἀκοῦμε τὸ ὠραιότατο τροπάριο γιὰ τὸ θεῖο ὑπόδειγμα τῆς Ἀγάπης, ποὺ ἔδωκε ὁ Κύριος, πλύνοντας τὰ πόδια τῶν μαθητῶν :

«Ὅτε οἱ ἑνδοξοὶ μαθηταὶ ἐν τῷ νιπτῆρι τοῦ Δείπνου ἐφωτίζοντο τότε Ἰούδας ὁ δυσσεβής, φιλαργυρίαν νοσήσας ἐσκοτίζετο καὶ ἀνόμοις Κριταῖς, Σὲ τὸν δίκαιον κριτὴν παραδίδωσι. Βλέπε χρημάτων ἐραστὰ, τὸν διὰ ταῦτα ἀγχόνη χρησάμενον· φεῦγε ἀκόρεστον ψυχὴν τὴν Διδασκάλῳ τοιαῦτα τολμήσασαν. Ὁ περὶ πάντα ἀγαθὸς Κύριε Δόξα σοι» (2).

Ἀκοῦμε τὰ 12 Εὐαγγέλια δηλ. 12 εὐαγγελικὲς περικοπές, περιγράφουν πῶς γίνηκε ἡ σύλληψη, ἡ διαδικασία, ἡ καταδίκη, ἡ Σταύρωση κι ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ Θεῖο δρᾶμα.

Δηλ. παρακαλοῦμε νὰ μᾶς φυλάξῃ ὁ Θεὸς ἀπ' τὴν κακία τοῦ Ἰούδα, ποὺ ἀπ' τὴν φυλαργυρία του σκοτίστηκε καὶ πρόδωκε τὸν Κύ-

Δηλ. ἡ Καρσιανὴ ποὺ ἔπεσε σὲ πολλὰς ἁμαρτίες, σὺν ἐννόησε πάλι τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, μετανοεῖ μὲ κλάματα. Παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ δεχθῇ τὴς πηγὲς τὰ δάκρυά της καὶ νὰ εὐσπλαχνιστῇ τοὺς στεναγμούς της καρδιᾶς της. Δίνει ὑπόσχεση νὰ φιλήσῃ τὰ πόδια τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὰ καθάρσῃ μὲ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς της.—Διακόπτεται σὲ μιὰ στιγμή (ἴσως ἀπ' τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοφίλου—βλέπε Βυζ. Ἱστορίαν) καὶ προσθέτει. Ποιὸς θὰ ἐξιστορήσῃ, Κύριε, τὴς ἁμαρτίες μου. Σὺ, Κύριε, ποὺ ἔχεις ἀμέτρητη ἐλεημοσύνη μὴ μ' ἐγκαταλείψῃς τὴν ἁμαρτωλὴν.

(1) Γίνεται ἡ **Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου**. Στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο παρασκευάζεται τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ "Ἅγιον Μύρο" (Ἰεῖ. Κατήχηση).

(2) Δηλ. 5 ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, 4 ἀπ' τοῦ Ματθαίου, 2 ἀπ' τοῦ Μάρκου, 1 ἀπ' τοῦ Λουκᾶ.

ριο—τῇ στιγμῇ ποὺ οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἐφωτίζονταν ἀπ' τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου μπρὸς τὸ νικτῆρα τοῦ Δείπνου—κι ἔπειτα ἀπαγχονίστηκε!

Ἀκοῦμε ἀκόμη μετὰ τὸ δ' Εὐαγγέλιο—τὸ θαυμάσιο Ὑμνο «**Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου**», ποὺ ἐξιστορεῖ τὰ φρικτὰ Πάθη τοῦ Κυρίου (1).

Σήμερον κρεμάται

ἐπὶ ξύλου

ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν

κρεμάσας.

Ἦλοις

προσηλώθη

ὁ νυμφίος

τῆς Ἐκκλησίας.

Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν

περιτίθεται

ὁ τῶν Ἀγγέλων

Βασιλεῦς.

Λόγχῃ ἐκεντήθη

ὁ Υἱὸς

τῆς Παρθένου.

Ψευδῇ πορφύραν

περιβάλλεται

ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν

ἐν νεφέλαις.

Προσκυνοῦμεν

Σοῦ τὰ Πάθη

Χριστέ.

Ράπισμα κατεδέξατο

ἐν Ἰερδάνῃ

ἐλευθερώσας

τὸν Ἀδάμ.

Δεῖξον ἡμῖν

καὶ τὴν ἔνδοξόν Σου

Ἀνάστασιν.

6 **Ἡ Μεγάλῃ Παρασκευῇ**: Γίνεται ἡ ἀνάμνηση τῆς τελειωτικῆς καταδίκης τοῦ Κυρίου. Μὲ συντριβὴ μεγάλη φέρνουμε στὸ νοῦ μας τὰ ὅσα ὑπόφερε ὁ Κύριος: τοὺς ἐμπυσμούς, τὰ ραπίσματα, τοὺς ἐμπαιγμούς, τὰ μαστιγώματα, τὴ χλαμύδα, τὸν ἀκάνθινο στέφανο καὶ πρὸ πάντων τὸ μαρτύριο τοῦ σταυρικοῦ θανάτου! (ὥρα 3 μ. μ.) καὶ τῆς

(1) Βλ. «*Καينὴ Διαθήκη*» σελ. 87 - 100

κηδείας (κατὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου) ἀπ' τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ Νικόδημο. Οἱ σημαῖες κρέμονται μερίστιες, οἱ φρουροὶ φρουροῦνε μὲ τὰ ὅπλα ὑπὸ μάλης. Εἶναι ἡμέρα *θρησκευτικοῦ πένθους* καὶ *δλοκληρωτικῆς ἀργίας καὶ νηστείας*.

Τὴν ἑσπέρα φάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐπιταφίου, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπ' ὠραιότατα καὶ μελωδικότατα τροπάρια καὶ ἀπὸ πολλὰ ἔξοχα ἐγκώμια, χωρισμένα σὲ *τρεῖς στάσεις*.⁽¹⁾

7. *Τὸ Μέγα Σάββατο* : τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀναλογιζόμαστε τὴ φρούρηση καὶ τὴ σφράγιση τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου. Ἡ ζωὴ τοῦ Κόσμου εἶναι στὸν Τάφο, !.. στὸν τόσο νησκαφτο τάφο !.. Τὸ πρωτὶ γίνεται ὁ ἐσπερινὸς καὶ ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐπειτα φάλλεται ὁ προφητικὸς στίχος : « *Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν* », καὶ διαβάζεται ἡ ἀναστάσιμη εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Ματθαίου⁽²⁾. Οἱ ἱερεῖς ἀλλάζουν τὰ πένθιμα ἄμφιά τους· ἡ ἐκκλησία ἀρχίζει νὰ λαμπροστολίζεται· οἱ κώδωνες χτυποῦν χαρμόсуна· οἱ σημαῖες ἀνυψώνονται· οἱ φρουροὶ δὲν ἔχουν πιά τὸ ὅπλο ὑπὸ μάλης· οἱ σάλπιγγες σαλπίζουν χαρμόсуна ἐμβατήρια. Γίνηκε ἡ ἐπίσημη προαγγελία τῆς Ἀναστάσεως ἢ ἡ *Πρώτη Ἀνάσταση*, καθὼς λέμε.

8. *Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα* : Τρεῖς ἡμέρες ἔμεινε στὸν Τάφο ὁ Κύριος· γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ πρέπει νὰ ξέρουμε, πὼς οἱ Ἰουδαῖοι ὑπολόγιζαν τὸ ἡμερόνυχτο ἀπ' τὴ δύση τοῦ ἡλίου μιᾶς ἡμέρας ὡς τὴ δύση τῆς ἄλλης. Λοιπὸν ἀπὸ τίς 3 τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς ὡς τὴ δύση, εἶναι ἡ *πρώτη μέρα*. Ἀπ' τὴ δύση τῆς Παρασκευῆς ὡς τὴ δύση τοῦ Σαββάτου, εἶναι ἡ *δεύτερη μέρα*· καὶ ἀπ' τὴ δύση τοῦ Σαββάτου ἀρχίζει ἡ *τρίτη μέρα*, στὸ διάστημα τῆς ὁποίας *Ἀνέστη ὁ Κύριος*. Ἀμέσως μετὰ τὸ μεσονύχτιο τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν, ἐορτάζουμε τὴν Ἀνάστασιν. Διαβάζεται ἡ σχετικὴ Εὐαγ-

(1) Βλέπε «*Καινὴ Διαθήκη*» σελ. 101—115. Περιγραφῆς καὶ Τροπάρια.

(2) Βλέπε Ματθαίου κεφ. 28.

γελική περικοπή τοῦ Εὐαγγελιστῆ Μάρκου (1). Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς θυμιατίζει κι ἀναφωνεῖ:

«Δόξα τῇ Ἀγίᾳ καὶ Ὁμοουσίῳ καὶ Ἀδιαιρέτῳ
καὶ Ζωοποιῷ Τριάδι

πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς Αἰῶνας τῶν Αἰώνων, Ἀμήν».

Κι ἀμέσως φάλλεται τό:

Χριστὸς Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
θανάτῳ θάνατον πατήσας,
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
Ζωὴν χαρισάμενος!

Καὶ πολλὰ ἄλλα τροπάρια φάλλονται, ποὺ εἶναι γεμάτα χαρὰ κι ἀγαλλίαση, γιὰ τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς γίνεται ὁ Ἐσπερινὸς ἢ Δευτέρα Ἀνάσταση ἢ Ἀγάπη. Ἀκοῦμε τότε, σὲ πολλὲς γλώσσες, τὴν Εὐαγγελική περικοπή τοῦ Ἰωάννη, ποὺ μᾶς περιγράφει τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς του μετὰ τὸ κήρυγμα τῆς Ἀγάπης — «Εἰρήνη Ὑμῖν» (2).

Οἱ τελετὲς καὶ οἱ γιορτὲς τοῦ Πάσχα εἶναι οἱ ἐπισημότερες στὴν Ἐκκλησία μας καὶ γίνονται πολὺ λαμπρά· γιὰ τὸ λέμε καὶ **Λαμπρὴ ἢ Λαμπρὰ τῇ Μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως** (3).

Τὸ τρίτο Μέρος τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἀρχίζει ἀπ' τὴ Δευτέρα τοῦ Πάσχα καὶ φτάνει ὡς τὴν Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗ-
ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΕΠΕΙΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΠΑΣΧΑ

Οἱ ἑορτὲς τοῦ τρίτου Μέρους εἶναι:

(1) Εὐαγγ. Κατὰ Μάρκον ΙΣΤ'. = 1—8.

(2) Βλ. «Καινὴ Διαθήκη». σελ. 119—123.

(3) Εὐαγγ. Κατὰ Ἰωάννην Κ'. = 19—26.

Χ. Δημητρακοπούλου Διευρηγική — ἔκδ. Α'.

1. **Ἡ εβδομάδα τῆς Διακαινησίμου**: Ὁλόκληρη ἡ ἐβδομάδα, ἀπ' τῆ Δευτέρας τοῦ Πάσχα κι ἔπειτα, λέγεται ἐβδομάδα τῆς Διακαινησίμου ἢ Διακαινήσιμος· τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔμεινε ἀπὸ πολὺ παλιά.

Ἡ ἐβδομάδα αὐτὴ ἀρχίζει μετὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ ὅλα τὰ ἔκαμε **καινά**, καθὼς λέει ἓνα ἐκκλησιαστικὸ τροπάριο ⁽¹⁾.

Ἐπειτα στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ κρατοῦσε συνήθεια νὰ βαφτίζονται πολλοὶ κατηχούμενοι Χριστιανοὶ κατὰ τὴ νύχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου κι ὅλη τὴν ἀκόλουθη ἐβδομάδα καὶ νὰ μπαίνουν σὲ νέα (**καινὴ**) τάξη, στὴν τάξη τῶν πιστῶν, ἔτσι γίνονταν πολλοὶ νέοι (**καινοὶ**) ἄνθρωποι. Οἱ νέοι Χριστιανοὶ συνήθιζαν τότε νὰ πηγαίνουν ὅλοι τὴ **νέα (καινὴ) ἐβδομάδα** στοὺς ναοὺς λευκοφορεμένοι καὶ μ' ἀναμμένες λαμπάδες καὶ νὰ κοινωνοῦν. Ἀλλὰ καὶ οἱ βαπτισμένοι, οἱ παλαιοὶ Χριστιανοί, ἔπρεπε ἔπειτα ἀπ' τὴ Ζωηφόρο ἀνάσταση, νὰ ζήσουν ζωὴ νέα (**καινὴ**). Διακαινήσιμη ἐβδομάδα λοιπόν, ἐσήμαινε ὁλόκληρη ἐβδομάδα **νέα**.

Στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια εἶχαν αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα, τὴν πρώτη τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Χρόνου· καὶ γι' αὐτὸ ἀπ' τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα—ἀκόμη καὶ τώρα—ἀρχίζει ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» ⁽²⁾.

2. **Ἡ ἑορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς**: Τὴν Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη στὴν ἀνάμνηση τῶν θαυμάτων, ποὺ γίνηκαν καὶ γίνονται μετὰ τὰ ἱερατικὰ νερά τοῦ ναοῦ

(1) «Ἀναστάσεως ἡμέρα δι' ἧς τὰ πάντα γέγοναι καινά».

(2) Εὐαγγ. Ἰωάννου Α'. = 1 — 17.

τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ποὺ βρίσκεται στὶς Βλαχέρναις τῆς Κων]σταντινουπόλεως (Μπαλουκλή). Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι γνωστός μὲ τ' ὄνομα *Ζωοδόχος Πηγή*· τὸ νερό, ποὺ πηγάζει ἀπ' τὸ ναὸ εἶναι τὸ περιφημότερο ἅγιοσμα τῆς Ἀνατολ. Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Τὸ θαυματουργὸ νερὸ καὶ ἡ πολὺ ἀρχαία εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ποὺ βρίσκεται στὸ Ναὸ τιμῶνται πολὺ ἀπ' τὸν κόσμον, ποὺ συγκεντρώνονται ἐκεῖ.

3. *Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ ἢ Ἀντίπασχα* : Εἶναι ἡ πρώτη Κυριακὴ ἔπειτα ἀπ' τὸ Πάσχα. Γίνεται ἡ λειτουργία τοῦ Πάσχα· γίνεται ἀνάμνηση τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς του, σὲ στιγμὴ, ποὺ ἦταν κι ὁ Θωμᾶς ἐμπρός. Ἀκοῦμε ἀπ' τὴν Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πρὸς τὸ Θωμᾶ : «*Φέρε Θωμᾶ τὸν δάκτυλόν σου καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρα σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός*. Καὶ τό : «*Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες !* (1)».

4. *Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων* : Τὴν ἐορτάζουμε γιὰ τιμὴ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικοδήμου, καὶ γι' ἀνάμνηση τοῦ θάρρους καὶ τῆς τόλμης τῶν Μυροφόρων γυναικῶν, ποὺ ἀκολούθησαν τὸν Κύριο ὡς τὸ Σταυρὸ κι ὡς τὸν ἐνταφιασμό· ποὺ βρέθηκαν πρῶτ-πρῶτ τὴν Κυριακὴ ἔξω ἀπ' τὸ μνημεῖο κι ἀξιώθηκαν νὰ μάθουν πρῶτες τὴν Ἀνάστασι καὶ νὰ ἰδοῦν τὸ Σωτήρα. (2)

5. *Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου* : Ἀκοῦμε στὴν ἐκκλησίᾳ εὐαγγελικὴ περικοπὴ, σχετικὴ μὲ τὴ θεραπεία τοῦ Παραλύτου στὴ Βηθεσδα καὶ διδασκόμαστε πολλὰ ἀπ' τὰ λόγια, ποὺ

(1) Βλ. «*Καὶνὴ Διαθήκη*» σελ. 126.

» Εὐαγγ. Ἰωάννου Κ = 19 — 31.

(2) Εὐαγγ. Μάρκου 15 = 43 · 47 καὶ 16 = 1 · 8

εἶπε ὁ Κύριος σ' ἐκείνον, πὺν θεράπεψε: «*Ἴδε ἔγινες ὑγιής, μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον διὰ τὰ μὴ σοῦ γίνῃ τίποτε χειρότερον*». — (1)

6. *Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος*: Εἶναι πολὺ ὥραία ἡ εὐ-αγγελικὴ περικοπὴ τῆς ἡμέρας αὐτῆς· καὶ εἶναι θαυμάσιος ὁ ὀρισμός, πὺν δίνει ὁ Κύριος γιὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ: «*Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν*». (2)

7. *Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ*: Ἐνθυμούμεθα τὸ θαῦμα τῆς θεραπέας τοῦ γεννημένου Τυφλοῦ καὶ ἀκοῦμε, στή σχετικὴ εὐαγγελικὴ περικοπὴ, τὸ θεραπευμένο τυφλὸν νὰ λέῃ μὲ θάρρος καὶ μὲ παρρησία: «*Ὁ Θεὸς ἁμαρτωλοῦ οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβῇς ἦ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει*». (3)

8. *Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου*: Στὶς 40 ἡμέρες ἀπ' τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου — ἡμέρα Πέμπτη — ἐορτάζουμε τὴν ἀνάμνησιν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου. Ἀνελήφθη ἐνδόξως ὁ Κύριος, ἀφοῦ πρῶτα ἔδωκε στοὺς μαθητὰς τοῦ τὴν ἐπαγγελίαν (ὑπόσχεσιν) νὰ τοὺς στείλῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (4).

9. *Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων*: Ἐορτάζεται γιὰ τιμὴν καὶ μνήμην τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς Α'. Οἴκουμ. Συνόδου.

10. *Τὸ Ψυχολόββατο*: Ἐπικράτησε παλιὰ συνήθεια νὰ γίνονται γενικὰ μνημόσυνα γιὰ τοὺς νεκροὺς σὲ τρία Σάββατα κατὰ σειρὰ (πρὸ τῶν Ἀπόκρεω — πρὸ τῆς Τυροφάγου — πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας) καὶ σ' αὐτὸ τὸ Σάββατο, πὺν εἶναι πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς.

(1) Βλ. «*Καὶνὴ Διαθήκη*» σελ. 47 - 48 καὶ Εὐαγγ. Ἰωάν. 5 = 1 - 15

(2) Βλ. «*Καὶνὴ Διαθήκη*» σελ. 57 - 61. Καὶ Εὐαγγ. Ἰωάν. 4 = 5 - 42

(3) » » » » 49 - 52 » » Θ'. 1 - 38

(4) » » » » 127 - 128.

11. *Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς* : Στις 50 μέρες ἔπειτα ἀπ' τὴν Ἀνάσταση — τὴν 50ῃ ἡμέρᾳ — ἑορτάζουμε τὴν Ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς Μαθητὲς τοῦ Κυρίου καὶ τὴν Ἰδρυση τῆς Πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ⁽¹⁾.
12. *Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων* : Ἐορτάζεται γιὰ ἀνάμνηση καὶ τιμὴ συνολικὰ ὅλων τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι μὲ τοὺς ἁγῶνες, μὲ τὸ θάρρος, μὲ τὰ μαρτύριά τους καὶ μὲ τὴν Πίστη τους γενικά, ἐστερέωσαν τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία. Ἀκοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὴν ἐκκλησία Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Ματθαίου, ποὺ ἔχει τὴν πιὸ θαυμαστὴ πρόσκληση τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς Ἀγῶνες τῆς Ἀλήθειας : «Ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» ⁽²⁾.

2^{ον} ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

(A K I N H T E Σ)

Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει ὀρισμένες πολλὰς ἑορτές, γιὰ τιμὴ τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ — ποὺ γέννησε (ἔτεκε) τὸ Θεό — Θεομητορικὲς ἑορτές — ἡ *Ἐορτὴ τῆς Θεοτόκου*. Ἀπ' αὐτὲς σπουδαιότερες εἶναι :

1. *Τὸ Γενέθλιο ἢ Γέννηση τῆς Θεοτόκου* : Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ γίνεται στὶς 8 Σεπτεμβρίου. Τιμᾶμε τότε τὴν γέννηση τῆς Μαρίας, τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα μας ⁽³⁾.

(1) » «Ἐκκλησ. Ἱστορία» 7—10.

(2) «Εὐαγγ. Ματθ. Γ'. 32 - 38 καὶ 10'. 27 - 30

(3) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» Σελ. 5.

2. **Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου:** Στις 21 Νοεμβρίου ἐορτάζουμε τὴν εἴσοδο τῆς Παναγίας στὰ *Ἁγία τῶν Ἀγίων* τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ τὴν ἀφιέρωσή της στὸ Θεὸ ἀπ' τοὺς σεβάσιμους γονεῖς της, τὸν *Ἰωαννὲμ* καὶ τὴν *Ἄννα* ⁽¹⁾.
3. **Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου:** Στις 25 Μαρτίου γίνεται ἡ ἀνάμνηση τῆς ωραίας ἀγγελίας (Εὐαγγελισμοῦ) πρὸς τὴ Μαρία, γιὰ τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀπόφασή τοῦ Θεοῦ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπ' τὴ δουλεῖα τοῦ κακοῦ ⁽²⁾. Ἡ 25 Μαρτίου εἶναι ἡμέρα μεγάλης χαρᾶς γιὰ τὸ Χριστιανισμό. Ἰδιαίτερα γιὰ μᾶς ἔχει κι ἄλλη σημασία: ἀνάτειλε κεινὴ τὴν ἡμέρα, στὰ 1821, ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας μας ἀπ' τὴ μακραίωνη σκλαβιά.
4. **Ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου:** Ἀπ' τὴν 1 Αὐγούστου ἀρχίζει 14ήμερη νηστεία καὶ στις 15 Αὐγούστου γίνεται ἀνάμνηση τοῦ θανάτου (τῆς Κοιμήσεως) τῆς Θεοτόκου ⁽³⁾.

3^{ον} ΕΟΡΤΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Τρίτο εἶδος ἐορτῶν εἶναι οἱ ἐορτὲς ἀνθρώπων, ποὺ μὲ τίς γνώσεις τους, μὲ τὴ διδασκαλία τους, μὲ τὴν παραδειγματικὴ ζωὴ τους, μὲ τὴν ἰδεολογία τους, μὲ τὴ θερμὴ τους πίστι, μὲ τὴν αὐταπάρνηση, ποὺ ἔδειξαν μπρὸς στοὺς διώκτες τους, μπρὸς στὰ βασανιστήρια, στὰ θηρία, στὰ μαρτύρια, συντέλεσαν στὸ θρίαμβο τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἐορτὲς εἶναι :

(1) Βλ. *«Καὶνὴ Διαθήκη»* Σελ. 6.

(2) > > > > 7 - 8.

(3) > > > > 9.

1. Τῶν Ἀποστόλων—Ἰσαποστόλων—Εὐαγγελιστῶν.

Ἀποστόλου Φιλίππου	15	Ν)βρίου
Ἀνδρέου Πρωτοκλήτου	30	»
Πέτρου καὶ Παύλου	29	Ἰουνίου
Δώδεκα Ἀποστόλων	30	»
Κωνσταντίνου—Ἑλένης	21	Μαΐου
Βαρθολομαίου—Βαρνάβα	11	Ἰουνίου
τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ ἄλλων.		

2. Τῶν Μαρτύρων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως.

Λημητρίου	26	Ὀκτωβρίου
Γεωργίου	23	Ἀπριλίου
Παντελεήμονος	27	Ἰουλίου
Στεφάνου	27	Δ)βρίου
Αἰκατερίνης	25	Ν)βρίου. κ. ᾱ.

3. Ἑορτὲς δοσίων καὶ Μεγάλων Ἀσκητῶν.

Ἀντωνίου	17	Ἰανουαρίου
Εὐφροσύνης	25	Σεπ)βρίου. κ. ᾱ.

4. Ἑορτὲς Μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ διδασκάλων.

Βασιλείου	1	Ἰανουαρίου
Ἀθανασίου-Κυρίλλου	18	Ἰανουαρίου
Τριῶν Ἱεραρχῶν	30	Ἰανουαρίου κ. ᾱ.

5. Ἑορτὲς Θαυματουργῶν Ἀγίων.

Νικολάου	6	Δεκεμβρίου
Σπυρίδωνος	12	Δεκεμβρίου κ. ᾱ.

6. Ἑορτὲς Ἀγίων Προφητῶν.

Ἰερεμίου	6	Μαΐου
Ἡλίας	20	Ἰουλίου

Ἰωάννου Προδρόμου 7 Ἰανουαρίου, 24 Ἰουνίου, 29 Αὐγούστου. κ.ἄ.

7. Ἑορτὲς πρὸς Τιμὴ τῶν Ἐπουρανίων Δυνάμεων : 8 Ν)βρίου.

8. Ἑορτὲς διαφόρων Ἀγίων (εὗρεση λειψάνων — ἀνακομιδὴ λειψάνων).

9. Ἑορτὲς τοπικῶν Ἀγίων, νεομαρτύρων καὶ Πολιούχων.

(Γρηγορίου Ε'. 10 Ἀπριλίου κ. ἄ.) Πολιούχοι Ἀγ. Διονύσιος Ἀθηνῶν (3 Ὀκτωβρίου), Θεοφάνους Ἀγ. Δημήτριος (26 Ὀκτωβρίου), Πατρῶν Ἀγ. Ἀνδρέας (30 Ν)βρίου), Κερκύρας Ἀγ. Σπυρίδων (12 Δ) βρίου), Κεφαλληνίας Ἀγ. Γεράσιμος (16 Αὐγ. καὶ 20 Ὀκτ.) κ. ἄ.

10. Τὴν Ἑορτὴ Πάντων τῶν Ἀγίων, καθὼς εἶπαμε στὸ προηγούμενα.

Γ'. ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε : «Οἱ ἀληθινοὶ προσκυνητὲς θὰ προσκυνοῦν τὸ Θεὸ μὲ τὸ Πνεῦμα τους, ὅπου κι ἂν βρίσκονται.

Κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ κι ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅπου κι ἂν στέκεται, κι ὅπου κι ἂν βρίσκεται νὰ εὐχαριστήσῃ ἢ νὰ δοξολογήσῃ ἢ νὰ παρακαλέσῃ τὸν Οὐράνιο Πατέρα. Καὶ μπορεῖ νὰ βέβαιος, πὼς ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι Πανταχοῦ Παρὼν, θὰ τὸν ἀκούσῃ.

Ὅμως στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀναπτύχθηκαν οἱ λόγοι, ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν κοινή, τὴν ὁμαδική πνευματικὴ λατρεία.

Εἶναι αὐτονόητο, πὼς ὅπου γίνεται συγκέντρωση πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ σύστημα· πρέπει νὰ κρατῇ καὶ νὰ βασιλεύῃ τάξη. Καὶ μάλιστα σὲ συγκεντρώσεις πνευματικές, ἡ τάξη καὶ ἡ σοβαρότητα εἶναι ἀπαραί-

τητη προϋπόθεση γὰ νὰ ἐμπνεύσῃ σεβασμὸν — νὰ προκαλέσῃ προσοχὴν — νὰ φέρῃ ὠφέλεια.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς γίνηκαν ὁρισμένοι *τύποι λατρείας*, ἀνάλογα μὲ τὶς *διάφορες περιστάσεις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν*. Αὐτὲς εἶναι οἱ *ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι καὶ οἱ λειτουργίαι*.

Ὅμως, μὴ πὺν οἱ ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἢ συνηθισμένες (*τακτικαὲς*) ἢ *ἐκτακταί*, γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι εἶναι αὐτονόητο, πὺς θὰ χωριστοῦν σὲ *τακτικὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίαι καὶ σὲ ἐκτακτάς*.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, πὺν ἦταν αὐστηρότερη καὶ στοὺς τύπους καὶ στὶς ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν, ἤθελε νὰ κάνουμε τὴν προσευχὴν μας συχνότερα στὸ Θεό, καθὼς εἶναι συχνὴ καὶ ἀδιάκοπη ἢ ἐπίβλεψη καὶ ἡ προστασία τοῦ Δημιουργοῦ στὰ πλάσματά του.

Ὁρίσε λοιπὸν προσευχαί: α'. τὸ *Μεσονυκτικόν*, β'. τὸν *Ὁρθρον*, γ'. τὶς *Ὁρεαι*, δ'. τὸν *Ἑσπερινόν*, καὶ ε'. τὸ *Ἀπόδειπνον*.

Οἱ προσευχαί αὐτὲς ἀπαρτίζονται ἀπὸ *τροπάρια, ψαλμοὺς, περικοπὰς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, εὐχαί, δεήσεις καὶ ὕμνους* καὶ ἔπρεπε νὰ γίνονται στὰ χρονικὰ διαστήματα, πὺν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς κάθε μιᾶς.

Ἀργότερα ἡ Ἐκκλησία ὥρισε ὑποχρεωτικὰς τὶς ἀκολουθίαι, στὰ διαστήματά τους, μόνο γιὰ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς ἀσκητὰς καὶ συντόμεψε σὲ δυὸ τὰ διαστήματα γιὰ τοὺς κληρικοὺς, *πρωὶ καὶ ἀπόγευμα*, πὺν ὁ ἱερέας πρέπει νὰ προσευχηθῇ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ τὸ λαόν.

Ἑκτακτες ἀκολουθίες εἶναι κείνες, πὺν τὶς ἐπιβάλλει κάποια
περιοδική ἢ ἀσυνείθιστη ἢ ἑκτακτη ἀνάγκη.

2. ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ-
ΣΤΙΚΕΣ ΑΚΣΑΛΟΥΘΙΕΣ.

Ἑκτακτες ἀκολουθίες εἶναι :

Τὰ μυστήρια : βάπτισμα—χρῖσμα—
ἐξομολόγησις—γάμος—εὐχέλαιο (1).

Οἱ τελετὲς τῆς Ἑκκλησίας : Ἀγιασμοὶ—ἐγκαίνια—λιτανίες
—δοξολογίες—παρακλήσεις.

Ἑκτακτα περιστατικὰ τῆς ζωῆς : κηδεῖες—μνημόσυνα.

Οἱ ἑκτακτες ἀκολουθίες ἀπαρτίζονται ἀπὸ σχετικὰς εὐχὰς—δεή-
σεις—τροπάρια—περικοπὲς τῆς Ἀγ. Γραφῆς, πὺν ὅλες εἶναι γραμμέ-
νες στὸ λειτουργικὸ βιβλίον «**Εὐχολόγιον**».

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ἀπ' τὴν ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης γνωρίζουμε τὶς τελετὲς,
πὺν γίνηκαν κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο :

1. ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.

«**Λάβετε φάγετε** — εἶπε ὁ Κύριος,
κόβοντας καὶ μοιράζοντας τὸν ἄρτον — **αὐτὸ**

εἶναι τὸ Σῶμα μου!»

Κι ἔπειτα :

«**Πίετε ἀπ' αὐτὸ πάντες** — εἶπε, προσφέροντας τὸ ποτήρι μὲ
τὸν οἶνον — **αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου!**»

Κι ἐπρόσθεσε: «**Αὐτὸ νὰ κάνετε καὶ σεῖς στὴν ἀνάμνησή μου**».

Ἦταν ὅλα αὐτὰ μιὰ μυσταγωγία — μιὰ τελετὴ γεμάτη μυστή-
ριον—πὺν σήμαινε τὴν ὑπεράνθρωπη Θουσία τοῦ Κυρίου.

Καὶ ἦταν συνδεμένη ἡ τελετὴ αὐτὴ μὲ τὴν αὐστηρὴ καὶ λιγό-
λογη σύστασις:

«**Αὐτὸ νὰ κάνετε καὶ σεῖς στὴν ἀνάμνησή μου!**»

(1) Ἡ «Θεία Εὐχαριστία» καὶ ἡ «Ἱερωσύνη» γίνονται σὲ τακτικὰς λειτουργίας καὶ μόνο σ' ἐπείγουσα ἀνάγκη γίνεται ἑκτακτα ἡ «Θεία Εὐχαριστία».

Κι ἀπόμεινε πολὺ φυσικὸ νὰ κρατοῦν οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου τὴν ἐντολὴ αὐτὴ καὶ σὲ κάθε συγκέντρωση νὰ τὴν θυμοῦνται μὲ σεβασμὸ καὶ νὰ τὴν ἐκτελοῦνε μ' εὐλάβεια, σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο ὑπόδειγμα.

Ὅσες φορές οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ συγκεντρώνονταν, τακτικὰ ἔβαναν γιὰ βάζειν κάθε σκέψεως καὶ ἀσχολίας τοὺς τὴν τέλεση αὐτῆς τῆς παραγγελίας.

Ἐλάμβαναν μερίδιο — *μεταλάβαιναν* — ἀπὸ κοινὸ ποτήρι, ἄρτο καὶ οἶνο, μὲ τὴν πεποίθησι πὺς *μεταλάβαιναν αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου!*

Ἦταν αὐτὸ μιὰ ἀγαλλίασή τους, γιὰτὶ ἔκαναν ὀρισμένη ἐντολὴ τοῦ Κυρίου!... Ἦταν ὑπέρτατη χαρὰ τους, γιὰτὶ πρόσφερναν στὴν ἀνάμνηση τοῦ Κυρίου, μιὰ θυσία δίχως αἷμα, μιὰ ἀναίμακτη θυσία!...

Τὴν τελετὴ αὐτὴ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοί τους, κι ἄργότερα οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, τὴν ἐπισημοποιοῦσαν, μὲ προσευχές, μὲ δεήσεις, μ' ἀνάγνωσι ἀπ' τὶς Γραφεὶς καὶ μ' ἐρμηνείας καὶ διδασκαλίας.

Ἔτσι σιγὰ — σιγὰ διαμορφώθηκαν διάφορα σχέδια γιὰ τὶς τελετὰς αὐτές, ποὺ ἀποτελοῦσαν *τὴν βάσει τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ*, διαμορφώθηκαν οἱ «*Λειτουργίες*».

Ἀρχαιότερη Ἐκκλησιαστικὴ Λειτουργία εἶναι ἡ Λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα : «*τοῦ Ἰανώβου τοῦ Ἀδελφοθέου*» ποὺ τὴν ἔγραψε.

Συντομώτερη ἀπ' αὐτὴν εἶναι «*ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*» ποὺ τὴν ἔγραψε ὁ ἴδιος (στὰ 380 μ. Χ.).

Καὶ ἀκόμα συντομώτερη εἶναι ἡ *Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*» ποὺ γράφτηκε ἀπ' τὸν ἴδιο (στὰ 400 περίπου μ. Χ.).

Ἡ *πρώτη* γίνεται μόνο στὴ μνήμη τοῦ συγγραφέα τῆς Ἰακώβου (23 Ὀκτωβρίου).

Ἡ *δεύτερη* γίνεται μόνο δέκα φορές τὸ χρόνο (5 Κυρ. Μεγ. Τεσσαρακοστῆς—Μεγάλῃ Πέμπτῃ—Μέγα Σάββατο—Παραμονὴ Χριστουγέννων—Παραμονὴ Θεοφανείων—Ἀγίου Βασιλείου).

Ἡ τρίτη, «ἡ Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου» ἐπικράτησε μὲ τὸν καιρὸ, καὶ εἶναι στὴ γενικὴ (καθολικὴ) χρῆσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Υπάρχει καὶ τετάρτη Λειτουργία, «ἡ Λειτουργία τῶν προηγιασμένων Δώρων» ἔργο, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέα, ποὺ γίνεται κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῇ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ, Μεγάλῃ Τρίτῃ, καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ.

Λέγεται ἡ Λειτουργία αὐτὴ τῶν Προηγιασμένων Δώρων, γιὰ τὰ *Τίμια Δῶρα*, ποὺ χρησιμοποιοῦνται σ' αὐτὴ εἶναι προ-αγιασμένα ἀπ' τῇ λειτουργίᾳ τῆς προηγουμένης Κυριακῆς.

Εἶπαμε, πὼς στὴν καθολικὴ χρῆσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, ποὺ δὲν ἔχει ἄλλωστε καὶ διαφορὰς ἀπ' τὴς ἄλλες, παρὰ μόνο τὴ *συντομία*.

2. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.

Γι' αὐτὸ θὰ ἐρμηνεύσουμε μόνο τὴ Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Καθὼς γνωρίζουμε, ὁ Χριστιανισμὸς διαδόθηκε καὶ ἐξαπλώθηκε μὲ κόπους καὶ μὲ μαρτύρια καὶ ἔπειτα ἀπὸ χρόνια πολλὰ.

Πρῶτοι Χριστιανοί. Κα-
τηχούμενοι—Πιστοί.

Οἱ Χριστιανοί, ἀμέσως ἀπ' τὴς πρῶτες ἡμέρες τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἔκαναν σὺς συγκεντρώσεις τοὺς τὴν τελετὴν, ποὺ μεταλάβαιναν τὸ Θεῖο Σῶμα καὶ τὸ Θεῖο Αἷμα—τῇ *Θείᾳ Μετάληψι*—ἢ *Ἀναίμακτῃ Οὐσίᾳ* ἢ *Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ*.

Πολλοὶ ἀπ' τοὺς εἰδωλολάτρεις, θαυμάζοντας τὴν ὁμορφὴν καὶ ἀγαπημένην ζωὴν τῶν Χριστιανῶν, παρακολουθώντας τὴς τελετὰς τοὺς, ποὺ τὴς ἔβλεπαν γεμάτες σιγὴ καὶ σοβαρότητα-γεμάτες μυστήριον—καὶ ἀκούοντας τὸ θεῖο κήρυγμα, ἐμπνέονταν καὶ ἀσπάζονταν τὴ νέα θρησκεία!.

Ὅμως οἱ παλικοὶ δὲν τοὺς θεωροῦσαν ἀμέσως σωστοὺς Χριστιανοὺς αὐτοὺς τοὺς νέους· ἔπρεπε νὰ μάθουν πρῶτα τὰ δόγματα-τὸ τί πιστεῖς ἢ Νέα θρησκεία—ἔπρεπε νὰ μάθουν τὰ καθήκοντά τους· νὰ βαπτιστοῦνε· καὶ τότε θὰ γίνονταν τέλειοι Χριστιανοί. Φυσικὰ περνοῦσε λίγος καιρὸς γι αὐτό. Ὅσοι βρίσκονταν σ' ἐκεῖνο τὸ στάδιο λέγονταν **Κατηχούμενοι**. Ἀμα τὸ περνοῦσαν γίνονταν **Πιστοί**. Ἐτοί εἴχαμε δύο τάξεις Χριστιανῶν: τοὺς **Κατηχούμενους** καὶ τοὺς **Πιστοὺς**.

Οἱ κατηχούμενοι παρακολουθοῦσαν κάθε κίνηση τῶν πιστῶν· ἦταν μέσα σὲ κάθε συγκέντρωση· ἄκουαν τὸ κήρυγμα· ἐγνώριζαν κάθε σκέψη καὶ ἐνέργεια τῶν πιστῶν· καὶ μόνο στὴ Θεία Εὐχαριστία δὲν εἶχαν μέρος· ἔπρεπε πρῶτα νὰ περάσουν στὴ τάξη τῶν Πιστῶν!

Φυσικὰ λοιπὸν δὲ μπορούσαν νὰ μείνουν καὶ σ' ἐκκλησίᾳ τῇ διεξαγωγῇ τῆς Θείας Λειτουργίας· δὲ μπορούσαν νὰ μείνουν καὶ στὴν ὥρα, ποὺ γινόταν ἡ **Ἀναίμακτη Θυσία!** **Σ'** αὐτῇ, **μόνον οἱ πιστοὶ θὰ λάβωιναν μέρος.**

Ἐτοί ἡ Λειτουργία ξεχώρισε δὲ δυὸ μέρη:

α'. Στὸ πρῶτο μέρος, ποὺ παρακολουθοῦσαν γενικὰ ὅλοι οἱ Χριστιανοί, **Κατηχούμενοι καὶ Πιστοί.**

καὶ β'. Στὸ δεύτερο μέρος, ποὺ ἦταν συνέχεια τοῦ πρώτου, μὰ ὅμως γινόταν μόνο μπρὸς τοὺς πιστοὺς, ἐνῶ οἱ κατηχούμενοι ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ φύγουν.

Στὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ ξεχώρισμα τῶν Χριστιανῶν σὲ **Κατηχούμενους** καὶ σὲ **Πιστοὺς.**

Ἀπὸ παιδάκια, ὅλοι βαπτίζομαστε καὶ γινόμαστε τέλειοι Χριστιανοί· καὶ ἀπομένει νὰ γίνουμε μὲ τὴν ἀνατροφὴ καὶ μὲ τὴ μόρφωσή μας καὶ ἀληθινοὶ Χριστιανοί.

Μὰ ἡ λειτουργία δὲν ἄλλαξε· καὶ ἀκοῦμε συχνὰ στὶς Ἐκκλησίες τὸ «**ὅσοι οἱ κατηχούμενοι προέλθετε**» (1) ποὺ τώρα πιά λέγε-

(1) Προέλθετε = ἐξέλθετε - φύγετε.

ται μόνο για νὰ μᾶς θυμίζῃ, πὼς ἐδῶ τέλειωνε παλιὰ ἡ λειτουργία γιὰ τοὺς κατηχομένους· μπορεῖ μάλιστα καὶ νὰ μὴ λέγεται· τίποτ' ἄλλο δὲν ξεχωρίζει τὴ σημερινὴ λειτουργία ἀπ' τὴν παλιά. Γι' αὐτὸ τὴν ἐρμηνεύουμε συνολικά.

Γιὰ νὰ παρακολουθήσουμε εὐκολώτερα τὴ Θεία Λειτουργία, τὴ διαιροῦμε σὲ δέκα στάδια ἢ διαστήματα (1)

α'. Προοίμιο.	ε'. Εὐχὲς γιὰ τοὺς πιστούς.
β'. Μικρὴ εἴσοδο.	στ'. Μεγάλῃ εἴσοδο.
γ'. Ἀπόστολος-Εὐαγγέλιο.	ζ'. Ὁμολογία πίστεως.
δ'. Ἐκτενὴς δέηση.	η'. Τίμια Δῶρα - ἁγιασμός.
	θ'. Θεία Κοινωνία.
	ι'. Ἀπόλυση.

Ἡ Λειτουργία ἀρχίζει μὲ τὴν ἐκφώνησιν, ποὺ κάνει ὁ Διάκος:

«Εὐλόγησον Δέσποτα!»

α'. Προοίμιο.

Ὁ λειτουργὸς ἱερέας ἀπαντᾷ: **«Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς Αἰῶνας τῶν Αἰώνων».** Δηλ. ὅς εἶναι εὐλογημένη ἡ βασιλεία τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ ὡσότου ὑπάρχει ὁ κόσμος. Οἱ Ψάλτες, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸ λαὸ ψάλλουν: **Ἀμήν!** δηλ. μακάρι ἔτσι νὰ γίνῃ.

Ἐπειτα ὁ Διάκος κάνει διάφορες δεήσεις, τὴ μιὰ συνέχεια στὴν ἄλλῃ: **Μεγάλῃ συναπτῇ** (δηλ. μονοκόματῃ — πολλὰς δεήσεις στὴ σειρᾷ) λένε στὴν ἐκκλησία αὐτὲς τὲς εὐχὲς.

Ἐπειτα ἀπὸ κάθε τέτοια σειρὰ εὐχῶν, οἱ Ψάλτες ψάλλουν τὰ **Ἀντίφωνα** δηλ. στίχους ἀπ' τὴν Ἁγία Γραφή· ἕναν ψάλλει ὁ δεξιὸς

(1) Οἱ Κατηχομένοι παρακολουθοῦσαν ὡς τὰ τέσσερα. — Ἐπειτα ἄκουαν τό: **«Οἱ Κατηχομένοι, προέλθετε»** καὶ ἐφευγαν. Οἱ πιστοὶ ἔμεναν ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

Ψάλτης, ἄλλον δ' ἀριστερός, ἔπειτα λέει εὐχές ὁ Διάκος, ἔπειτα ἀντίφωνα οἱ Ψάλτες. (1)

Ἐπειτα ὁ διάκος λέει τὴ μικρὴ συναπτὴ (δηλ. σειρὰ ἀπὸ λίγες εὐχές).

Ἐπειτα ψάλλονται οἱ Μακαρισμοὶ (2) ἂν εἶναι Κυριακὴ ἢ ἑορτὴ Ἀγίου.

Ἄν εἶναι Δεσποτικὴ ἢ Θεομητορικὴ ἑορτὴ δὲ λέγονται οἱ Μακαρισμοί, ἀλλὰ ἄλλη σειρὰ ἀπ' Ἀντίφωνα.

Ὡστε στὸ Προοίμιο ἔχουμε:

Ἐκφώνηση τοῦ Διακού, Εὐλογία τοῦ Λειτουργοῦ, Μεγάλη συναπτὴ, Ἀντίφωνα, Μικρὴ συναπτὴ, Μακαρισμούς.

Ξεκινᾷ ἀπ' τὸ Ἅγιο Βῆμα (ἢ Ἱερὸ) ἓνας Διάκος ἢ καὶ παιδιὰ μεβ'. Μικρὴ εἴσοδος. θυμιατὸ καὶ λαμπάδες, ἀκολουθεῖ διάκος, ποὺ κρατεῖ μετὰ τὰ δύο του χέρια τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο ὑψωμένο ἐπάνω ἀπ' τὸ πρόσωπό του· ἀκολουθοῦν οἱ ἱερεῖς, ποὺ λειτουργοῦν, καὶ ὅλη ἡ συνοδεία βγαίνει ἀπ' τὴ βορεινὴ μικρὴ πύλη τοῦ Εἰκονοστασίου, προχωρεῖ καὶ στέκεται στὸ μέσο τοῦ Ναοῦ.

(1) Ἀντίφωνα (= ἀκούονται φωνές ἀπ' ἀντίθετα μέρη).

(2) Οἱ Μακαρισμοὶ εἶναι: [Ματθ. Ε'. 3 - 12]

1. «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
2. «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται».
3. «Μακάριοι οἱ πρηεῖς· ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν».
4. «Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες σὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται».
5. «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται».
6. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται».
7. «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ Υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται».
8. «Μακάριοι οἱ διεισδυμένοι ἐνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν».
9. «Μακάριοι ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἐνεκεν ἐμοῦ».
10. «Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς Οὐρανοῖς».

Ὁ Διακός ὑψώνει πὶδ ἐπάνω τὸ Εὐαγγέλιο καὶ λέει : « **Σοφία ! Ὁρθοί !** » Δηλ. τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ εἶναι σοφία σηκωθῆτε ὀρθοὶ ἀπὸ σεβασμό !

Ἐπειτα προχωρεῖ ὅλη ἡ συνοδεία μὲ τὴν ἴδια τάξιν, ἀνεβαίνει στὴ σολέα καὶ πηγαίνει μέσα στὸ "Ἅγιο Βῆμα" τὰ παιδιά, ποὺ κρατοῦν λαμπάδες, συνοδεύουν ὡς τὴν Ὁραία Πύλιν καὶ μπαίνουν ἀπ' τὶς πλαϊνές.

Ψάλλονται ἔπειτα διάφορα τροπάρια καὶ εὐχὲς καὶ τὸ τρισάγιο : « **Ἅγιος ὁ Θεὸς — Ἅγιος Ἰσχυρὸς — Ἅγιος Ἀθάνατος — Ἐλέησον ἡμᾶς.** »

Ὡστε, κατὰ τὸ στάδιο αὐτό, περιφέρεται τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο ἀπ' τὸ "Ἅγιο Βῆμα" στὸν κυρίως Ναὸ καὶ πάλιν στὸ "Ἅγιο Βῆμα" καὶ ψάλλεται τὸ Τρισάγιο.

Ἐπειτα διαβάζεται μιὰ περικοπὴ ἀπ' τὶς **Πράξεις** ἢ ἀπ' τὶς **Ἐπιστολὲς** τῶν Ἀποστόλων. Ἐπειτα ὁ Διακός ἀνεβαίνει στὸν **Ἀμβωνα** καὶ διαβάζει μιὰ περικοπὴ ἀπὸ ἓνα ἀπ' τὰ τέσσερα **Εὐαγγέλια**· ἂν δὲν ὑπάρχη Διακός λέει τὸ **Εὐαγγέλιο** ὁ ἱερέας ἀπ' τὴν Ὁραία Πύλιν.

Οἱ Ἀποστολικὲς καὶ οἱ Εὐαγγελικὲς περικοπές, ποὺ διαβάζονται σὲ κάθε ἑορτῇ, εἶναι ὠρισμένες.

Ἐπειτα γίνεται ἢ ἀπὸ κληρικὸ ἢ ἀπὸ λαϊκὸ τὸ **θεῖο κήρυγμα**, ποὺ πάντα ἔχει θέμα κάτι σχετικὸ ἀπ' τὴν Ἀποστολικὴ ἢ ἀπ' τὴν Εὐαγγελικὴ περικοπὴ, ποὺ διαβάστηκε, ἢ καὶ ἀπ' τὴ ζωὴ, γιὰ ζητήματα τῆς ἡμέρας.

Ὡστε στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς λειτουργίας ἀκοῦμε **Ἀπόστολο — Εὐαγγέλιο — καὶ Θεῖο Κήρυγμα.**

Ἀκολουθεῖ ἔπειτα μιὰ μεγάλη σειρά ἀπὸ εὐχές, ποὺ λέει ὁ Διᾶκος, γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς κι ὀρθοδόξους Χριστιανούς. Ἐκτενὴς δέση. νοὺς-γιὰ τοὺς βασιλεῖς-τὸν κλῆρο-τὸ λαὸ-τοὺς ἐργάτες καὶ ὑπηρέτες τοῦ ναοῦ-τοὺς ἀποθαμένους προπάτορες—γιὰ κείνους, ποὺ διδάσκονται (κατηχοῦνται) νὰ γίνουν Χριστιανοὶ κ. ἄ.

Στὸ σημεῖο αὐτό, παλιά, ἀποχωροῦσαν οἱ Κατηχούμενοι καὶ ἡ Λειτουργία προχωροῦσε μόνο μὲ τοὺς Πιστοὺς.

Ἀπ' τὸ στάδιο αὐτὸ ἀρχίζει τὸ κυριώτερο μέρος τῆς Λειτουργίας. Πρὸκειται νὰρχίσουν οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴν τέλεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Εἶναι τὸ σημεῖο, ποὺ ἀποχωροῦσαν καθὼς εἴπαμε, στὴν παλιά ἐποχή, οἱ κατηχούμενοι κ' ἔμεναν οἱ πιστοί. Ἀπὸ κόουραση ἢ ἀπ' ἀγνοία φυσικά, πολλοὶ Χριστιανοὶ καὶ σήμερα ἀποχωροῦν ἀπ' τὴν Ἐκκλησία, ἅμ' ἀκούσουν τὸ Εὐαγγέλιο. Φεύγουν καὶ χάνουν τὴν ἱερώτερη στιγμή τῆς Λειτουργίας· χάνουν αὐτὴ τὴ βάση της !. Τὸ ἄτοπο αὐτὸ γινόταν φαίνεται καὶ στὰ πρῶτα χρόνια· ὁ Χρυσόστομος γράφει κάπου γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα αὐτά :

«Τί κακὸ κάνεις Χριστιανέ μου. Δίπλα στὴν Ἀγία Τράπεζα
»στέκεται ὁ Χριστός, περιστοιχισμένος ἀπ' τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους ! δεξιὰ σου κι ἀριστερά σου, ἔμπρὸς κι ὀπίσω σου
»στέκουν ὅλοι οἱ ἀδερφοί σου - οἱ Χριστιανοί - καὶ λειτουργοῦνται καὶ σὺ φεύγεις ;
»Ἄμα σὲ προσκαλέσουν σὲ κανένα δεῖπνο, δὲν ἔχεις τὸ θάρρος νὰποχωρήσης, ἅμα τελειώσης τὸ φαγητό σου καὶ χορτάσης ! ἔδῳ, ποὺ γίνεται τὸ ἱερώτερο μυστήριον καὶ δὲν ἐτελείωσε ἡ ἱερὰ τελετή, τὰφήνεις ὅλα στὴ μέση καὶ φεύγεις ;
»Πῶς μπορεῖ νὰ συχωρεθῇ αὐτὸ τὸ πρᾶμα ;

»Ὅσοι φεύγουν πρὶν νὰ τελειώσῃ ἡ Θεία Εὐχαριστία,
»μιμοῦνται τὸν Ἰούδα, ποὺ ἔφυγε ἀπ' τὸ Μυστικὸ Δεῖ-
»πνο προτοῦ νὰ τελειώσῃ—τὴν τελευταία ἐκείνη νύχτα - ἐνῶ
»οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἔτρωγαν κι ἄκουαν τὸν Κύριο!»

Στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας ὁ Διάκος κάνει μεγαλόφωνα εὐχὲς
στὸ Θεό, ζητώντας τὴν προστασία του γιὰ τοὺς Πιστοὺς. Τὸ ἴδιο, μὰ
χαμηλόφωνα, κάνει κι ὁ Λειτουργὸς μέσα στὸ "Ἅγιο Βῆμα. Ἐκεῖ ὁ ἱε-
ρέας διαβάζει εὐχὲς γιὰ τοὺς πιστοὺς καὶ κάνει προσευχὲς στὸ Θεό, πα-
ρακαλώνοντας τὸν νὰ δεχτῇ τὰ *Τίμια Δῶρα* (τὸν Ἄρτο καὶ τὸν Οἶνο), ποὺ
προσφέρουν μ' ἀγνότητα οἱ Χριστιανοί, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ Θεία Εὐχαριστία.

*Εὐχὲς λοιπὸν γιὰ τοὺς Πιστοὺς γίνονται στὸ στάδιο αὐτὸ καὶ
προετοιμασία γιὰ τὸ μεγάλο Μυστήριο.*

Τὰ Τίμια Δῶρα, ὡς τώρα ἦταν τοποθετημένα στὴν Προσκομιδῇ,
ἔπου ὁ Λειτουργὸς ἱερέας, ἔκαμε διάφορες δεή-
σεις, γιὰ νὰ εὐλογηθοῦν καὶ ν' ἁγιαστοῦν ἀπ' τὸ
τὸ Θεό. Τώρα πρέπει νὰ μεταφερθοῦν στὴν Ἅγια
Τράπεζα, ποὺ θὰ γίνῃ τὸ Μεγάλον Μυστήριο. Ἡ μεταφορὰ αὐτὴ γίνεται
μὲ πολλὴ σεμνοπρέπεια. Ὁ Ἱερέας παρακαλεῖ μὲ κατανυκτικὴ εὐχὴ
τὸ Θεὸ νὰ τὸν συγχωρήσῃ, νὰ τὸν ἐξαγνίσῃ καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἄξιο νὰ
ἐκτελέσῃ τὸ Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Οἱ φάλτες φάλλουν τὸ
Χερουβικὸ Ὑμνο: «Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ
τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον Ὑμνον προσάδοντες, πᾶ-
σαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν βασιλέα τῶν
ὅλων ὑποδεξόμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον
ταξесιν Ἀλληλούϊα».

Δηλ. ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί, ποὺ μὲ μυστηριώδη τρόπο παρι-
στάνουμε τὰ *Χερουβὶμ* (= τοὺς πρὸ ἀνώτερους ἀγγέλους) καὶ
φάλλουμε ἀκόμα στὴ ζωοποιῶ (= ποὺ δίνει ζωὴ) Τριάδα τὸν

Τρισάγιο ὕμνο ("Ἄγιος — Ἄγιος — Ἄγιος, Κύριος **Σαβαώθ** ⁽¹⁾) ὡς ἀφήκουμε μακριὰ κάθε σκέψη τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦμε τὸ Βασιλεῖα ὅλου τοῦ κόσμου (τὸ σῶμα του καὶ τὸ αἷμα του) ποὺ τὸν περιστοιχίζουν ἀόρατα οἱ ἀγγελικὲς τάξεις. Ἀλληλούϊα ⁽²⁾).

"Επειτα διακόπτουν οἱ ψάλτες· γίνεται ἀπόλυτη σιγή· ὁ Διάκος κρατᾷ τὸν "Ἄγιο Δίσκο καὶ ὁ ἱερέας τὸ "Ἄγιο Ποτήρι (ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί ὁ ἱερέας, ἂν δὲν ὑπάρχῃ διάκος)· ἀκολουθοῦν ὅσοι κληρικοὶ λειτουργοῦν· ἐμπρὸς κι ὀπίσω συνοδεύουν παιδιὰ μὲ λαμπάδες· ἡ πομπὴ προχωρεῖ, βγαίνει ἀπ' τὴ Βορεινὴ μικρὴ Πύλη καὶ προχωρεῖ· ὁ διάκος λέει: «**Πάντων ἡμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν**». Δηλ. εὐχομαι νὰ Σᾶς ἐνθυμηθῇ ὁ Θεός, ὁ Κύριος, ὅλους στὴ βασιλείᾳ του καὶ τώρα καὶ πάντοτε». "Επειτα ὁ τιτλοῦχος ἱερέας κάνει διάφορες εὐχὲς γιὰ τὸ Κράτος, καὶ γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ζωντανούς καὶ νεκρούς. Εἰσέρχονται ὅλοι οἱ κληρικοὶ ἀπ' τὴν Ὁραία Πύλη καὶ τοποθετοῦν τὰ τίμια Δῶρα στὴν Ἀγία Τράπεζα. "Αν λειτουργία Δεσποτικῆς ἢ τελετῆ γίνεται μεγαλοπρεπέστερη· ὑποδέχεται αὐτός, μπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη, τὰ τίμια Δῶρα καὶ κάνει ὁ ἴδιος τὶς διάφορες εὐχὲς.

"Επειτα ὁ Διάκος βγαίνει στὸν κυρίως Ναὸ κι ἐκεῖ, μπρὸς στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κάνει διάφορες δεήσεις· τὸ ἴδιο κάνει κι ὁ ἱερέας στὴν Ἀγία Τράπεζα.

Στὸ στάδιο αὐτὸ λοιπὸν γίνεται ἡ **Μεγάλῃ Εἵσοδο τῶν Τιμίων Δώρων**, καὶ διάφορες σχετικὲς δεήσεις κι εὐχὲς.

Ὁ ἀνώτερος ἀπ' τοὺς κληρικούς, ποὺ λειτουργοῦν, βγαίνει μπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη καὶ παραγγέλνει: «**Εἰρήνην πᾶσι**» (εἰρήνην σ' ὅλους)· ὁ διάκος λέει: «**Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμοσίᾳ ὁμολο-**

ς'. Ἡ Ὁμολογία τῆς Πίστεως.

(1) Σαβαώθ = Θεός.

(2) Ἀλληλούϊα = Δόξα σοι ὁ Θεός.

γῆσωμεν· δηλ. ἃς ἔχουμε ἀγάπη μεταξύ μας, γιὰ νὰ ὁμολογήσουμε μὲ ὁμόνοια, πῶς πιστεύουμε : «*Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα*» — «*Τριάδα Ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον*» προσθέτει ὁ ψάλτης· κι' ἀμέσως ἓνας ἀπ' τοὺς ψάλτες ἢ ἀπ' τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς λέει τὸ *Σύμβολο*—*ὁμολογία τῆς Πίστεως*.

1. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

2. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ Φωτός· Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

9. Εἰς μίαν Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Τώρα εἶναι τὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῆς Θείας Λειτουργίας· ὁ Διάκος παραγγέλλει : «*Στῶμεν καλῶς ! στῶ-*

η'. Τὰ Τίμια Δῶρα
«ἀγιασμός».

μετὰ φόβου ! πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀνα-

φορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν». Δηλ. ἂς στα-
θοῦμε σὲ προσοχή ! ἂς σταθοῦμε μὲ φόβο ! ἂς παροξέσουμε νὰ προσφέ-
ρουμε εἰρηνικὰ τὴν πνευματικὴ μας θυσία.

Ὁ λειτουργὸς σιωπηλὰ κάνει πολλὰς προσευχὰς στοὺς πατέρες καὶ
στοὺς Ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξαιρετικὰ στὴ Θεοτόκῳ· καὶ ἔπειτα
παρακαλεῖ μὲ τίς πιὸ κατανυκτικὰς δεήσεις τὸ Θεὸ νὰ στείλῃ τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, γιὰ νὰ μεταβάλῃ τὸν Ἄρτο σὲ *Τίμιο Σῶμα* καὶ τὸν Οἶνο σὲ
Τίμιο Αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀμέσως ἔπειτα, ἅμα τελειώσῃ τίς εὐχὰς, κάνει τὴν ἀναπαράσταση
τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Παίρνει ἀπ' τὸν Ἅγιο Δίσκο τὸν ἀγιασμένο
Ἄρτο καὶ τὸν τοποθετεῖ μέσα στὸ Ἅγιο Ποτήρι, λέγοντας μεγαλόφωνα
καὶ κατανυκτικὰ τὸ : «*Λάβετε φάγετε· τοῦτο μου ἐστὶ τὸ Σῶμα, τὸ*
ὑπὲρ κλῶμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Δηλ. λάβετε καὶ φάγετε·
αὐτὸς ὁ ἄρτος εἶναι τὸ δικό μου Σῶμα, ποὺ θυσιάζεται γιὰ τίς ἁμαρ-
τίες σας.

Ἐπειτα χύνει μέσα στὸ Ἅγιο Ποτήρι τὸν ἀγιασμένο Οἶνο καὶ
λέει : «*Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο ἐστὶ τὸ Αἷμα μου, τὸ τῆς*
Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Δηλ. πίετε ὅλοι οἱ Πιστοί· αὐτὸ εἶναι τὸ Αἷμα
μου, ποὺ κατὰ τὴ νέα συμφωνία Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, χύθηκε γιὰ νὰ
συχωρεθοῦν οἱ ἁμαρτίες οἱ δικές σας καὶ ἄλλων πολλῶν.

Τὰ Ἅγια Δῶρα μεταβλήθησαν σὲ *Τίμιο Σῶμα καὶ Αἷμα*
τοῦ Χριστοῦ, στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας.

Ὁ Διακός κάνει μπρὸς στὸ Εἰκονοστάσιο μακρὲς (*ἐκτενεῖς*) δεήσεις κι ὁ ἱερέας παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ ἀξιώσει θ'. Ἡ *Θεία Κοινωνία*. τοὺς πιστοὺς νὰ μεταλάβουν. Ὁ Διακός τελειώνει τὶς δεήσεις μὲ τό: «*Καὶ καταξιώσον ἡμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι Σέ, τὸν ἐπουράνιον Θεόν, Πατέρα, καὶ λέγειν*»· δηλ. «Κάμε μας ἄξιους Θεέ μου, νὰ τολμᾶμε μ' ἐλευθεροστομία καὶ δίχως κατὰκριση, νὰ ἐπικαλούμεθα, σὺν Πατέρα, Σέ, ποὺ εἶσαι ἐπουράνιος Θεός, καὶ νὰ λέμε . . . Κι ἕνας ἀπ' τοὺς πιστοὺς λέει τὴν Κυριακὴ (= τοῦ Κυρίου) προσευχή.

«*Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου.

Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου

Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς.

Τὸν Ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον.

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

Ἀλλὰ ῥῦσαι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Ἀμήν!

Ἐπειτα κοινωνοῦν μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα οἱ κληρικοί, πρὸς λειτουργοῦσαν, καὶ προσφέρουν στοὺς πιστοὺς νὰ κοινωνήσουν, ὅσοι θέλουν. Οἱ φάλτες φάλλουν τὸ Κοινωνικόν: «*Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἀλληλούϊα*». Δηλ. Δοξάστε τὸν Κύριο ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς· δόξα σοι ὁ Θεός».

Ὡστε στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Θείας Λειτουργίας γίνεται ἡ *Κυριακὴ προσευχή καὶ κοινωνοῦν οἱ πιστοί*.

Αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς Θείας Λειτουργίας. Ὁ ἱερέας κάνει εὐχαριστήριες προσευχὲς στὸ Θεό, ποὺ ἰ'. Ἡ Ἀπόλυση. ἀξίωσε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ παρακολουθήσουν μὲ προσοχὴ τῇ Θεῇ Λειτουργίᾳ καὶ νὰ κοινωνήσουν (=νὰ λάβουν μέρος ἀπ'τὰ Τίμια Δῶρα, τὸν Ἄρτο καὶ τὸ Αἶμα τοῦ Κυρίου—νὰ μεταλάβουν).

Καὶ λέγοντας τό: «*Δι' εὐχῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον καὶ Σῶσον ἡμᾶς! Ἀμήν*», εὐλογεῖ τοὺς πιστοὺς· τοὺς μοιράζει Ἀντίδωρο (δῶρο, ποὺ δίνει καὶ ἡ Ἐκκλησία στοὺς πιστοὺς ἀντὶς γιὰ τὸ δῶρο τῆς Πνευματικῆς θυσίας, ποὺ πρόσφεραν ἐκεῖνοι, καὶ τοὺς ἀφήνει ἐλεύθερους (τοὺς ἀπολύει ἀπ' τὴν ὑποχρέωση, ποὺ εἶχαν νὰ παρακολουθήσουν τῇ Θεῇ Λειτουργίᾳ).

Ὡστε στὸ τελευταῖο στάδιο τῆς Λειτουργίας γίνονται εὐχαριστήριες εὐχές, δίδεται ἀντίδωρο καὶ γίνεται ἀπόλυση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στὴν εἰσαγωγή τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου εἶπαμε, πὺς εἶναι ὑποχρέωση κάθε Χριστιανοῦ νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ καταλαβαίνει κάθε τύπο, καὶ πὺ πολὺ τοὺς κυριώτερους τύπους τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ· νᾶχη ἀληθινὴ συναίσθησις τοῦ τί κάνει, ἅμα λέη *λατρεύω τὸ Θεό*.

Αὐτές, τὶς στοιχειώδεις γνώσεις, προσπαθήσαμε νὰ περιλάβουμε σ' αὐτές τὶς λίγες σελίδες.

Διαιρέσαμε τὶς λίγες αὐτές γνώσεις σὲ τρία μέρη :

Α'. *Ποῦ γίνεται ἡ Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ :* Στὸ μέρος αὐτὸ ἐξετάσαμε : *τοὺς Ναοὺς, τὸ ρυθμὸ τους, τὴν ἐσωτερικὴν διαίρεσίν τους, καὶ τὸ περιεχόμενό τους* (ιερά σκεύη—χοσμήματα—ιερά ἄμφια—λειτουργικὰ βιβλία). Γενικὰ γνωρίσαμε τὸ Ναὸ μὲ τὸ ἄψυχο περιεχόμενό του.

Β'. *Πότε γίνεται ἡ Πνευματικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ :* Στὸ μέρος αὐτὸ ἐξετάσαμε : *τὶς ἐορτὲς γενικὰ* (ἐβδομαδιαῖες καὶ ἐτήσιες). Οἱ ἐτήσιες διαιρέθηκαν σὲ *Δεσποτικὰς* (κινήτες καὶ ἀκίνητες), *Θεομητορικὰς καὶ ἐορτὰς τῶν Ἀγίων*.

Γ'. *Πὺς γίνεται ἡ Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ :* Στὸ τελευταῖο αὐτὸ μέρος εἶδαμε τοὺς κυριώτερους τύπους τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, τὶς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας (τακτικὰς καὶ ἑκτακτικὰς) καὶ ἐξετάσαμε προσεχτικώτερα τὴ Θεία Λειτουργία (σύστασις τῆς Θείας λειτουργίας—Εἶδη αὐτῆς—Ἑρμηνεία).

Κι ὅλα αὐτὰ τὰ περιλάβαμε—γιὰ τὴν εὐκόλῃ συγκέντρωσι—σὲ τρεῖς συνοπτικοὺς πίνακες (σελ. 81 — 83) ὅσα καὶ τὰ μέρη τοῦ βιβλίου.

Ἔτσι μπορεῖ καθένας νὰ γνωρίζῃ τί κάνει, λέγοντας, *λατρεύω τὸ Θεὸ* καὶ μάλιστα τὸν λατρεύω *πνευματικὰ* καὶ σύμφωνα με τοὺς τύπους, ποὺ ὁρίζει ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας εἶμαι μέλος.

Αὐτὰ γνωρίζοντας νοιώθουμε περισσότερο βαθειὰ τὴν *Αἰώνια Θρησκεία τοῦ Χριστοῦ*· γινόμαστε θεοσεβέστεροι καὶ προσεχτικώτεροι στοὺς τύπους· καὶ λαβαίνουμε μέρος στὶς λειτουργίες *ἀπὸ πίστιν*, κι ὄχι ἀπὸ συνήθεια· πηγαίνουμε στοὺς ναοὺς ὄχι ἀπὸ τυπικὴ ὑποχρέωση, ἀλλὰ *ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη*, ἀπὸ τὴν ἀνάγκη *νὰ εὐχαριστήσουμε καὶ νὰ παρακαλέσουμε*· καὶ παρακολουθοῦμε τὶς ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς καὶ τὶς λειτουργίες *μὲ τάξιν καὶ μὲ σεβασμό*, κι ὄχι μὲ ὀμιλίες καὶ μὲ συζητήσεις· οὔτε στεκόμαστε σὰν ξόανα ἄψυχα, ἀλλὰ *μετέχουμε κατανυκτικὰ μὲ τὸ Πνεῦμα μας προσηλωμένο στὴν Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Πνευματικοῦ μας Πατέρα καὶ Θεοῦ !*

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

Σημειώσεις για την εύκολη έρμηνεία των Μακαρισμών σελ. 63.

1ος Μακ. «Πτωχοὶ τῷ Πνεύματι»: είναι οἱ ἀπονήρευτοι, οἱ ταπεινοί.

2ος » «Πενθοῦντες»: εἶναι κείνοι, πού λυποῦνται γιὰ τίς ἁμαρτίες τίς δικές τους καί γιὰ τίς ἁμαρτίες ἑλλου τοῦ κόσμου καί ἐπιθυμοῦν καί συσταίνουν τῇ μετάνοιᾳ.

3ος » «Πραεῖς» εἶναι οἱ ἥσυχοι, οἱ μαλακοί, οἱ ἀγαθοί, πού δέ γογγύζουν εὐκολά, πού δὲν ὀργίζονται δίχως λόγο.

4ος » «Πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην»: εἶναι κείνοι, πού θέλουν πολὺ (καθὼς θέλουν νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦν) νὰ βασιλεύῃ τὸ δίκαιο, ἡ ἀρετὴ ἢ καλωσύνη, ἡ χαρὰ, ἡ ἀλήθεια.

5ος » «Ἐλεήμονες»: εἶναι κείνοι, πού κάνουν κάθε εὐκολο καὶ δυνατό εἶδος ἐλεημοσύνης εἴτε σωματικῆς εἴτε πνευματικῆς· κείνοι, πού ἐλεοῦν ἀπ' τὸ λίγο, πού ἔχουν, ἀπ' τὸ ὑστέρημά τους καὶ ὅχι ἀπ' τὸ περίσσευμά τους μοναχά!

6ος » «Καθαροὶ τῇ καρδίᾳ»: εἶναι οἱ εἰλικρινεῖς, ὅσοι δέ γνωρίζουν πονηρίες καὶ ὑποκρισίες, ἐμπάθειες, ὑποψίες, ὑστεροβουλίες.

7ος » «Εἰρηνοποιοὶ»: εἶναι κείνοι, πού ἔχουν χαραχτῆρα συμβιβαστικό· πού ἀποφεύγουν τίς ἐριδες, τίς διχόνοιες, τίς φιλονικίες.

8ος » «Δεδιωγμένοι ἐνεκεν δικαιοσύνης»: εἶναι κείνοι, πού ἀγωνίζονται καρτερικά γιὰ τὴν Ἀρετὴ, γιὰ τὴν Ἀλήθεια γιὰ τὴν Πρόοδο, δίχως νὰ ὑπολογίσουν τίς καταδιώξεις, τίς πιέσεις, τίς στενοχώριες.

9ος » «Ὅταν ὀνειδίσωσι καὶ διώξωσι»: ὅσοι πιστεύουν μὲ φανατισμὸ στοῦ Εὐαγγέλιου, στὴν Ἀλήθεια, καὶ σὲ κάθε ἐνάρετη ἰδεολογία, μπορεῖ καὶ νὰ ὑβριστοῦν καὶ νὰ καταδιωχτοῦν· ἡ ἀντοχὴ τους στὶς βῆρες καὶ στοὺς διωγμοὺς θάνα· τὸ μέτρο τῆς σταθερότητας, πού ἔχουν στὴν ἰδεολογία τους.

10ος » «Ὁ μισθὸς πολλὸς»: Οἱ ὠραῖοι καὶ εὐγενικοὶ ἀγῶνες στεφανώνονται μὲ τὴν ἐπιτυχία καὶ οἱ ἐμπνευμένοι ἀγωνιστές δοξάζονται πάντα.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σημ. Στην σελ. 46 γίνηκε ένα σπουδαίο λάθος:

Στό τέλος τοῦ τροπαρίου «Ὅτε οἱ ἔνδοξοι μαθηταὶ» τέθηκε (2) ποὺ δὲν ἀνήκει ἐκεῖ, παρὰ στὴν ἀκόλουθη παράγραφος, ποὺ μιλεῖ γιὰ τὰ 12 Εὐαγγέλια.

Καὶ πάλι, ἀνάμεσα στὸ τροπάριο καὶ στὴν ἐρμηνεία του, ἔπρεπε ἢ παράγραφος γιὰ τὰ 12 Εὐαγγέλια, κι ἔτσι κόπηκε ἡ συνέχεια.

Ἡ σωστὴ σειρὰ εἶναι: τὸ τροπάριο πρῶτα, ἔπειτα ἡ ἐρμηνεία του, ἔπειτα ἡ παράγραφος γιὰ τὰ 12 Εὐαγγέλια καὶ στὸ τέλος τῆς ἡ παραπομπὴ στὴν ὑποσημείωση (2).

³Επίσης ἔξφυγαν μερικὲς ἀνορθογραφίες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ

Γιὰ τὸ βίο καὶ τὰ ἔργα πολλῶν Ἀγίων εἶδαμε στὰ ἄλλα βιβλία τῆς σειρᾶς τῶν «Θρησκευτικῶν τοῦ Δημοτ. Σχολείου».

Στὴν «Π. Διαθήκη»: Εἶδαμε γιὰ τοὺς Πατριάρχες καὶ τοὺς Προφῆτες.

» «Κ. Διαθήκη»: » τὰ σχετικά μὲ τὸν Πρόδρομο.

» » » » » μὲ τοὺς Θεοπάτορες «Ἰωακείμ-Ἀννα».

» » » » » μὲ τὴν Θεοτόκο.

» «Ἐκκλ. Ἱστορία»: Εἶδαμε γιὰ τοὺς «Τρεῖς Ἱεράρχες» (Βασίλειο τὸ Μέγα — Γρηγόριο τὸ Θεολόγο καὶ Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο).

» τὸν Ἅγιο Γεώργιο καὶ τὸν Ἅγιο Δημήτριο.

» » Μέγα Ἀθανάσιο.

» » Ἅγιο Ἀντώνιο, τὸν Ἅγιο Παχώμιο καὶ τὸν Ὅσιο Στυλιανὸ τὸ Στυλίτη.

» » Ἅγιο Ἰσαπόστολο, Κωνσταντῖνο καὶ τὴν Μητέρα του Ἑλένη.

» » Ἅγιο Διονύσιο τὸν Ἀρεοπαγίτη.

» » Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ Εὐαγγελιστοὺς.

» τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανο καὶ τὸ Φίλιππο κ. ἄ.

Λίγα θὰ εἶχαμε νὰ σημειώσουμε ἀκόμη γιὰ τοὺς Ἁγίους :

α'. Οἱ «Ἅγιοι Ἀνάργυροι»: «Κοῤῃᾶς καὶ Δαμιανὸς» ἦταν αὐτάδελφοι, ἰατροὶ καὶ ἐθεράπευαν τὸν κόσμον δωρεὰν (δίχως χρήματα· ἄνευ ἀργυρίων = Ἀνάργυροι). Ἦταν Ἀσιανοί, γιοὶ τῆς Θεοδότῃς. Ἡ μνήμη τους ἐορτάζεται 1 Νοεμβρίου. Τότε λέγεται τὸ Ἀπολυτίκιον: «Ἅγιοι Ἀνάργυροι καὶ Θαυματουργοί, ἐπισκέψασθε τὰς ἀσθενείας ἡμῶν· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε ἡμῖν».

β'. Ἡ «Μεγαλομάρτυς Αἰκατερίνη»: Ἦταν παρθένος μὲ μεγάλη σοφία καὶ σωφροσύνη· ζῶσες στὴν Ἀλεξάνδρῃ· ἐκήρυττε ταχτικά τὴ νέα πίστη, μὲ πολλὴ εὐγλωττία καὶ δύναμη· ἀποκεφαλίστηκε κατὰ τὸ 305. Ἡ μνήμη της ἐορτάζεται 25 Νοεμβρίου. Τότε ψάλλεται τὸ Μεγαλυνάριο: (Τμητικὸς Ὕμνος).
«Ἐχει τὸ Σὸν Πνεῦμα ὁ Οὐρανός· Σῶμα δὲ τὸ Θεῶν τεθῆσαύριται ἐν Σινᾷ· αἷμα μαρτυρίου Σου ἐν Ἀλεξάνδρου πόλει· Σοφὴ Αἰκατερίνα, σκέπε τοὺς δούλους Σου».

γ'. Ἡ «*Αγία Βαρβάρα*» : Κόρη Χριστιανή ἀπ' τῆ *Νικομήδεια* τῆς Βιθυνίας. Ὁ πατέρας της Διόσκουρος, ἅμα γίνηκε Χριστιανή, τὴν ἀποκεφάλισεν· ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος στὴ στιγμὴ ἔπεσε κεραυνόπληκτος. Τὰ ὅσα τῆς τὰ θώρηκε ὁ Αὐτοκράτωρ *Βασίλειος ὁ Β'*. στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ «*Αγίου Μάρκου*» τῆς Βενετίας. Ἡ ἑορτὴ τῆς εἶναι 4 Δεκεμβρίου. Τότε φάλλεται τὸ Ἀπολυτίκιον :

«*Βαρβάραν τὴν Ἀγίαν τιμῶμεν· ἔχθρου γὰρ τὰς παγίδας συνέτριψε καὶ ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐξ αὐτῶν, βοηθεία καὶ ὄπλῳ, τοῦ Σταυροῦ, ἡ Πάνσεμνος*». Τὰ Συντάγματα Περβολικοῦ τὴν τιμοῦν γιὰ Προστάτη τους.

δ'. Ὁ «*Αγιος Νικόλαος*» : Ἦταν ἐπίσκοπος *Μύρων* τῆς Λυκίας· ἦταν τύπος ἀρετῆς καὶ πραότητος, φιланθρωπίας καὶ ἀγάπης. Ἦταν μέλος τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ἔχει καταταγμένον στοὺς «*Πατέρες*» τῆς καὶ γιορτάζει τὴ μνήμη του στίς 6 Δεκεμβρίου. Θεωρεῖται προστάτης τῶν Ναυτικῶν. Δὲν ὑπάρχει Χριστιανικὸν καράβι, ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ τὴν εἰκόνα του καὶ ναυτικὸν μέλος, ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ Ἐκκλησία χτισμένη πρὸς τιμὴν του. Στὴν ἑορτὴ του φάλλεται τὸ τροπάριον :

«*Κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον· ἀνέδειξε σε τῇ ποιίμῃ σου ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· διὰ τοῦτο ἐκτίσω τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια· Πάτερ ἱεράρχα Νικόλαε, πρόσβενε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν*».

Δηλ. ἡ ἀλήθεια γιὰ τὰ πράγματα, ποὺ δίδασκες σ' ἀνάδειξε γιὰ ὑπόδειγμα πίστεως καὶ πραότητος, καὶ ἐγκρατείας, ἀνάμεσα στὴν ἐπισκοπὴ σου. Γιὰ τὸ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην σου καὶ μὲ τὴ φτώχεια ἀπόχτησες τὰ αἰῶνια καλὰ. Πατέρα ἱεράρχη Νικόλαε, παρακάλει Χριστῷ, τὸ Θεῷ, νὰ σωθοῦν οἱ ψυχὰς μας.

ε'. Ὁ «*Αγιος Σπυρίδων*» : Ἦταν ἐπίσκοπος στὴν *Τριμυθοῦντα* τῆς Κύπρου, στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἦταν μέλος τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τὸ λείψανόν του ὑπάρχει στὴν Κέρκυρα. Οἱ Κερκυραῖοι τὸν τιμοῦν ἰδιαίτερα γιὰ *πολιοῦχο* τους καὶ προστάτην ὅλου τοῦ νησιοῦ. Ἡ ἑορτὴ του εἶναι 12 Δεκεμβρίου.

Τότε φάλλεται τὸ Μεγαλυνάριον :

«*Χαίροις Τριμυθοῦντος ἡ καλλονή· χαίροις Κερκυραίων ὁ σοφώτατος ἱατρός· χαίροις τῆς Τριάδος ὁ Θεὸς μυστολέκτης (ἐρμηνευτὴς τῶν μυστηρίων)· Πατέρων μέγα κλέος (δόξα), Σπυρίδων Ἀγιε*».

στ'. Ὁ «*Αγιος Διονύσιος*» : Ἦταν Ἀρχιεπίσκοπος στὴν Αἴγινα. Κατάγεται ἀπ' τὴ Ζάκυνθο. Ἐπειτα ἔγινε ἐπίσκοπος Ζακύνθου. Ἔδωκε μοναχικὰ δειγμάτων φρονήσεως, ἀγαθότητος καὶ θείας χάριτος. Τὰ

ὅσα τοῦ φυλάσσονται στή Ζάκυνθο. Εἶναι θαυματουργός Ἅγιος. Ἡ μνήμη τοῦ εορτάζεται 17 Δ]βρίου. Τότε φάλλεται τὸ Μεγαλυνάριο :

«Χαίροις ὁ Ζακύνθου γόνος λαμπρός, πρόεδρος Αἰγίνης καὶ Στροφάδων μέγας φρουρός, χαίροις Ἐκκλησίας φωστήρ νέος, Τρισμάκαρ, ἀρχιερέων κλέος, ὦ Διονύσιε».

ζ'. Ὁ «Ἅγιος Παντελεήμων» : Ἦταν ἱατρός· ἔκαμε πολλὰ θαύματα καὶ ἀποκεφαλίστηκε στὴν ἐποχὴ τοῦ Μαξιμιανοῦ (Α'. αἰῶνας). Ἡ μνήμη τοῦ εορτάζεται 27 Ἰουλίου. Τότε φάλλεται τὸ τροπάριο :

«Ἀθλοφόρε, ἅγιε καὶ ἱερατικὲ Παντελεήμον, πρέσβευε τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ἵνα πταισμάτων ἄφεσιν παράσῃ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν».

η'. Ὁ «Ἅγιος Γεράσιμος» : Ἡ καταγωγή του εἶναι ἀπ' τὰ Τρίκκαλα τῆς Πελοποννήσου· ἀσκήτεψε καὶ ἀπέθανε στὴν Κεφαλληνία (15 Αὐγ. 1579). Σώζεται τὸ λείψανό του. Ὅλοι τὸν τιμοῦσαν γιὰ τὴν ἀγιωσύνη του. Εἶναι ὁ προστάτης Ἅγιος τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ μνήμη του εἶναι (15 Αὐγ. καὶ 20 Ὀκτ.). Τότε φάλλεται τὸ Μεγαλυνάριο :

«Χαίροις ὁ Τρικκάλων γόνος λαμπρός, χαίροις Κεφαλήνων ὁ ἀπροσμάχητος βοηθός· χαίροις ἱερέων τὸ καύχημα καὶ κλέος. Γεράσιμε Θεόφρον, σῶζε τὴν νῆσον σου».

θ'. Ὁ «Ἅγιος Χαράλαμπος» : Ἦταν ἱερεὺς στὴ Μαγνησίαν—Μ. Ἀσίαν. Ἀπέθανε μαρτυρικά (ἐγδάρη ζωντανός) διότι ἀρνιῶταν νὰ γίνῃ εἰδωλολάτρης. Οἱ θῆμιοί του βλέποντας τὸ θάρρος του γίνθηκαν Χριστιανοὶ καὶ ἀποκεφαλίστηκαν καὶ αὐτοί. Ἡ μνήμη τοῦ εορτάζεται 10 Φεβρουαρίου. Τότε φάλλεται τὸ ἀπολυτίκιο :

«Ὡς στύλος ἀκλόνητος τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ λύχνος ἀείφωτος τῆς Οἰκουμένης σοφέ, ἐδείχθης, Χαράλαμπε· ἔλαμψας ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τοῦ μαρτυρίου, ἔλυσας καὶ εἰδώλων τὴν σκοτόμαιναν, μάκαρ. Διὸ ἐν παρηγοίᾳ Χριστῷ πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς».

ι'. Οἱ «Ἅγιοι Θεόδωροι» : Εἶναι δύο Ἅγιοι. Ὁ Τήρων καὶ ὁ Στρατηλάτης.

Ὁ α'. ἦταν στρατιωτικὸς ἀπ' τὴν Ἀμάσσεια, τοῦ Πόντου καὶ ὑπηρέτοῦς στὸ Ρωμαϊκὸ Τάγμα τῶν «Τηρώνων». Ὁ Αὐτοκράτορας Γαλέριος διάταξε καὶ τὸν ἀποκεφαλίσαν στὰ 406 γιὰτὶ προπαγάνδιζε στὸ στρατὸ τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία. Ἡ μνήμη τοῦ εορτάζεται 17 Φεβρουαρίου.

Ὁ Στρατηλάτης καταγόταν ἀπ' τὴ Γαλιατία καὶ ὑπηρέτοῦς στὸ στρατὸ τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Αὐτοκράτορας Δικίνιος ἔμαθε, πῶς ἦταν δραστηριώτατος ὁπαδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ

ἀπαίτησε νὰ προσκυνήσῃ τὰ εἰδωλά. Ὁ Στρατηλάτης, ὅχι μοναχὰ ἀρνήθηκε, ἀλλὰ κι ἐκακολόγησε τ' ἀπάνθρωπα μέσα, πού μεταχειρίζονταν ὁ Δικίνιος κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Τὴν στάση του αὐτὴ τὴν ἐπλήρωσε μὲ τὸ κεφάλι του. Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται 8 Φεβρουαρίου.

Στὴν μνήμη τοῦς ψάλλονται ὕμνοι καὶ Μεγαλυνάρια ὥραϊα. Ἔνα εἶναι καὶ τὸ :

« Ἀνδρείε ψυχῆς τὴν πίστιν ὀπλισάμενος καὶ ῥῆμα Θεοῦ ὡς λόγῃν χειρισάμενος, τὸν ἐχθρὸν κατετρόπωσας τῶν Μαρτύρων τὸ κλέος, Θεόδωρε. Σὺν αὐτοῖς Χριστῷ τῷ Θεῷ πρεσβεύων μὴ παύσῃ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν ».

ια'. « Οἱ ἅγιοι Ἀρχάγγελοι » : Οἱ Ἄγγελοι εἶναι πνεύματα διάμεσα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Εἶναι κατώτεροι ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ ἀνώτεροι ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους. Στὴν Ἁγία Γραφὴ βρίσκουμε ὀνομασίες ἀγγέλων ὀργανώσεων : Χερουβὶμ, Σεραφίμ, Δυνάμεις κ. ἄ. Βρίσκουμε καὶ ὀνόματα Ἀρχαγγέλων : Μιχαήλ, Γαβριήλ καὶ Ραφαήλ, πού μεταβιβάζουνε στοὺς ἀνθρώπους τίς διαταγὰς τοῦ Θεοῦ (εἶδαμε πολλὰ παραδείγματα στὴν Π. καὶ Κ. Διαθήκη : Φιλοξενία Ἀβραάμ-Καταστροφή Σοδόμων-Γέννησις Προδρόμου-Εὐαγγελισμοί-Ἐνίσχυση τοῦ Χριστοῦ, στὴν ὥρα τῆς ἀγωνίας του κ. ἄ.).

Ἡ Ἐκκλησία μας κάνει τιμητικὴ Προσκύνηση αὐτῶν τῶν « Ἀσωμάτων Δυνάμεων » στίς 8 Νοεμβρίου.

Τότε ψάλλεται ὁ Ὕμνος :

« Ἀρχιστράτηγοι Θεοῦ, λειτουργοὶ Θείας Δόξης, καὶ Ἀρχηγοὶ Ἀσωμάτων, τὸ συμφέρον ἡμῶν αἰτήσασθε καὶ τὸ μέγα ἔλεος ».

κ. ἄ. ὕμνοι καὶ ἀπολυτίκια.

ιβ'. « Γρηγόριος ὁ Β' ».

Γεννήθηκε στὴ Δημητσάνα τῆς Γορτυνίας τὸ 1750. Εἶναι ὁ Ἐθνομάρτυρας Πατριάρχης τῆς Κων/πόλεως πού κρεμάστηκε ἀπ' τοὺς Τούρκους τὸ 1821 στὴ μεσαία Πύλη τῶν Πατριαρχείων. Ἡ πύλη αὐτὴ γιὰ ἀνάμνηση τοῦ ἀνοσιουργήματος μένει ἀκόμα κατὰκλειστη. Στὰ 1831 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος, πού τὴν ἀποτελοῦσαν 25 ἀρχιερεῖς, τὸν ἀνακήρυξε Ἅγιο. Στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχει ὁ Τάφος του. Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται 10 Ἀπριλίου.

Καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἅγιοι, πού τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Συναξάρια γράφουν γιὰ τὸ βίο τους.

Ι. ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Α'.	Ναός	Ρυθμοῦ « <i>Βασιλικῆς</i> »	Μέρι τοῦ Ναοῦ	Ἱερὸν· ἢ Ἅγιον Βῆμα	Ἁγία Τράπεζα
		» « <i>Βυζαντινοῦ</i> »			Παρατραπέζιον
Β'.	Ἱερὰ Σκευή	» « <i>Γοτθικοῦ</i> »	Κυρίως Ναός	Πρόναος	Σκευοφυλάκιον
		» « <i>Ἀναγεννή- σεως</i> ».			Σύνθρονον
Γ'.	Ἱερὰ Ἀμφία	« <i>Θείας Εὐχαριστίας</i> »	Ἅγιος Δίσκος — Ἅγιο Ποτήρι — Δόγχη — Ἀστε- ρίσκος — Ἄλφρ· Ζέον — Λα- βίς — Σπόγγος — Μοῦσα (1).	Εἰκόνες (2) Κοσμήματα Σύμβολα Κανθάρια Κώδωνες	
		« <i>Ἄλλων Μυστηρίων</i> »			
		« <i>Διακόνου</i> »			
		« <i>Πρεσβυτέρου</i> »			
Δ'.	Λειτουργι- γικά βιβλία	« <i>Ἐπισκόπου</i> »	Στιχάριο Ὅράριο Ἐπιμανίκια Στιχάριο Ἐπιτραχήλιο Ζώνη Ἐπιμανίκια Ἐπιγονάτιο Σταυρὸς Φαλόνιο Στιχάριο — Ἐπιτραχήλιο — Ζώνη — Ἐπιμανίκια — Ἐπιγονάτιο — Σάκκος — Ὁμοφόριο — Μίτρα — Δι- κανίκιο.	Εὐαγγέλιο — Ἀπόστολος — Ψαλτήριον Ὁχολόγιο — Μηναῖα (12) — Τριψῆδο Πεντηκοστάριο — Ὁκτώηχος — Παρα- κλητικὴ — Τυπικό.	

- (1) Δύο σπόγγοι, πού θυμίζουν τὸ σπόγγο, μὲ τὸν ὁποῖο οἱ στρατιῶτες ἐπότισαν ξίδι τὸ Σταυρωμένον Χριστό, ἅμα εἶπε «*Διψῶ*».
- (2) Δεξιὰ τῆς Εἰκ. τῆς Θεοτόκου στὸ Εἰκονοστάσιο εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου τῆς Ἐκ-
κλησίας.

Χ. Δημητρακοπούλου *Λειτουργικὴ* — ἔκδ. Α'.

Π. ΠΟΤΕ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

«Δεσποτικές»	Ἀκίνητες	Χριστούγεννα — Ἰπαπαντή — Περιτομή — Θεοφάνεια — Μεταμόρφωση — Σταυροῦ (5)
	Κινητές	Κυριακή Τελώνη Φαρισαίου » Ἀσώτου Α' Κυριακή Νηστειῶν » Ἀπόκρεω Β' » » » Τυροφάγου Γ' » » Δ' » » (1) Ε' » » Σάββατο Λαζάρου Κυριακή Βαῦτον Μεγάλη ἑβδομάς ὁλόκλη Κυριακή Πάσχα Διακαινήσιμος ἑβδομάς Κυριακή τοῦ Θωμᾶ » Μυροφόρων » Παραλύτου » Σαμαρείτιδος » Τυφλοῦ » Πεντηκοστής Δευτέρα Ἀγ. Πνεύματος Κυριακή Ἀγ. Πάντων
	«Θεομητορικές»	Γενέθλιο Θεοτόκου Εἰσόδια » Εὐαγγελισμός » Κοίμηση »
«Ἀγίων»	Ἑορτές τῶν Ἀποστόλων	» » Ἀγίων » » Μαρτύρων » » Ὁσίων » » Ἀσκητῶν » » Ἱεραρχῶν—Διδλῶν » » Θαυματουργῶν » » Προστατῶν τῆς Ἐκκλησίας » » Προφητῶν » » Ἀνακομιδῆς λειψάνων.

(1) Μέγας Κανὼν—Ἀκ. Ὕμνος.

III. ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

A'. «*Ἰακώβου*

ἡ ἀρχαιοτάτη (23 Ὁβρίου)

Τακτικὲς

B'. «*Βασιλείου*»

(10 φορές τὸ ἔτος)

Ἑκτακτες

Γ'. «*Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*» «γενική»

Στάδια τακτικῆς Λειτουργίας.

α'. Προοίμιο.

β'. Μικρὴ εἴσοδος.

γ'. Ἀπόστολος-Εὐαγγέλιο.

δ'. Ἐκτενὴς δέηση.

ε'. Εὐχὲς γιὰ τοὺς πιστοὺς.

στ'. Μεγάλῃ εἴσοδος.

ζ'. Ὁμολογία πίστεως.

η'. Τίμια Δῶρα-ἀγιασμός.

θ'. Θεία Κοινωνία.

ι'. Ἀπόλυση.

Προηγιασμένων Δώρων—Μυστηρίων
(1) ἐγκαινίων ναῶν—κηρείων—Μνη-
μοσύνων—Λιτανειῶν—Δοξολογιῶν.

(1) (Πλὴν τῆς «Θείας εὐχαρι-
στίας» καὶ τῆς «Ἱερωσύ-
νης» ποὺ γίνονται σὲ τακτι-
κὴ λειτουργία· ἡ «Θεία εὐ-
χαριστία» ἢ «Μετάδοσις»
σὲ ἐπείγουσα ἀνάγκη, γίνεται
καὶ μὲ ἑκτακτὴ ἀκολουθία).

Διόρθωση. Στὴ σελ. 46 ἡ σημ. ἀρχίζει: Δηλ. ἡ Κασσιανή, γράφει γιὰ μιὰ γυ-
ναῖκα, ποὺ, ἀφοῦ ἔπεσε . . . κ. λ. π.

Π Α Σ Χ Α Λ Ι Α Ν Ε Ο Υ Η Μ Ε Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Υ

"Έτη από Χριστού	"Αγιον Πάσχα	"Έτη από Χριστού	"Αγιον Πάσχα	"Έτη από Χριστού
1932 Δισ.	1 Μαΐου	1941	20 'Απριλίου	29 'Απριλίου
1933	16 'Απριλίου	1942	5 'Απριλίου	20 'Απριλίου
1934	8 'Απριλίου	1943	25 'Απριλίου	5 'Απριλίου
1935	28 'Απριλίου	1944 Δισ.	16 'Απριλίου	25 'Απριλίου
1936 Δισ.	12 'Απριλίου	1945	6 Μαΐου	17 'Απριλίου
1937	2 Μαΐου	1946	21 'Απριλίου	6 Μαΐου
1938	24 'Απριλίου	1947	13 'Απριλίου	21 'Απριλίου
1939	9 'Απριλίου	1948 Δισ.	2 Μαΐου	13 'Απριλίου
1940 Δισ.	28 'Απριλίου	1949	24 'Απριλίου	3 Μαΐου
		1950	9 'Απριλίου	17 'Απριλίου

0020561036

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΑΣ

Χρησιμοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΙΩ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΡΑΜΜΕΝΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

I. "ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ.,

II. ΔΙΑΘΗΚΗ Γ' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

K. ΔΙΑΘΗΚΗ, Δ' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, Ε' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ, ΣΤ' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΣΤ' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ Ε' καὶ ΣΤ' Χ. Δημητρακοπούλου.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ-ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ τοῦ Δ. Σχολείου Χ. Δημητρακοπούλου

II. ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΑΔΑ, ἱστορία Γ' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου
—Μ. Δώρου

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ, ἱστορία Δ' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου
—Μ. Δώρου

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ, ἱστορία Ε' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου
—Μ. Δώρου

Η ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ, ἱστορία ΣΤ' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου
—Μ. Δώρου

III. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, Γ' ΚΑΙ Δ' Δ. Κυριακοπούλου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, Ε' ΚΑΙ ΣΤ' Δ. Κυριακοπούλου.

IV. ΦΥΣΙΚΑ.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, Γ' καὶ Δ' Δ. Κυριακοπούλου.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, Ε' Δ. Κυριακοπούλου.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΣΤ' Δ. Κυριακοπούλου.